

Numismatický sborník

35/2

Filosofia, nakladatelství Filosofického ústavu Akademie věd České republiky
Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Praha 2021

Numismatický sborník 35/2

Vydává / Published by:

Filosofia, nakladatelství Filosofického ústavu Akademie věd České republiky
Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Vědecký redaktor / Scientific Editor:

doc. PhDr. Jiří Militký, Ph.D., DSc. (militky.jiri@seznam.cz)

Technická redakce / Technical editor:

PhDr. Filip Hradil

Redakční rada / Editors:

dr hab. Jarosław Bodzek; PhDr. Filip Hradil; PhDr. Jiří Lukas; prof. PhDr. Petr Sommer, CSc., DSc.

Recenzní kruh / Review Board:

Mgr. Marek Budaj, Ph.D.; MUDr. Jan Cihlář; Mgr. Dagmar Kašparová; MUDr. Zdeněk Petrář;
PhDr. Luboš Polanský, Ph.D.; Mgr. Petr Schneider; PhDr. Roman Zaoral

Adresa redakce / Contact Address:

Centrum mediévistických studií, Jilská 1, 110 00 Praha 1 (cms@flu.cas.cz)

Technická příprava, grafická úprava a tisk / Production Editing, Graphic Design and Print:

Abalon s.r.o., Branická 32, 147 00 Praha 4 (www.abalon.cz)

Objednávky / Numismatický sborník can be ordered at:

Kosmas s.r.o., Lublaňská 34, 120 00 Praha 2, www.kosmas.cz, info@kosmas.cz, +420 226 519 800

Vyobrazení na přední straně obálky / Image on the Cover:

Tolar města Norimberk z nálezů Kloušov (text na straně 170 a 173, obr. 2c:14).

Numismatický sborník

35/2

Filosofia, nakladatelství Filosofického ústavu Akademie věd České republiky
Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Praha 2021

DVA POKLADY ČESKÝCH DENÁŘŮ VELKÉHO STRÍŽKU Z 11. STOLETÍ

Jan VIDEMAN

Abstract – Two hoards of 11th century large flan deniers.

The paper presents two hoards of Bohemian large-flan deniers. The find from Dubé (Česká Lípa distr.) concealed probably around AD 1015 contained over one hundred deniers issued by Prince Oldřich of the type Cach (1970) no. 284 (or some varieties of its legend) as well as a so far unpublished denier type issued by Prince Jaromír during his reign in 1004–1012 bearing on its obverse the name of Bretislaus. The hoard from Jevany (Praha-východ distr.) was probably concealed prior to AD 1050 due to its similarity to another two large hoards of the same date. It contained several hundred Bohemian deniers of Prince Bretislaus II (1034–1055), the best represented types being Cach (1970) no. 313, 312, and 319. Of great significance is the presence of several new variants of the rare Bretislaus denier Cach (1970) no. 306.

 denier, coin hoard, Dubá, Jevany, Jaromír, Oldřich, Bretislaus I

V uplynulých dekadách byl registr nálezů mincí z denárového období v českých zemích rozšířen o celou řadu nálezů jednotlivých ztrátových mincí, získaných převážně amatérskými hledači pomocí detektorů kovu. Tyto nálezy poskytují cenné doklady o peněžním oběhu v 10.–13. století a dotváří jeho obraz. Pro Čechy je jejich průběžná evidence vedena především zásluhou J. Lukase (např. *Lukas 2014; 2015; 2019*). Cílem tohoto článku je zaznamenat dva nálezy odkryté v témže období, náležející však do kategorie depotů. Získávání věrohodných informací je zde snad ještě obtížnější, než u jednotlivých ztrát, ochotu poskytnout pravdivé údaje zpravidla ovlivňuje řada protichůdných faktorů. Přesto je na místě i tyto informace zaznamenat, nemají-li upadnout zcela v zapomnutí. S určitou vírou, že třeba budou, byť s časovým odstupem, doplněny někým, kdo k nim měl bližší přístup.

Dubá (okr. Česká Lípa)

Depot byl objeven amatérským hledačem za pomoci detektoru kovů, na blíže nezjištěném místě v katastru obce Dubá (okr. Česká Lípa), v blízkosti jedné ze skalních jeskyní na jeho okraji. První zprávy o depotu se objevily mezi numismatickou veřejností na podzim roku 2009. Okolnosti i přesnější obsah nálezu byly přitom zmiňovány pouze okrajově, diskuze se soustředila na neznámý denár, který byl jeho součástí (obr. 1). Obraz i opisy dané mince se totiž v několika aspektech vymykají z typologické řady dosud známých českých ražeb.¹

ČECHY, Jaromír (1004–1012, 1033–1034) a **Břetislav I.**, jako „pretendent“ knížecího stolce (?) mincovna: *Praha* (?), AR denár

Av.: poprsí s péřovou čelenkou s deseti pery doleva, + **BRACIZLAVS**

Rv.: štíhlá ruka, po jejich stranách symboly **⚡** – +, + **ZIMVIR · IABER**°

Lit.: –.

I.1. Metrologické parametry nezjištěny

1 Jako avers je popsána strana, na které je zřetelné jméno panovníka (pretendenta knížecího stolce), i když je tak tomu zřejmé i na druhé straně – u obou exemplářů je však jméno zkomolené.

Obr. 1. Nepublikovaný denár (č. I.1) z depotu Dubá (zvětšeno).

Další exemplář téhož typu denáru, pocházející z odlišných razidel, byl nabízen v aukci Aurea (52, č. 453) – jeho původ z nálezů Dubá však není prokázán (obr. 2). Této minci již věnoval pozornost Z. Petrář, který zrekapituloval nejasnosti, související s jejím přidělením i datací (*Petrář 2014*, 7).

mincovna: *Praha* (?), AR denár

Av.: poprsí s pětovou členkou s dvanácti pery doleva, + **BRACIZLAVS**

Rv.: štíhlá ruka, po jejích stranách symboly \bar{w} – +, + **ZIMIR · IABE**// ·

Lit.: –

I.2. 0,95 g; 20–21 mm

Obr. 2. Nepublikovaný denár (č. I.2) neznámého nálezového (?) původu (ex. Aurea 52, č. 453; zvětšeno).

Popis celkového složení nálezů je možné zrekonstruovat pouze přibližně, i když zjištěné údaje, získané z různých zdrojů v době nedlouho po objevení depotu, se v tomto případě od sebe prakticky neliší. Větší část nálezů byla zakoupena soukromým sběratelem, jenž ji svěřil ke zpracování J. Paukertovi († 2011), který už bohužel popis nestihl dotáhnout do pokročilejší fáze. Z jeho poznámek a dalších dílčích informací vyplývá, že nález obsahoval celkem 114 českých denárů, uložených v keramické nádobě. Kromě unikátního, výše popsaného doposud neznámého typu, sestával soubor vesměs z ražeb knížete Oldřicha (1012–1033, 1034), reprezentovaných základním mincovním typem Cach (1970) č. 284 s oboustrannými opisy ODALRICVS DVX. Jedním či snad dvěma exempláři byla v depotu zastoupena dosud neznámá varianta tohoto typu se jménem Oldřichovým na jedné a Břetislavovým na druhé straně mince. Její vyobrazení se však nepodařilo získat. Mezi denáry základního typu Cach (1970) č. 284 bylo identifikováno několik různých razidel. Zde jsou uvedena pouze některá z nich, získaná od dalších soukromých sběratelů (obr. 3).

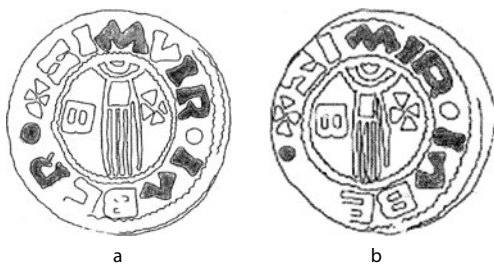
Obr. 3. Oldřich, denár Cach (1970) č. 284 – dva různé exempláře z nálezů Dubá: a) s řádnými opisy; b) s částečně zkomoleným opisem na rubu (zvětšeno).

Relativně homogenní složení nálezu je základním východiskem pro dataci jeho uložení. Denár Cach (1970) č. 284 je nesporně ražbou z počátku Oldřichovy vlády. Chronologická linie prvních Oldřichových denárů je dobře doložena jejich zastoupením v tuzemských hromadných nálezech. První dvě varianty s nápisem PRAGA a pravící Boží, Cach (1970) č. 281 a 282 jsou známy z nálezu na vrchu Řivnáč (Katz 1925; Chaura 1942; *Nálezy III/1*, 17–18, č. 1455; Cach 1970, 57, č. 43; Smejtek – Lutovský – Militký 2013, 407), ve kterém byly Oldřichovy ražby spolu s početnou skupinou denárů Jaromírových, na jehož typy se stejnými motivy jasně navazují.

Pro dataci dalších dvou Oldřichových denárových typů Cach (1970) č. 283 a 284 je určující zejména nález z Hradce Králové z roku 1970. Přestože tento mimořádně významný depot nebyl dosud detailně zpracován, jeho popis ve čtvrtém díle Cachovy práce je pro daný účel dostatečný (Cach 1982, 12–13, č. 505).² Oldřichovy denáry Cach (1970) č. 283 a 284 jsou v něm zastoupeny jako jediné, doprovázené do té doby neznámými variacemi typu Cach (1970) č. 283 se stejnými obrazy, avšak s opisy ODALRIVCS DVX / BRACIZLAVS O (Cach 1982, 9, č. 1028 a 1029), případně ODALRIVCS DVX / REGNET IN PRAGA SCTA (Cach 1982, 9, č. 1030). Kolekci královéhradeckých Oldřichových denárů uzavírá další denár se stejnými opisy, obrazově však odvozený z Cach (1970) č. 284 (Cach 1982, 7, č. 1031), E. Fialou považovaný za falzum (Fiala 1895, č. 2858). Lze říci, že Oldřichův denár s obrazem Cach (1970) č. 284 a opisy se jmény Oldřicha a Břetislava z nálezu z Dubé popsanou sestavu kompletuje.

Historický rámec, do kterého uvedené ražby přesně zapadají, popsali detailně ve svých studiích J. Šůla (1979; 1980) a J. Hásková (1979; 1990). Mince v daném případě sehrávaly roli propagačního prostředku, podporujícího mocenské oprávnění Přemyslovce Oldřicha v Čechách (symbolizovaných posvátnou Prahou), současně pak deklarovaly budoucí nárok jeho syna, tehdy ještě nezletilého kněžíce Břetislava, na pražský stolec. Pravděpodobné datum uložení hradeckého nálezu bylo stanoveno k roku 1015. Tedy do doby, kdy doznivaly události roku 1012, ve kterém se Oldřich s podporou velmožů zmocnil českého stolce na úkor svého bratra Jaromíra. Hovoříme však i o letech, v nichž vrcholil 15 let trvající konflikt mezi Říší a Polskem, ve kterém čeští Přemyslovci stáli na straně císaře Jindřicha II. K roku 1015 je soudobými prameny doloženo vojenské tažení, jehož byl Oldřich s českým vojskem přímým aktérem. Výsledkem tažení bylo dobytí hradu Buzinc, dnes historiky ztotožňovaného s hradištěm na vrchu Landskrone v městské části Biesnitz města Zhořelce v Horní Lužici (*Dětmár z Merseburku*, 227, pozn. 84). Místo uložení nálezu z Dubé se nachází v blízkosti trasy, kterou české vojsko muselo při tažení procházet. Hypoteticky tedy lze okolnosti uložení (a nevzvednutí) depotu spojit s touto akcí, byť je to jistě jen jedno z možných vysvětlení.

Otázkou, kterou zbývá zodpovědět, je přidělení unikátního denáru z Dubé (obr. 1). Výklad, spočívající v propagaci budoucích nároků tehdy nezletilého Oldřichova syna Břetislava, který je zřejmý u denárů s opisy ODALRIVCS DVX / BRACIZLAVS O, nemůžeme v tomto případě bez výhrad aplikovat, v opise na straně mince s rukou bychom mohli hledat Oldřichovo jméno jen s notnou dávkou fantazie. Spíše v něm lze s určitou mírou korekcí, po eliminaci přebytečných liter, spatřovat jméno knížete Jaromíra (obr. 4). Tvrdit to však nelze s jistotou, byť příkladů, kdy na jedné straně mince je opis zcela perfektní a na druhé více, či méně zkomolený, nacházíme v počátcích českého mincovnictví celou řadu.

Obr. 4. Možný výklad opisu na lici mince se jménem knížete Jaromíra – a) I.1; b) I.2.

Okolnosti vzniku této atypické ražby budou zřejmě obdobné, jako u denárů se jmény knížete Oldřicha a jeho syna Břetislava typu Cach (1982) č. 1028, 1029. Jaromír, zbavený možnosti zplnění vlastních

2 Nově je přehledový popis nálezu zaznamenán také v nepublikované disertační práci L. Polanského (2019).

potomků, neměl jinou alternativu pro své nástupnictví, než synovce Břetislava. Vznik ražby, přísoudíme-li ji Jaromírovi, pak musíme klást do doby před rokem 1012. Pozdější datace, která by odrážela předání vlády v roce 1033, je vzhledem ke složení a dataci uložení depotu z Dubé prakticky vyloučena.

Ražba je nejen svými opisy, ale i celkovou fábrikou a také ikonografií odlišná od soudobých českých denárů. Zejména použití štíhlé ruky se symboly po stranách, blízké provedením denárům Boleslava II. fríského typu, je ve své době anachronismem. Liší se od ztvárnění ruky na denárech Jaromíra a Oldřicha s opisem DEXTERA DEI (Cach 1970, 40–41, č. 273–275, 282, 283) z přelomu jejich vlády. Návrat ke starším vzorům je však rovněž jevem, který u české denárové produkce při bohatosti obrazových námětů můžeme vysledovat ve více případech. Zamýšlet se lze i nad tím, zda tato atypická ražba mohla vzniknout v jiné mincovně, než pražské. Známé Jaromírovy denáry ražené na Vyšehradě (Cach 1970, 41, č. 279 a 280) a v závěru Jaromírovy vlády je doložena i činnost mincovny v Plzni (Cach 1970, 41, č. 276–278). J. Šůla se domníval, že v plzeňské mincovně byla ražena i část denárů z hradeckého nálezů, obrazově příbuzných Oldřichovu denáru Cach (1970) č. 283, které přidělil knížeti Jaromírovi (Šůla 1979; 1980). K tomuto přidělení však vyslovila dílčí výhrady již J. Hásková (1979). Později dospěl L. Polanský k názoru, že celá skupina ražeb náleží až knížeti Oldřichovi a její produkci umístil zčásti s jistotou (Cach 1982, 9, č. 1025–1027), zčásti s otazníkem (Cach 1970, 42, č. 283; Cach 1982, 9, č. 1028–1030) mincovně ve staré Kouřimi (Polanský 2004, typ VIII; 2019, 187–189). Existence kouřimské mincovny v době Jaromírově byla zvažována již dříve (Fiala 1921, 98) u denáru Cach (1970) č. 245 s opisem OTESA CVRIM. Vzhledem ke znění opisů na některých denárech je možné ji s opatrností připustit, nasvědčuje tomu i nález varianty denáru Cach (1982) č. 1025 na kouřimském hradisku (Mašek – Polanský 2005). Snad lze na tomto místě poznamenat, že obdobně jako u dalších Jaromírových denárů (Cach 1970, 38, č. 236–241) je i u denárů skupiny Cach (1982) č. 1025–1027 možný podíl anglosaských řemeslníků na jejich výrobě. Alespoň podle fabriky mince, zejména dílčích detailů opisů. Posledním místem, kam je pro dané období hypoteticky umisťována mincovna je Chrudim. Za její pravděpodobný produkt označil L. Polanský denár Cach (1970) č. 269 (Polanský 2004, 136–141).

Atypický denár z Dubé (obr. 1) se v podstatných rysech odlišuje od ražeb z vyšehradské, plzeňské i případně kouřimské či chrudimské mincovny. Byť určitou shodu s těmi hypoteticky kouřimskými bychom mohli najít například ve tvaru liter v opisech, musel by ji však prokázat podrobnější epigrafický rozbor. Obraz na straně s poprsím panovníka, celková kompozice a pěřová čelenka, má blízko k Oldřichovu denáru Cach (1970) č. 284 z počátku vlády, který tvořil hlavní součást nálezů z Dubé. O jeho původu v pražské mincovně není žádných pochyb. Totéž tedy lze předpokládat i u atypického denáru se jmény Jaromíra (?) a Břetislava z nálezů z Dubé. Ražbu této mince můžeme klást nejspíše do samotného závěru Jaromírovy vlády. J. Hásková v jedné ze svých studií shromáždila doklady o vlivu severských vzorů na ikonografii českých denárů v první polovině 11. století. Jako jeden z názorných příkladů zmínila i denár švédského panovníka Olafa Skötkonunga (asi 995–1022), který přinesl novou stylizaci starší kresby poprsí panovníka, užívané na denárech ethelredského typu (Hásková 1990, 103, 101, obr. 3). Právě J. Háskovou zvolené ilustrační foto jednoho z Olafových denárů ukazuje na velmi blízkou podobnost severské ražby s atypickým denárem z Dubé (obr. 5).

Obr. 5. Ztvárnění poprsí panovníka s pěřovou korunou – a) na denáru Olafa Skötkonunga (Hásková 1990, obr. 3); b) na atypickém českém denáru z Dubé (č. I.1).

K nálezů z Dubé lze závěrem zkonstatovat, že obohatil obraz českého mincovnictví počátku 11. století zejména o dosud neznámý český denár se jménem knížete Jaromíra (?) na jedné a Břetislava na druhé straně. Uložení depotu lze klást do období let 1012–1015.

Jevany (okr. Praha-východ)

Depot byl objeven amatérským hledačem za pomoci detektoru kovů na bližší neznámém místě v katastru obce Jevany (okr. Praha-východ), na poli, v blízkosti jedné z vodotečí na okraji obce. První zprávy o depotu se objevily mezi numismatickou veřejností v červnu roku 2008. Odkrytí depotu provázelo zvýšený výskyt českých denárů knížete Břetislava I. (1034–1055) typu Cach (1970) č. 313 a v menší míře též Cach (1970) č. 312 a 319 na numismatickém trhu. Celkové složení pokladu, který měl čítat několik set mincí, lze rekonstruovat pouze podle dílčích poznámek z doby po jeho objevení, a to následně:

ČECHY, Břetislav I. (1034–1055)

Cach (1970) č. 306 (4 ks)

Cach (1970) č. 312 (desítky ks)

Cach (1970) č. 313 (stovky ks)

Cach (1970) č. 319 (desítky ks)

Cach (1970) č. 310, 311, 316 a 317?? (neznámý počet ks)³

Přestože z takto kusých informací nelze popis nálezů zpracovat na potřebné úrovni, i tak z něj lze získat několik cenných závěrů. Samostatnou pozornost zasluhují zejména denáry typu Cach (1970) č. 306, které patří k nejvzácnějším ražbám Břetislava I. (obr. 6).

ČECHY, Břetislav I. (1034–1055), před nástupem knížecí vlády (?)

mincovna: Praha (?), AR denár

Av.: stylizované poprsí s pozdviženou pravíčí čelně, + **BRACIZLAV** :

Rv.: stylizované poprsí s pozdviženou pravíčí, držící praporec, čelně, vedle něj v poli vpravo křížek,

+ **BRACIZLAV** :

Lit.: Cach 1970, 43, typ č. 306.

I.1. metrologické parametry nezjištěny

–, Av.: stylizované poprsí s pozdviženou pravíčí čelně, + **DBACIZLAV** :

Rv.: stylizované poprsí s pozdviženou pravíčí, držící praporec, čelně, vedle něj v poli vpravo křížek,

+ **BRACIZLAV** :

Lit.: Cach 1970, 43, typ č. 306.

I.2. metrologické parametry nezjištěny

–, Av.: stylizované poprsí s pozdviženou pravíčí čelně, + **DBACIZLAV** :

Rv.: stylizované poprsí s pozdviženou pravíčí, držící praporec, čelně, vedle něj v poli vpravo křížek,

+ **BRACIZLAV** :

Lit.: Cach 1970, 43, typ č. 306.

I.3. metrologické parametry nezjištěny

–, Av.: stylizované poprsí s pozdviženou pravíčí čelně, + **DBACIZLAV** :

Rv.: stylizované poprsí s pozdviženou pravíčí, držící praporec, čelně, vedle něj v poli vpravo křížek,

+ **BRACIZLAV** :

Lit.: Cach 1970, 43, typ č. 306.

I.4. 0,960 g; 20,5 mm

3 Informace o celkovém složení nálezů se autorovi podařilo získat pouze nepřímo a z různých zdrojů v odlišné podobě. V každém případě se na numismatickém trhu v daném období projevila rozsáhlá nabídka zejména denárů Cach (1970) č. 313 a v o něco menší míře i Cach (1970) č. 312 a 319 (bez patiny, s občasnou korozí). Jiné, běžně se vyskytující typy denárů Břetislava I. Cach (1970) č. 310, 316 a 317, či vzácnější Cach (1970) č. 311 se v té době v aukční nabídce nijak výrazněji neprojevily. Jeden z obchodníků, který mince prodával, sdělil, že podle jeho poznatků měly být v depotu i denáry Cach (1970) č. 317. Podle informací sběratele, který projevily vůli odkoupit od nálezce (přes prostředníka) celý depot, mu byly postupně prodávány i další výše uvedené typy, tedy Cach (1970) č. 310 a 316 a jeden bližší neupřesněný denár Oldřichův, s tím, že pocházejí z daného souboru. Mince byly údajně uloženy v jedné či dvou keramických nádobách.

Obr. 6. Denáry Cach (1970) č. 306 z nálezu Jevany – a) 1.1; b) 1.2; c) 1.3; d) 1.4 (zvětšeno).

Z porovnání fotografií je zřejmé, že každý ze čtyř exemplářů pochází z jiného lícního i rubového razidla (obr. 6). Toto na první pohled překvapivé zjištění však není pro české denárové období žádnou výjimkou. I u dalších vzácně se vyskytujících typů, známých v několika exemplářích, zaznamenáváme rozdíly, které naznačují, že rozsah ražby mohl být vyšší. Tento závěr však nemusí platit obecně, neboť pro ražbu každého typu mohl být připraveno více razidel, aniž by pak byla ve větší míře využita.

Denár Cach (1970) č. 306 patří jistě k nejvzácnějším ražbám Břetislava I. Byl dosud zaznamenán pouze ve třech nálezech, a to ve dvou tuzemských – v nálezu Želčany (okr. Plzeň-město) z roku 1884 dvěma exempláři, jedním celým a jedním olámaným (Smolík 1884, 500, č. 29–30; Cach 1970, 59, č. 55; obr. 7) a z Prahy-Kanálské zahrady z roku 1894 (Fiala 1895, 171; Cach 1970, 56, č. 36). Třetím je depot ze slezského Maniów, odkrytý rovněž roku 1894 (Cach 1970, 69, č. 105; FMP IV/2, 326–339, č. 42; obr. 8). Také zde byl mezi početnou složkou českých denárů a jejich napodobenin pouze jeden exemplář denáru typu Cach (1970) č. 306 (FMP IV/2, 334, č. 253, tab. XXV:475).

Obr. 7. Denáry Cach (1970) č. 306 z nálezu Želčany (okr. Plzeň-město) a) Smolík (1884) č. 29; b) Smolík (1884) č. 30 (zvětšeno).

Obr. 8. Denár Cach (1970) č. 306 z nálezu Maniów ve Slezsku (FMP IV/2, tab. XXV:253; zvětšeno).

Také zde zjišťujeme, že exempláře z Želčan (obr. 7) a Maniów (obr. 8) jsou vyraženy každý jinými razidly, odlišnými i od razidel exemplářů z Jevan (obr. 6). Snad lze pouze připustit, že rub čtvrté z jevanských mincí (obr. 6:d) se shoduje s reversem druhého, olámaného exempláře z Želčan (obr. 7:b).

K dataci denáru Cach (1970) č. 306 nelze vynést jednoznačný úsudek. Známe jej pouze z nálezů, v nichž byly zastoupeny již i všechny mladší denáry velkého střížku tohoto panovníka. Oboustranný opis BRACIZLAV, bez vévodského titulu, však naznačuje, že by se mohlo jednat o ražbu, předcházející Břetislavovu usednutí na knížecí stolec. V úvahu připadá i původ v jiné, než pražské mincovně.

Věnovat zde bližší pozornost ostatním denárovým typům z jevanského nálezů by nebylo účelné. Obsahoval pestrou škálu variant denáru Cach (1970) č. 313 (obr. 9) a snad i Cach (1970) č. 312 (obr. 10) a 319, jejíž detailní zpracování a metrologický rozbor by jistě byly pro českou numismatiku cenným přínosem. Bohužel však nejsou autorovi dostupné a prezentovat zde dílčí informace, získané z aukčních katalogů, nemá větší hodnotu. Značné množství ražebních kolků těchto denárových typů zdokumentoval již V. Hanka (1859, tab. XVI–XVIII). Za zmínku snad stojí, že všechny zaznamenané denáry Cach (1970) č. 312 z depotu z Jevan byly nastříženy ve svislé ose, vytyčené praporecem, držným dvěma proti sobě stojícími postavami na aversu.

Obr. 9. Denár Cach (1970) č. 313 – a) ex. *Aurea* 33, č. 888; b–e) různé varianty provedení páva na rubu – ilustrační foto (Hanka 1859, tab. XVIII; zvětšeno).

Obr. 10. Denár Cach (1970) č. 312, nastřížený ve svislé ose, vytyčené praporecem na aversu (ex. *Aurea* 22, č. 591).

K době uložení lze rovněž vyslovit jen obecné úvahy. Složení je blízké dvěma již zmíněným velkým domácím depotům z doby Břetislava I. – Želčany (Cach 1970, 59, č. 55) a Praha-Kanálská zahrada (Cach 1970, 56, č. 36). Oba rovněž obsahují pouze denáry velkého střížku, byly tedy uloženy

před tzv. měnovou reformou Břetislava I., kladenou tradičně k roku 1050.⁴ Na rozdíl od nich však nález Jevany neobsahoval Břetislavovy moravské mince.

Je třeba vzít v potaz i poznatky, vyplývající ze složení zahraničních nálezů. Zejména nové zpracování nálezů z polského území (*FMP I–V*) nabízí v tomto směru neocenitelné podklady. Výběr z těch, které jsou významné pro chronologii denárů Břetislava I., je součástí článku J. Lukase k nálezu z Levého Hradce (*Lukas 2018*, 150–152). S využitím širší databáze lze dovodit, že nejmladším Břetislavovým denárem velkého střížku je nejspíš Cach (*1970*) č. 316, zatímco typ Cach (*1970*) č. 319, dosud kladený na konec jejich řady, je časově blízký starším denárům Cach (*1970*) č. 311, 312 a 313. To dokládá nejen nález z Jevan, ale také polské nálezy staršího data uložení: Konin – okolí (*FMP I*, 407–409, č. 110B), Krakow VIII Nowa Huta (*FMP IV*, 62–77, č. 46) a Łask II (*FMP III*, 218–220, č. 71), vše *post quem* 1035, v nichž byly z českých Břetislavových denárů spolu s ním zastoupeny pouze uvedené typy. Případně další nálezy, obsahující kromě výše jmenovaných i typ Cach (*1970*) č. 317: Żąbkowice Śląskie (*FMP IV*, 406–408, č. 93), Michalowice (*FMP IV*, 121–124, č. 69), Kałdus VIII (*FMP II*, 245–251, č. 93) či Děgtjany v Bělorusku (*Potin 1959*; *Cach 1970*, 82, č. 168). Naopak denár Cach (*1970*) č. 316 nacházíme ve významných hromadných nálezech prakticky vždy až ve společnosti všech nebo téměř všech ostatních hlavních Břetislavových typů velkého střížku. Platí to pro nálezy z polského území Maniów (*FMP IV*, 326–339, č. 42), Trzebuń (*FMP III*, 445–455, č. 181)⁵ i tuzemské nálezy Hradec Králové 1931 (*Cach 1970*, 52, č. 9), Želčany (*Cach 1970*, 59, č. 55) a Praha-Kanálská zahrada (*Cach 1970*, 56, č. 36).

Částečným úskalím ovšem je, že u řady depotů z polského území, uložených v době Břetislavovy vlády, reprezentují denáry českého Achilla nejmladší složku. Zároveň podstatnou složku těchto depotů představují zpravidla saské křížové denáry, jejichž datace je podle současného stavu poznání možná pouze s určitou mírou přesnosti. To vše znesnadňuje detailnější umístění denárů Břetislava I. na časové ose. Výše uvedené závěry je proto třeba brát jako předběžné a vrátit se k nim znovu na základě podrobnější analýzy vstupů.

Depot z Jevan mohl z tohoto úhlu pohledu přinést k navržené chronologické řadě mimořádně cenné informace, nejistota v otázce jeho složení jej ovšem pro tento účel do značné míry diskvalifikuje. Z toho, co můžeme brát za spolehlivé, lze datum jeho uložení klást k přelomu 30./40. let 11. století.

Závěr

V článku byly představeny dva hromadné depoty českých denárů velkého střížku, objevené amatérskými hledači pomocí detektoru v první dekádě tohoto milénia. Nález z Dubé, uložený pravděpodobně kolem roku 1015, přinesl nový, dosud nepublikovaný typ denáru knížete Jaromíra z doby jeho vlády v letech 1004–1012. Jinak je jeho složení monotematické, tvořeně výhradně denáry knížete Oldřicha (1012–1033, 1034) typu Cach (*1970*) č. 284, případně jejich opisovými variacemi. Depot z Jevan, uložený před rokem 1050, lze přiřadit k dvěma velkým domácím pokladům obdobného data uložení, Želčany 1884 a Praha-Kanálská Zahrada 1894. Jeho přínosem je zejména přítomnost několika nových ražebných variant vzácného Břetislava denáru Cach (*1970*) č. 306. Obsah obou nálezů se bohužel nepodařilo zdokumentovat v podrobnosti, která by byla žádoucí, i tak je ovšem vhodné, aby informace o nich nezapadly a nezůstaly zcela mimo nálezovou evidenci depotů z daného období.

Tento příspěvek vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/11.V.d. 00023272).

4 K úskalím, spojeným s pojetím přechodu od denárů tzv. velkého k malému střížku v české numismatice blíže např. *Mašek – Videman 2019*.

5 V popisu nálezu Olešnice (*FMP III*, 284, č. 515; *Lukas 2018*, 151, č. 10), tpq. 1039, je denár Šmerda (*1996*) č. 149a, tedy Cach (*1970*) č. 316 uveden omylem, podle fotografie (*FMP III*, 639, č. 99:515) se jedná o typ Cach (*1970*), č. 313.

Literatura a aukční katalogy

Aurea 22: 6. 7. 2008, Praha.

– 33: 22. 5. 2010, Praha.

– 52: 7. 12. 2013, Praha.

Cach, F. 1970: Nejstarší české mince díl I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I. Praha.

– 1982: Nejstarší české mince díl IV. Dodatky. Praha.

Dětmár z Merseburku: Dětmár z Merseburku / Kronika. Argo 2008.

Fiala, E. 1895: České denáry. Praha.

– 1921: Staré mincovny: Kouřim, Libice, Malín, Vratislav a Mělník. Věstník numismatické společnosti československé 3, 97–104.

FMP I: Szcurek, T. – Paszkiewicz, B. – Tabaka, A. – Bogucki, M. – Ilisch, P. – Malarczyk, D. 2017: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Grosspolen. In: Bogucki, M. – Ilisch, P. – Suchodolski, S. (eds.): Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar I. Warszawa.

FMP II: Horoszko, G. – Piniński, J. – Ilisch, P. – Malarczyk, D. – Nowakiewicz, T. 2016: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Pommern. In: Bogucki, M. – Ilisch, P. – Suchodolski, S. (eds.): Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar II. Warszawa.

FMP III: Gorlińska, D. – Suchodolski, S. – Bogucki, M. – Ilisch, P. – Malarczyk, D. – Nowakiewicz, T. 2015: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Masowien, Podlachien und Mittelpolen. In: Bogucki, M. – Ilisch, P. – Suchodolski, S. (eds.): Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar III. Warszawa.

FMP IV: Reyman-Walczak, B. – Ilisch, P. – Malarczyk, D. – Nowakiewicz, T.: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Klempolen; Butent-Stefaniak, B. – Ilisch, P. – Malarczyk, D. – Nowakiewicz, T. 2013: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Schlesien. In: Bogucki, M. – Ilisch, P. – Suchodolski, S. (eds.): Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar IV. Warszawa.

FMP V: Bogucki, M. – Ilisch, P. – Malarczyk, D. – Kulesza, M. – Piniński, J. – Nowakiewicz, T.: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Ermland und Masuren. Bogucki, M. – Ilisch, P. – Malarczyk, D. – Chabrzyk, P. – Kędzierski, A. – Kulesza, M. – Nowakiewicz, T. – Wawrzczak, R. 2016: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen 2011–2013. Addenda Et Corrigenda. In: Bogucki, M. – Ilisch, P. – Suchodolski, S. (eds.): Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar V. Warszawa.

Hanka, V. 1859: Popsání a vyobrazení českých mincí. Památky archeologické 3, 41, 87, 135, 186, 323–324, 369–370, Tab. XIII–XXIV.

Hásková, J. 1979: Neznámé denáry českého knížete Jaromíra? Numismatické listy 34, 77–78.

– 1990: Skandinávské vlivy na české denáry. Numismatické listy 45, 99–110.

Chaura, K. 1942: Nález denárů Jaromíra a Oldřicha. Numismatické zprávy 8, 49–57, 62–70.

Katz, V. 1925: Nález denárů Jaromíra a Oldřicha blíže Prahy. Numismatický časopis československý 1, 39–40.

Lukas, J. 2014: Nálezy denárů z 11. a 12. století objevené pomocí detektorů kovů (I). Numismatický sborník 28/1, 57–70.

– 2015: Nálezy denárů z 11. a 12. století objevené pomocí detektorů kovů (II). Numismatický sborník 29/2, 162–182.

– 2018: Nález denárů Břetislava I. na Levém Hradci (okres Praha-západ) v roce 1889. Numismatický sborník 32/2, 139–154.

– 2019: Nálezy denárů z 11.–13. století objevené pomocí detektorů kovů (III). Numismatický sborník 33/2, 139–158.

Mašek, M. – Polanský, L. 2005: Nález denáru s opisem CVRIM na Kouřimi (okr. Kolín). Numismatický sborník 20, 150–155.

Mašek, M. – Videman, J. 2019: Mincovní reforma Břetislava I. – byla či nebyla? In: Mašek, M. – Petráň, Z. – Lutovský, M., (eds.): Příběhy starých mincí. Sborník ke 100. výročí České numismatické společnosti, 97–109.

Nálezy II/1: Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí denárového (10.–12. století). In: Nohejlová-Prátová, E.: Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II/1. Praha, 7–73.

Petráň, Z. 2014: Nad několika numismatickými záhadami. Numismatický časopis 1,2, 7–9.

- Polanský, L. 2004:* Mince, mincovny a kníže Oldřich. In: *Peruc v mýtech a dějinách. Sborník příspěvků k miléniu setkání knížete Oldřicha s Boženou.* Peruc, 126–149.
- *2019:* Mince 9. a 10. století v archeologických nálezech z Českých zemí a jejich přínos pro počátky našich dějin. *Disertační práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.* Nepublikovaný rukopis.
- Potin, V. 1959:* Děgt'anský poklad a česko-ruské styky v XI. století. *Moravské numismatické zprávy* 5, 5–7.
- Smejtek, L. – Lutovský, M. – Militký, J. 2013:* *Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách.* Praha.
- Smolík, J. 1884:* Nález českých denárů a jejich rozbor. *Památky archeologické* 12, 481–512, 554, 556.
- Šmerda, J. 1996:* Denáry české a moravské. *Katalog mincí českého státu od X. do počátku XIII. století.* Brno.
- Šůla, J. 1979:* Neznámé denáry českého knížete Jaromíra. *Numismatické listy* 34, 65–76.
- *1980:* Počátky mincování českého knížete Oldřicha. *Numismatické listy* 35, 1–12.

Summary

Jan Videman, Two hoards of 11th century large flan deniers.

The paper presents two hoards of Bohemian large-flan deniers discovered by amateurs using a metal detector in the first decade of the 2000s. The find from Dubé (Česká Lípa distr.) concealed probably around AD 1015 contained over one hundred deniers issued by Prince Oldřich of the type Cach (1970) no. 284 (or some varieties of its legend) as well as a so far unpublished denier type issued by Prince Jaromír during his reign in 1004–1012 bearing on its obverse the name of Bretislaus. The hoard from Jevany (Praha-východ distr.) was probably concealed prior to AD 1050 due to its similarity to another two large hoards of the same date: one found in Želčany in 1884 and one from Prague-Kanálská Zahrada from 1894. It contained several hundred Bohemian deniers of Prince Bretislaus II (1034–1055), the best represented types being Cach (1970) no. 313, 312, and 319. Of great significance is the presence of several new variants of the rare Bretislaus denier Cach (1970) no. 306. Unfortunately, the contents of the two hoards could not be documented to an ideal level of detail since the coins are currently kept in several private collections. Even so, it is important to preserve the information about them so that they do not get lost from the hoard evidence of the period.

English summary by J. Kysela

SKARB GROSZY PRASKICH JANA LUKSEMBURSKIEGO I KAROLA IV Z MSTOWA II

Marta KAZANOWICZ-MILEJSKA – Paweł MILEJSKI

Abstract – Hoard of Prague groschen of John the Blind and Charles IV from Mstów II.

The hoard of Prague groschen from Mstów II was discovered in 1963. The hoard consisted of 109 Prague groschen – 26 of John the Blind and 83 of Charles IV. The find was published by Tadeusz Daniel (1966). A new analysis of this hoard was made possible thanks to the more recent typology of the Prague groschen developed by Czech researchers (Castelin 1960; Vorlová 2002; Pinta 2015). Moreover, a revision of this hoard allowed the date of its hiding to be pinpointed to after 1370.

 Prague groschen, hoard, Mstów, Silesia, John the Blind, Charles IV

Wstęp

Skarby groszy praskich są bardzo częstym znaleziskiem na terenie obecnych ziem polskich, szczególnie licznie notowane są na Śląsku i Opolszczyźnie. Jednym z takich depozytów jest przechowywany w Muzeum Częstochowskim skarb z Mstowa II (pow. częstochowski, woj. śląskie), który odnaleziony został 11 maja 1963 roku, niedaleko drogi łączącej Mstów z Częstochową.

Skarb liczy 109 monet (fig. 1a–k) – 26 groszy praskich Jana Luksemburskiego (1310–1346) i 83 grosze praskie Karola IV (1346–1378). Numizmaty ukryte były w dwóch naczyniach ceramicznych, które niestety nie zachowały się do naszych czasów. Widzimy, że grosze Karola IV tworzą większą część znaleziska – 76 % całości, z kolei monety Jana stanowią jedynie 24 % domieszki. Depozyt ten był przedmiotem badań Tadeusza Daniela, który w 1964 roku zamieścił na łamach *Wiadomości Numizmatycznych* krótką notkę o tym znalezisku, a w dwa lata później na łamach tego samego periodyku opublikował opracowanie tego skarbu (*Daniel 1964; 1966*). Autorowi opracowania udało się zidentyfikować emitentów odnalezionych monet oraz prawidłowo odczytać legendy, dzieląc grosze ze względu na znaczki międzywyrazowe, zarówno w inskrypcjach znajdujących się na awersie, jak i na rewersie. Niestety autor tego opracowania nie pokusił się o przypisanie monet do konkretnych typów i odmian, choćby do typologii groszy Jana Luksemburskiego, która opublikowana została już w 1960 roku (*Castelin 1960*). Praca ta pozbawiona jest również szerszego komentarza historyczno-numizmatycznego oraz nie zawiera datowania poszczególnych monet i całego depozytu, nie wyznaczając daty ukrycia tego skarbu. Rozwój numizmatyki, który zaowocował nowymi metodami badawczymi oraz bardziej dokładnymi katalogami czeskich numizmatyków (*Castelin 1960; Vorlová 2002; Pinta 2015*) oraz braki we wcześniejszych opracowaniach dały asumpt do rewizji tego znaleziska. Depozyt ten wzmiankowany jest również w inwentarzu znalezisk monetarnych z terenu Polski autorstwa Stanisławy Kubiak (*Kubiak 1998, 367–368, nr 532/II*). W notce na temat tego znaleziska grosze Jana zostały przypisane do typologii Castelina (*Castelin 1960*), z kolei monety Karola IV przypisano do typologii Veselega (*Veselý 1968, 123–138*). Obie typologie zostały już skorygowane przez późniejszych czeskich numizmatyków, szczególnie typologia groszy Karola IV została znacznie rozbudowana przez V. Pintę, który przez lata stworzył klarowny podział chronologiczny i typologiczny obserwując zachodzące po sobie zmiany w liternictwie oraz ikonografii tych monet (*Pinta 2005; 2009; 2015*).

Katalog monet¹

CZECHY, Jan Luksemburski (1310–1346)

mennica: *Kutná Hora*, AR grosz praski, 1311–c. 1318

Av.: ***IOHANNES PRIMVS *DEI GRATIA REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: *****GROSSI PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Castelin 1960*, var. I.1; *Vorlová 2002*, nr. 1.

1. 3,537 g; 28,7 mm; 180° (nr inw. 5)

2. 3,508 g; 29,1 mm; 180° (nr inw. 51)

3. 3,569 g; 28 mm; 180° (nr inw. 62)

AR grosz praski, c. 1311–c. 1318

Av.: ***IOHANNES PRIMVS *DEI GRATIA REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: *****GROSSI PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit: *Castelin 1960* var. III.12–16.

4. 3,411 g; 28,9 mm; 120° (nr inw. 102)

5. 3,625 g; 30 mm; 90° (nr inw. 41)

AR grosz praski, c. 1311–c. 1318

Av.: ***IOHANNES PRIMVS *DEI GRATIA REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: *****GROSSI PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit: *Castelin 1960* var. III.14.

6. 3,554 g 28,5 mm; 350° (nr inw. 108)

AR grosz praski, c. 1311–c. 1340

Av.: ***IOHANNES PRIMVS *DEI GRATIA REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: *****GROSSI PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Castelin 1960*, typ III lub V.

7. 3,363 g; 29,6 mm; 350° (nr inw. 25)

AR grosz praski, c. 1327–c. 1340

Av.: ***IOHANNES PRIMVS *DEI GRATIA REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: *****GROSSI PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Castelin 1960*, var. V.28; *Vorlová 2002*, nr. 7.

8. 3,097 g; 27,7 mm; 90°; sekretny znaczek Hána (1998) 2b (nr inw. 99)

9. 3,598 g; 30,6 mm; 200°; sekretny znaczek Hána (1998) 2b (nr inw. 87)

AR grosz praski, c. 1327–c. 1340

Av.: ***IOHANNES PRIMVS *DEI GRATIA REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: ***GROSSI PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

1 Liternictwo awersów i rewersów groszy praskich opracował RNDr. Lukáš Kučera, PhD. (Česká numismatická společnost, pobočka Pražské groše). Chcielibyśmy w tym miejscu bardzo podziękować Panu Kučerze za możliwość jego wykorzystania.

Lit.: *Castelin 1960*, var. V.33; *Vorlová 2002*, nr. 13.

10. 3,585 g; 29 mm; 0° (nr inw. 79)

AR grosz praski, c. 1327–c. 1340

Av.: ***IOHANNES PRIMVS *DEI GRATIA REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perlą

Rv.: ****GROSSI PRAGENSES**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Castelin 1960*, var. VI.35; *Vorlová 2002*, nr. 14.

11. 3,487 g; 28,5 mm; 180°; sekretny znaczek Hána (1998) 2d (nr inw. 40)

AR grosz praski, c. 1327–c. 1340

Av.: ***IOHANNES PRIMVS *DEI GRATIA REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perlą

Rv.: ****GROSSI PRAGENSES**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Castelin 1960*, var. VI.36; *Vorlová 2002*, nr. 9.

12. 3,637 g; 29 mm; 180° (nr inw. 7)

13. 3,622 g; 29,4 mm; 270° (nr inw. 61)

14. 3,690 g; 29,9 mm; 340° (nr inw. 83)

AR grosz praski, c. 1340–c. 1346

Av.: ***IOHANNES PRIMVS *DEI GRATIA REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perlą

Rv.: ****GROSSI PRAGENSES**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Castelin 1960*, typ VII–VIII.

15. 3,678 g; 28,8 mm; 350° (nr inw. 77)

16. 3,633 g; 29,2 mm; 170° (nr inw. 73)

AR grosz praski, c. 1340–1346

Av.: ***IOHANNES PRIMVS *DEI GRATIA REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perlą

Rv.: ****GROSSI PRAGENSES**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Castelin 1960*, var. VIII.47; *Vorlová 2002*, nr. 19.

17. 3,278 g; 28,1 mm; 90° (nr inw. 21)

18. 3,603 g; 28,7 mm; 360° (nr inw. 23)

19. 3,655 g; 29 mm; 270° (nr inw. 24)

20. 3,578 g; 29,7 mm; 190° (nr inw. 47)

21. 3,686 g; 29,5 mm; 180° (nr inw. 70)

22. 3,535 g; 29,1 mm; 45° (nr inw. 74)

23. 3,746 g; 27,8 mm; 270°; sekretny znaczek Hána (1998) 2d (nr inw. 76)

24. 3,553 g; 28,9 mm; 170° (nr inw. 82)

AR grosz praski, c. 1340–1346

Av.: ***IOHANNES PRIMVS *DEI GRATIA REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perlą

Rv.: ****GROSSI PRAGENSES**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Castelin 1960*, var. VIII. 47 (odm.); *Vorlová 2002*, nr. 19 (odm.).

25. 3,499 g; 28 mm; 280° (nr inw. 18)

26. 3,535 g; 29,7 mm; 45° (nr inw. 36)

CZECHY, Karol IV (1346–1378)

mennica: *Kutná Hora*, AR grosz praski, 1346–c. 1348

Av.: **✠KAROLVS•PRIMVS✠DEI•GRATIA✠REX•BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: **✠✠✠GROSSI•PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Pinta 2015*, var. I.a/1.

27. 3,688 g; 29,4 mm; 150°; sekretny znaczek Hána (1998) 2d (nr inw. 8)

28. 3,331 g; 27,7 mm; 45°; sekretny znaczek Hána (1998) 2d (nr inw. 12)

29. 3,370 g; 28,9 mm; 160°; sekretny znaczek Hána (1998) 2d; (nr inw. 27)

30. 3,583 g; 30 mm; 45°; sekretny znaczek Hána (1998) 2d; (nr inw. 42)

31. 3,478 g; 28,9 mm; 160°; sekretny znaczek Hána (1998) 2d; (nr inw. 85)

AR grosz praski, 1346–c. 1348

Av.: **✠KAROLVS•PRIMVS✠DEI•GRATIA✠REX•BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: **✠✠✠GROSSI•PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Pinta 2015*, var. I.b/1.

32. 3,544 g; 29,2 mm; 45°; sekretny znaczek Hána (1998) 3a (nr inw. 55)

33. 3,513 g; 28,6 mm; 170°; sekretny znaczek Hána (1998) 3a (nr inw. 107)

AR grosz praski, 1346–c. 1348

Av.: **✠KAROLVS•PRIMVS✠DEI•GRATIA✠REX•BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: **✠✠✠GROSSI•PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Pinta 2015*, var. I.b/3.

34. 3,517 g; 28,9 mm; 190° (nr inw. 1)

AR grosz praski, c. 1350–c. 1358

Av.: **✠KAROLVS•PRIMVS✠DEI•GRATIA✠REX•BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: **✠✠✠GROSSI•PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Pinta 2015*, var. III.a/1.

35. 3,229 g; 28,5 mm; 180° (nr inw. 3)

36. 3,412 g; 28,1 mm; 0° (nr inw. 15)

37. 3,396 g; 28,2 mm; 0° (nr inw. 16)

38. 3,463 g; 28 mm; 270° (nr inw. 34)

39. 3,144 g; 29,1 mm; 220° (nr inw. 38)

40. 3,373 g; 28,6 mm; 70° (nr inw. 53)

41. 3,573 g; 28,1 mm; 90° (nr inw. 60)

42. 3,475 g; 28,3 mm; 90° (nr inw. 64)

43. 3,489 g; 29,1 mm; 120° (nr inw. 66)

44. 3,421 g; 28 mm; 45° (nr inw. 71)

45. 3,403 g; 28,2 mm; 45° (nr inw. 84)

46. 3,343 g; 28,4 mm; 45° (nr inw. 88)

47. 3,503 g; 27,5 mm; 180° (nr inw. 90)

48. 3,540 g; 29 mm; 270° (nr inw. 93)

AR grosz praski, c. 1350–c. 1358

Av.: **✠KAROLVS•PRIMVS✠DEI•GRATIA✠REX•BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą.

Rv.: **✠✠✠GROSSI•PRAGENSES**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo
Lit.: *Pinta 2015*, var. III.b/1.
49. 3,455 g; 28 mm; 0°; sekretny znaczek Hána (1998) 3c (nr inw. 43)

AR grosz praski, c. 1358–c. 1370

Av.: **✠KAROLVS•PRIMVS ✠DEI•GRATIA•REX•BOEMIE**, korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: **✠✠✠GROSSI•PRAGENSES**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo
Lit.: *Pinta 2015*, var. IV.a/1.

- 50. 3,492 g; 28,4 mm; 200° (nr inw. 4)
- 51. 3,456 g; 28,9 mm; 15° (nr inw. 19)
- 52. 2,951 g; 27,8 mm; 100° (nr inw. 26)
- 53. 3,340 g; 28,8 mm; 45° (nr inw. 28)
- 54. 3,440 g; 26,8 mm; 170° (nr inw. 35)
- 55. 3,495 g; 28,1 mm; 130° (nr inw. 54)
- 56. 3,382 g; 27 mm; 290° (nr inw. 56)
- 57. 3,466 g; 28,3 mm; 190° (nr inw. 65)
- 58. 3,357 g; 28,3 mm; 150° (nr inw. 68)
- 59. 3,427 g; 28,3 mm; 340° (nr inw. 69)
- 60. 3,426 g; 29,2 mm; 350° (nr inw. 75)
- 61. 3,404 g; 28,6 mm; 350° (nr inw. 89)
- 62. 3,534 g; 28,6 mm; 340° (nr inw. 97)

AR grosz praski, c. 1358–c. 1370

Av.: **✠KAROLVS•PRIMVS ✠DEI•GRATIA•REX•BOEMIE**, korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: **✠✠✠GROSSI•PRAGENSES**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo
Lit.: *Pinta 2015*, var. IV.b/1.

- 63. 3,190 g; 27,9 mm; 180° (nr inw. 10)

AR grosz praski, c. 1358–c. 1370

Av.: **✠KAROLVS•PRIMVS ✠DEI•GRATIA•REX•BOEMIE**, korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: **✠✠✠GROSSI•PRAGENSES**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo
Lit.: *Pinta 2015*, var. IV.c/1.

- 64. 3,636 g; 28,2 mm; 200° (nr inw. 37)
- 65. 3,052 g; 28,1 mm; 90° (nr inw. 50)

AR grosz praski, c. 1358–c. 1370

Av.: **✠KAROLVS•PRIMVS ✠DEI•GRATIA•REX•BOEMIE**, korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: **✠✠✠GROSSI•PRAGENSES**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo
Lit.: *Pinta 2015*, var. IV.d/1.

- 66. 3,643 g; 28,3 mm; 290° (nr inw. 31)
- 67. 3,438 g; 27 mm; 90° (nr inw. 39)
- 68. 3,331 g; 27,4 mm; 45° (nr inw. 44)
- 69. 3,548 g; 27,8 mm; 45° (nr inw. 48)
- 70. 3,446 g; 28,9 mm; 160° (nr inw. 49)
- 71. 3,530 g; 28,5 mm; 180° (nr inw. 52)
- 72. 3,591 g; 26,8 mm; 280° (nr inw. 58)

73. 3,304 g; 28 mm; 260° (nr inw. 67)
 74. 3,400 g; 29 mm; 90° (nr inw. 72)
 75. 3,285 g; 27,7 mm; 220° (nr inw. 78)
 76. 3,370 g; 26,5 mm; 180° (nr inw. 81)
 77. 3,438 g; 28,3 mm; 80° (nr inw. 94)
 78. 3,169 g; 26,7 mm; 45° (nr inw. 98)
 79. 3,211 g; 27,8 mm; 340° (nr inw. 105)
 80. 3,480 g; 27,9 mm; 220° (nr inw. 106)

AR grosz praski, c. 1358–c. 1378

Av.: **✠ KAROLVS PRIMVS ✠ DEI GRATIA ✠ REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: **✠ ✠ ✠ GROSSI PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Pinta 2015*, var. IV.d–V.a.

81. 3,218 g; 27,2 mm; 90° (nr inw. 63)
 82. 3,334 g; 27,7 mm; 300° (nr inw. 96)
 83. 3,441 g; 27,3 mm; 180° (nr inw. 103)

AR grosz praski, c. 1370–1378

Av.: **✠ KAROLVS PRIMVS ✠ DEI GRATIA ✠ REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: **✠ ✠ ✠ GROSSI PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Pinta 2015*, var. V.a/1.

84. 3,455 g; 27,2 mm; 45° (nr inw. 6)
 85. 3,496 g; 27,1 mm; 170° (nr inw. 11)
 86. 3,335 g; 26,4 mm; 90° (nr inw. 20)
 87. 3,250 g; 27,4 mm; 270° (nr inw. 30)
 88. 3,399 g; 28,3 mm; 180° (nr inw. 32)
 89. 3,516 g; 27,1 mm; 350° (nr inw. 45)
 90. 3,142 g; 27 mm; 350° (nr inw. 46)
 91. 3,368 g; 26,9 mm; 45° (nr inw. 57)
 92. 3,137 g; 27,3 mm; 340° (nr inw. 86)
 93. 3,268 g; 27,2 mm; 30° (nr inw. 91)
 94. 2,784 g; 28,2 mm; 320° (nr inw. 101)

AR grosz praski, c. 1370–1378

Av.: **✠ KAROLVS PRIMVS ✠ DEI GRATIA ✠ REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: **✠ ✠ ✠ GROSSI PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Pinta 2015*, var. V.a/2.

95. 3,315 g; 26,4 mm; 90° (nr inw. 2)
 96. 3,173 g; 27,9 mm; 90° (nr inw. 9)
 97. 3,403 g; 27,3 mm; 200° (nr inw. 13)
 98. 3,845 g; 27,6 mm; 190° (nr inw. 14)
 99. 3,271 g; 27,7 mm; 30° (nr inw. 17)
 100. 3,466 g; 28 mm; 120° (nr inw. 22)
 101. 3,550 g; 27,7 mm; 180° (nr inw. 33)
 102. 3,281 g; 27,4 mm; 220° (nr inw. 92)
 103. 3,200 g; 29 mm; 45° (nr inw. 95)

AR grosz praski, c. 1370–1378

Av.: **FRATROVVS PRIMVS DEI GRATIA REX BOEMIE**,

korona typu czeskiego z trzema fleuronami zakończonymi perłą

Rv.: **✠✠GROSSI PRAGENSIS**, ukoronowany Lew czeski z rozdwojonym ogonem, kroczący heraldycznie w prawo

Lit.: *Pinta 2015*, var. V.a/3.

104. 3,093 g; 27,9 mm; 120° (nr inw. 29)

105. 3,514 g; 27,7 mm; 350° (nr inw. 59)

106. 3,555 g; 28,8 mm; 290° (nr inw. 80)

107. 3,306 g; 28 mm; 180° (nr inw. 100)

108. 3,441 g; 28,6 mm; 0° (nr inw. 104)

Ryc. 1a. Skarb Mstów II (numery pod zdjęciami odpowiadają numerom w katalogu; fot. Marta Kazanowicz-Milejska; powiększono).

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

Ryc. 1b. Skarb Mstów (numery pod zdjęciami odpowiadają numerom w katalogu; fot. Marta Kazanowicz-Milejska; powiększono).

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

Ryc. 1c. Skarb Mstów II (numery pod zdjęciami odpowiadają numerom w katalogu; fot. Marta Kazanowicz-Milejska; powiększono).

29

30

31

32

33

34

35

36

37

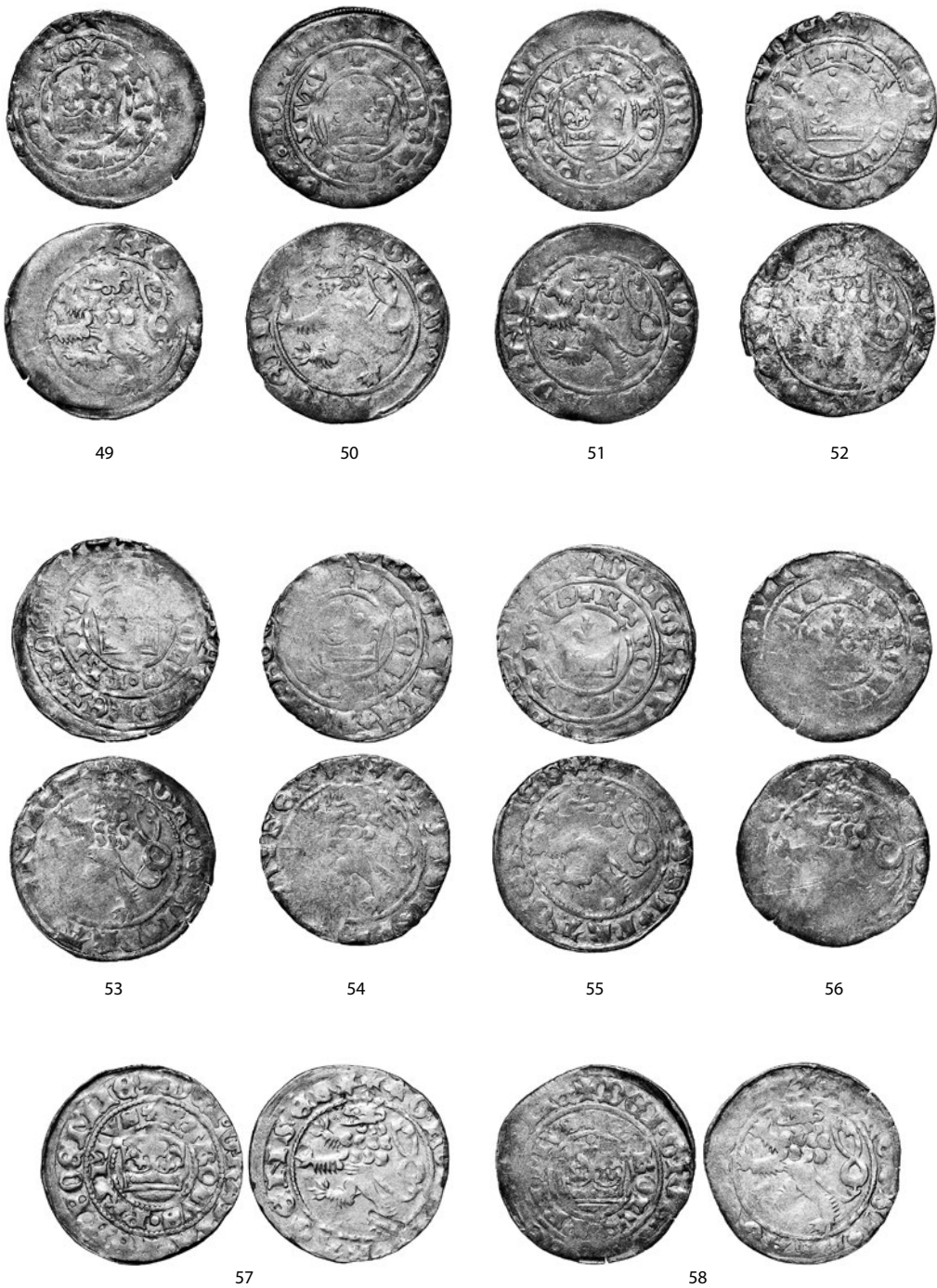
38

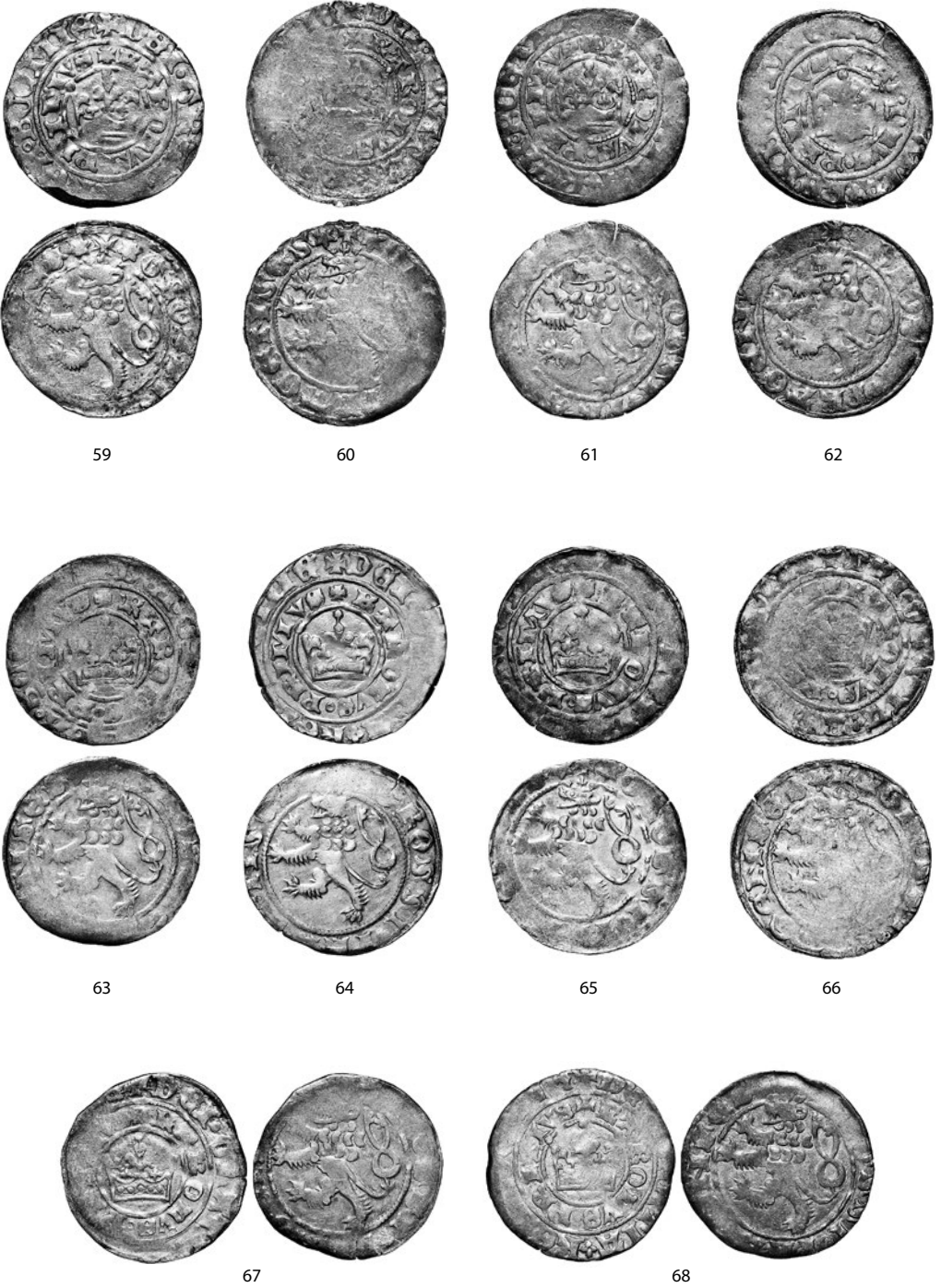
Ryc. 1d. Skarb Mstów II (numery pod zdjęciami odpowiadają numerom w katalogu; fot. Marta Kazanowicz-Milejska; powiększono).

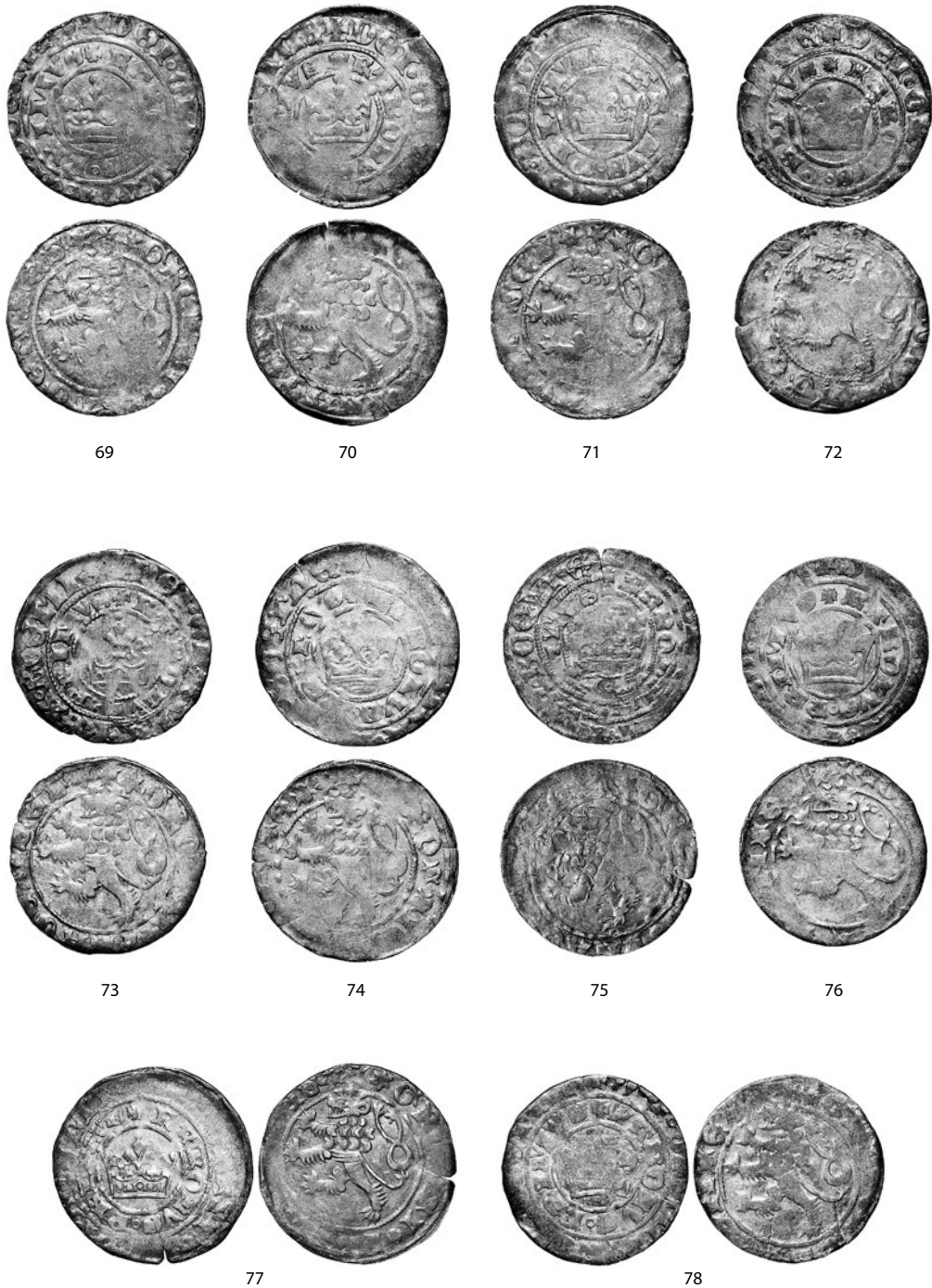
Ryc. 1e. Skarb Mstów II (numery pod zdjęciami odpowiadają numerom w katalogu; fot. Marta Kazanowicz-Milejska; powiększono).

Ryc. 1f. Skarb Mstów II (numery pod zdjęciami odpowiadają numerom w katalogu; fot. Marta Kazanowicz-Milejska; powiększono).

Ryc. 1g. Skarb Mstów II (numery pod zdjęciami odpowiadają numerom w katalogu; fot. Marta Kazanowicz-Milejska; powiększono).

Ryc. 1h. Skarb Mstów II (numery pod zdjęciami odpowiadają numerom w katalogu; fot. Marta Kazanowicz-Milejska; powiększono).

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

Ryc. 1i. Skarb Mstów II (numery pod zdjęciami odpowiadają numerom w katalogu; fot. Marta Kazanowicz-Milejska; powiększono).

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

Ryc. 1j. Skarb Mstów II (numery pod zdjęciami odpowiadają numerom w katalogu; fot. Marta Kazanowicz-Milejska; powiększono).

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

Ryc. 1k. Skarb Mstów II (numery pod zdjęciami odpowiadają numerom w katalogu; fot. Marta Kazanowicz-Milejska; powiększono).

Analiza numizmatyczna

Monety pierwszego z emitentów, Jana Luksemburskiego, stanowią 24 % całego znaleziska. Najwięcej odnotowano monet z VIII grupy wyróżnionej przez Castelina (*Castelin 1960*, 153, nr. 45–47), razem 10 monet, które datowane są na lata 1340–1346. Zarejestrowano również trzy monety z grupy I, datowane na lata 1311–1318 (*Castelin 1960*, 150, nr. 1–3) oraz cztery numizmaty z grupy VI (różnych odmian), które datowane są na lata 1327–1340 (*Castelin 1960*, 152, nr. 34–36). Pozostałe typy zarejestrowano pojedynczo (tab. 1).

Tab. 1. Podział typologiczny groszy praskich ze skarbu z Mstowa II.

Emitent	Typ	Lata Emisji	Liczba monet	Liczba monet razem	Udział procentowy w skarbie
Jan Luksemburski	<i>Castelin 1960</i> , var. I.1; <i>Vorlová 2002</i> , nr. 1	1311–c. 1318	3	26	24 %
	<i>Castelin 1960</i> , var. III.12–16	1311–c. 1318	2		
	<i>Castelin 1960</i> , var. III.14	1311–c. 1318	1		
	<i>Castelin 1960</i> , var. III lub V	1311–c. 1340	1		
	<i>Castelin 1960</i> , var. V.28; <i>Vorlová 2002</i> , nr. 7	c. 1327–c. 1340	2		
	<i>Castelin 1960</i> , var. V.33; <i>Vorlová 2002</i> , nr. 13	c. 1327–c. 1340	1		
	<i>Castelin 1960</i> , var. VI.35; <i>Vorlová 2002</i> , nr. 14	c. 1327–c. 1340	1		
	<i>Castelin 1960</i> , var. VI.36; <i>Vorlová 2002</i> , nr. 9	c. 1327–c. 1340	3		
	<i>Castelin 1960</i> , var. VII–VIII	c. 1327–c. 1340	2		
	<i>Castelin 1960</i> , var. VIII.47; <i>Vorlová 2002</i> , nr. 19	c. 1340–1346	8		
Karol IV	<i>Castelin 1960</i> , var. VIII.47 (odm.); <i>Vorlová 2002</i> , nr. 19 (odm.)	c. 1340–1346	2	83	76 %
	<i>Pinta 2015</i> , typ I	1346–c. 1348	8		
	<i>Pinta 2015</i> , typ III	c. 1350–c. 1358	15		
	<i>Pinta 2015</i> , typ IV	c. 1358–c. 1370	31		
	<i>Pinta 2015</i> , typ IV.d–V.a	c. 1358–c. 1378	3		
	<i>Pinta 2015</i> , typ V	c. 1370–1378	25		
	bez przyporządkowania	1346–1378	1		

Trzon całego znaleziska stanowią grosze praskie Karola IV, 76 % całości, których zarejestrowano 84 egzemplarze. Pod względem typologicznym są one mniej zróżnicowane niż numizmaty jego poprzednika na czeskim tronie. Dominują monety typu *Pinta (2015) IV* i *V* – odpowiednio 31 i 35 groszy – które datowane są na lata 1358–1370 (typ IV) i 1370–1378 (typ V). W przeglądzie tabelarycznym (tab. 1), gdzie podano dokładny podział typologiczny wszystkich groszy Karola, jedna moneta wpisana jest bez przyporządkowania do konkretnego typu. Niestety podczas kwerendy grosz ten nie był dla nas dostępny do analiz, przez co tę konkretną monetę musimy datować szeroko na cały okres rządów Karola. Wszystkie pozostałe numizmaty zostały zidentyfikowane i dopasowane do konkretnych typów i odmian.

Dodatkowo na 12 groszach – czterech Jana i ośmiu Karola IV odnotowaliśmy sekretne znaczki. Symbole te na monetach pierwszego emitenta przybierają formę pierścienia, pierścienia ze zgrubieniem na górze (w formie elipsy) oraz pierścienia ze stopką przeciągniętą ku dołowi (*Hána 1998*, 12–13, nr 2a–2d). Wszystkie znaki specjalne na numizmatach Jana umiejscowione są na rewersie między rozdwojeniem ogona Lwa czeskiego. Dodatkowo na groszu Karola zarejestrowano znaczek w formie małego, nieregularnego czworokąta, który występuje z prawej strony lwiego ogona, mniej więcej w połowie jego wysokości oraz krzyżyka umiejscowionego tak jak na monetach jego ojca, u góry ogona, między jego rozdwojeniem (*Hána 1998*, 14, nr 3a, 3c). Sekretne znaczki na groszach praskich występują już na pierwszych emisjach Wacława II (1278/1283–1305) i obecne są na nich przynajmniej do czasów Wacława IV. Występowanie tych symboli związane jest z obecnością włoskich finansistów, którzy odpowiedzialni byli w Czechach za przeprowadzanie wszystkich reform mennicznych, które związane były z mennictwem groszowym (*Hána 1998; 1999*).

Stan zachowania wszystkich numizmatów jest zadowalający. Oczywiście, niektóre egzemplarze są dość mocno wytarte, z kolei na kilku groszach widać pęknięte ranty, co zapewne jest pozostałością po wybijaniu tych monet. Jednak pomimo wytarć i nielicznych pęknięć wszystkie cechy charakterystyczne na wszystkich monetach są dobrze czytelne. Masa wszystkich groszy praskich Jana Luksemburskiego utrzymuje wysokie wartości. Wszystkie ważą powyżej 3,000 g, a w przypadku 21 egzemplarzy notujemy wartości przekraczające 3,500 g. Numizmaty Karola IV są znacznie lżejsze od groszy jego ojca. Masa dwóch spada poniżej 3,000 g (nr kat. 54 i 88), odnotowaliśmy jednak również 19 monet, które ważą powyżej 3,500 g. Najcięższa z monet w całym skarbie waży 3,845 g (nr kat. 92), a masa trzech kolejnych przekracza 3,600 g – 3,636 g, 3,643 g i 3,688 g (nr kat. 56, 61 i 27).

Historia osadnictwa w Mstowie sięga przynajmniej przełomu XI i XII wieku, a z końca XII stulecia – dokładnie z roku 1193 – pochodzi pierwsza wzmianka źródłowa dotycząca tej miejscowości. Nazwa miasta w tym okresie została zapisana jako *Mstou* i dopiero później ewoluowała w obecnie używaną. Mstów odgrywał ważną rolę, będąc do czasu większym i bardziej znaczącym ośrodkiem od Częstochowy. Miejscowość bardzo wcześnie, bo już w 1278 lub 1279 roku, uzyskała prawa miejskie, co podniosło ten ośrodek do wyższej rangi wśród okolicznych miejscowości. Krótki zarys historii średniowiecznego Mstowa wskazuje, że był to dość ważny ośrodek, który dodatkowo leżał na szlaku handlowym łączącym Kraków z Wielkopolską, który przebiegał przez Opole. Nic więc dziwnego, że na terenie Mstowa oprócz opisywanego depozytu odnaleziono drugi, dość duży, skarb o metryce późnośredniowiecznej. W 1961 roku przy ul. Kilińskiego 37 w Mstowie odnaleziono dzbanek ceramiczny wypełniony 668 monetami, które dodatkowo owinięte były w tkaniny. W znalezisku tym dominują monety polskie – półgrosze i denary Władysława II Jagiełły (1386–1434) oraz denary Władysława III Warneńczyka (1434–1444). Jednak dość sporą domieszkę stanowiły grosze praskie Karola IV i Wacława IV (1378–1419). Skarb ten jest nieco młodszy od opisywanego w tym miejscu depozytu, a ukryty został zapewne po 1434 roku (*Kubiak 1998*, 366–367, nr 532/1). Oba znaleziska dzieli niemal pół wieku, jednak obecność dwóch depozytów datowanych na okres późnego średniowiecza może również podkreślać znaczenie Mstowa jako ważnego ośrodka miejskiego. Oprócz chronologii jaka różni wspomniane znaleziska, podstawowa różnica między nimi polega na ich zawartości. Opisywany depozyt, składa się wyłącznie z monet czeskich. Z kolei w młodszym znalezisku przeważają monety polskie, do których znaczną domieszką jest gruba moneta czeska. Obrazować to może rolę jaką odgrywał grosz praski na tym terenie jeszcze w XIV wieku i tuż na początku 2. tercji wieku XV. Jeszcze w XIV wieku majątki gromadzono w obcej monecie, zapewne ze względu na dużą wartość groszy praskich Jana i Karola. Kryzys ekonomiczny w Czechach spowodowany między innymi nie najlepszą polityką Wacława IV doprowadził do znacznego pogorszenia grosza praskiego na przełomie XIV i XV wieku oraz w pierwszych dekadach piętnastego stulecia (*Milejski 2020*, 81–90). Sytuacja polityczna w Czechach na początku tego stulecia oraz wojny husyckie, prowadzone w latach 1419–1436, znacznie osłabiły czeski pieniądź. Pokłosem tego może być skarb z Mstowa składający się z polskiej i czeskiej monety. Od tego czasu rzadsze są znaleziska homogeniczne, a dobra deponowane są również w pieniądzu polskim.

Odnaleziony skarb, liczący ledwie 109 groszy praskich, nie stanowił bardzo dużej gotówki. Interesujące dane znajdujemy u Zbigniewa Żabińskiego, który podaje, że w 1325 roku jedna kopa groszy praskich stanowiła ekwiwalent 360 trof (Żabiński 1981, 42). Skarb z Mstowa II stanowi $1\frac{4}{5}$ kopy (*sexagena*), czyli byłby odpowiednikiem 654 trof¹. Zauważmy zatem, że ten niewielki majątek, stanowiący niecałe dwie kopy groszy praskich, pozwoliłby przeżyć jednej dorosłej osobie przez 654 dni. *Terminus post quem* skarbu z Mstowa II wyznaczają grosze praskie Karola IV typu *Pinta* (2015, 78–79) v.b, które wybijane były w latach 1370–1378. Zatem właściciel tych monet zdeponował posiadany majątek po 1370 roku, licząc zapewne, że w niedalekiej przyszłości będzie mógł podjąć ukrytą gotówkę. Jak się jednak okazało, po blisko 600 latach, z bliżej niewyjaśnionych przyczyn numizmaty nie zostały podjęte, dzięki czemu naczynia wraz z monetami przetrwały do naszych czasów. Jest to kolejny relikwyt przeszłości, dzięki któremu poszerzamy naszą wiedzę na temat obiegu grosza praskiego na terenie historycznego Śląska. Depozyt ten, datowany na schyłek rządów Karola IV, stanowi ciekawy skarb, który mimo swojej niedużej wielkości niesie ze sobą wiele informacji. Skarby groszowe znajdujące się najbliżej Mstowa datowane są już monetami jego syna, Wacława IV

1 Wartość jednej trofy wynosi ok. 3000 kalorii, przy czym należy dodać koszt przyrządzenia pokarmu.

(wliczając w to wspomniany wyżej skarb z Mstowa I). Dlatego też przedstawiany w tym miejscu znalezisko gromadnie stanowi istotny element w rekonstrukcji obiegu monety groszowej za czasów Jana Luksemburskiego i Karola IV na ziemi mstowskiej i jej bezpośredniej okolicy.

Publikacja powstała w wyniku badań prowadzonych w ramach projektu „Rola i obieg grosza praskiego w Europie Środkowoschodniej od 1346 do 1547 roku”, finansowanego z ramienia Narodowego Centrum Nauki, grant nr UMO-2017/27/N/HS3/00899.

The publication is the result of research conducted within the scientific project entitled „Role and circulation of Prague groschen in East-Central Europe from 1346 to 1547”, financed on behalf of the National Science Centre Poland, grant No. UMO-2017/27/N/HS3/00899.

Literatura

Castelin, K. 1953: Česká drobná mince doby předhusitské a husitské (1300–1471). Praha.

– 1960: O chronologii pražských grošů Jana Lucemburského. Numismatický sborník 6, 129–167.

Daniel, T. 1964: Mstów, pow. Częstochowa. Dwa skarby monet z XIV–XV w. Wiadomości Numizmatyczne 8/1–2, 55–56.

– 1966: Skarb szerokich groszy praskich – Mstów II. Wiadomości Numizmatyczne 10/2, 104–107.

Hána, J. 1998: Rubní značky pražských grošů, Domažlice.

– 1999: Rubní značky pražských grošů a zajímavá varianta pražského groše Václava IV. Numismatické listy 54, 1–8.

Kubiak S., 1998: Znaleziska monet z lat 1146–1500 z terenu Polski. Inwentarz, Poznań (przy współudziale B. Paszkiewicza).

Milejski, P. 2020: Analiza numizmatyczna. In: Paszkiewicz, B (ed.): Skarb groszy praskich z XIV i XV wieku z Boguszowa (tak zwany skarb wałbrzyski). Bibliotheca Nummaria Leopoldina 1. Wrocław, 39–99.

Pinta, V. 2005: Pražské groše Karla IV (1346–1378). Chomutov.

– 2009: Příspěvek k typologii pražských grošů Jana Lucemburského a Karla IV. Numismatický sborník 23 (2008), 171–189.

– 2015: Typologie a chronologie pražských grošů Karla IV. (1346–1378) Praha. Žabiński, Z. 1981: Systemy pieniężne na ziemiach polskich. Kraków.

Veselý, S. 1968: Pražské groše Karla IV. Numismatický sborník 10, 123–138.

Vorlová, D. 2002: Hromadný nález pražských grošů z Hradce Králové. Hradec Králové.

Summary

Marta Kazanowicz-Milejska – Paweł Milejski, Hoard of Prague groschen of John the Blind and Charles IV from Mstów II.

The hoard of Prague groschen from Mstów II was discovered in 1963 and is stored in the Częstochowa Museum in the History Department. The deposit consist of 109 Prague groschen – 26 of John the Blind and 83 of Charles IV. This find has been published by Tadeusz Daniel (1966). New analysis of this hoard was possible thanks to the more recent typology of the Prague groschen developed by Czech researchers (Castelin 1960; Vorlová 2002; Pinta 2015). Moreover, a revision of this hoard allowed the date of its hiding to be precise after 1370. In addition, the opportunity for a new development of this find was possible thanks to funding from the National Science Center research program focused on the development of hoard of Prague groschen from Poland, Lithuania, Latvia, Belarus and Ukraine.

Among the coins of John the Blind we managed to identify three groschen of the Castelin (1960) I group, three of the Castelin (1960) III group, one of the Castelin (1960) III–V group, three of the Castelin (1960) V group, four of the Castelin (1960) VI group, two of the Castelin (1960) VII–VIII

group and 10 of the Castelin (1960) VIII group. Charles IV's Prague groschen from the hoard from Mstów II were less diversified in terms of typology. We were able to distinguish eight Prague groschen type Pinta (2015) I, 15 groschen type Pinta (2015) III, 31 groschen type Pinta (2015) IV, three groschen type Pinta (2015) type IV–V and 25 groschen type Pinta (2015) V. One groschen must be dated to the entire period of the reign of Charles IV, because it was not available to us during the query at the museum in Czestochowa and we could not assign it to a specific type. The hoard was probably hidden in the seventies of the 14th century. The *terminus post quem* of the analysed hoard is determined by the Prague groschen type Pinta (2015) V, which have been struck since 1370. We believe that the hoard was deposited after 1370 and its owner, despite the desire to recover his property, never dug up his belongings.

English summary by P. Milejski

Souhrn

Marta Kazanowicz-Milejska – Paweł Milejski, Depot pražských grošů Jana Lucemburského a Karla IV. z Mstowa II.

Depot pražských grošů z lokality Mstów II byl nalezen roku 1963 a je uložen v Historickém oddělení muzea v Czestochowe. Soubor se skládal ze 109 pražských grošů – Jana Lucemburského (26 ks) a Karla IV. (83 ks). Nález publikoval Tadeusz Daniel (1966). Novou analýzu depotu bylo možno provést díky novým typologiím vypracovaným českými badateli (Castelin 1960; Vorlová 2002; Pinta 2015). Revize depotu navíc umožnila zpřesnit dataci jeho uložení. Nové rozpracování tohoto nálezů bylo umožněno díky financování v rámci výzkumného projektu zaměřeného na zpracování depotů pražských grošů z Polska, Lotyšska, Litvy, Běloruska a Ukrajiny.

Mezi mincemi Jana Lucemburského se podařilo identifikovat čtyři pražské groše skupiny Castelin (1960) I, tři skupiny Castelin (1960) III, jeden skupiny Castelin (1960) III nebo V, tři skupiny Castelin (1960) V, čtyři skupiny Castelin (1960) VI, dva skupiny Castelin (1960) VI–VIII a 10 skupiny Castelin (1960) VIII. Pražské groše Karla IV. z depotu Mstów II byly méně typologicky různorodé. Podařilo se rozlišit deset pražských grošů typu Pinta (2015) I, 14 grošů typu Pinta (2015) III, 28 grošů typu Pinta (2015) IV a 30 grošů typu Pinta (2015) V. Jeden groš, který nebyl během našeho pobytu v muzeu Czestochowa k dispozici ke studiu, nebylo možné připsat konkrétnímu typu. Depot byl pravděpodobně ukryt v průběhu 70. let 14. století. *Terminus post quem* tomuto depotu určují pražské groše typu Pinta (2015) V, které byly raženy od roku 1370. Předpokládáme, že depot byl zakopán po roce 1370 a jeho vlastník svůj majetek – oproti původnímu očekávání – už nikdy nevyzvednul.

Překlad J. Kysela

NOVÝ TYP PRAŽSKÉHO GROŠE VLADISLAVA II. JAGELLONSKÉHO SE LVEM S HŘÍVOU ZE ZVLNĚNÝCH PRAMENŮ ZAKONČENÝCH PRSTENCEM

Ondřej ČERNOHORSKÝ – Václav VRBA

Abstract – A new type of Vladislaus II Jagiellon Prague groschen featuring a lion with a mane made of wavy locks terminating in rings.

The paper presents five pieces of a new type of Prague groschen of Vladislaus II Jagiellon struck after 1502. It is characteristic for its lion depiction with its mane made up from wavy locks terminating in a ring. The paper studies in detail the principal iconographic and epigraphic features of the new type which is attributed to the iron engraver Hanuš of Řásná. Three reverse dies and five obverse dies of the new type have been documented so far.

 Vladislaus II Jagiellon, Prague groschen, typology, iconography, epigraphy, chronology

Bohatá produkce hrubých ražeb v kutnohorské mincovně během pětáctyřiceti let trvajících vlády Vladislava II. Jagellonského (1471–1516) přinesla značné množství ikonografických typů i obrazových a opisových variant. V základní typologii J. Háskové (1971) je popsáno celkem dvacet šest typů, tento výčet však naprosto neodpovídá skutečnému stavu, neboť při detailním zkoumání Vladislavových grošů můžeme nalézt mnoho dalších rozdílů v ikonografii lva a tím doplnit a rozšířit jejich typologii o další dosud nepopsané typy. Jeden nový ikonografický typ je prezentován v tomto příspěvku.¹

Nově prezentovaný typ groše je nutné zařadit mezi mladší typy z dílny řezače želez Hanuše z Řásné, které byly ražené po roce 1502. Na první pohled zde zaujme ikonografie figury lva, která se částečně podobá typu Hásková (1971, 46, tab. VII:41) XXV, a to zejména vyobrazením hřívy. Tu J. Hásková (1971, 27) popisuje následovně: „Tvoří ji dvě řady po třech obloučcích, stočených na dolní konci v jakýsi prstenec.“ U tohoto typu autorka uvádí pouze jednu obrazovou a opisovou variantu XXV.a/1 (Hásková 1971, 46) známou tehdy z jediného exempláře uloženého v Numismatickém oddělení Národního muzea v Praze, jejíž ražbu zařadila do samého závěru vlády Vladislava II. Jagellonského v letech 1509–1516. Na lící straně tohoto groše se nachází obraz nízké koruny nejmladšího typu s postranními lístky lilii spojenými s čelenkou, která se vyskytuje i u typů Hásková (1971, 45–46) XXIV a XXVI. Nově byla ovšem potvrzena i u dosud nepublikovaného typu Hásková (1971, 44–45) XXIII.²

Vyobrazení hřívy lva u typu Hásková (1971) XXV se tedy skládá ze dvou řad tvořených jednotlivými prameny stočenými do oblouku a ve spodní části ukončenými prstenci, takže připomínají číslici 6. V horní řadě se tyto prameny nahore pod hlavou spojují, ve spodní řadě jsou volné a vertikálně obrácené v retrogradní poloze (obr. 1a). Toto nové pojetí obrazu lva na pražských groších zcela vybočuje z dosavadní ikonografické tradice znázorňující zde do té doby hřívu pouze ve formě pŕlměsíčků (měsíčků). S rozdílnou situací se setkáváme v případě obrazu lva na Vladislavových bílých penězích, kde se vyobrazení hřívy od původní stylizace odpoutává dříve a vyskytuje se i na mnohem větší škále typů (Černohorský 2016, 93, tab. 1). Zbývající části obrazu lva, jakými jsou hlava, tlapy a ocas odpovídají v hrubých rysech ikonografiu u nejmladších grošů Vladislava II. typu Hásková (1971) XIV až XXIV.

1 Diskutovaný typ pražského groše byl již dříve veřejnosti prezentován L. Sadílkem (2011, 13), tehdy ovšem ve velmi stručné a významu této zajímavé ražby neodpovídající formě dvou krátkých odstavců.

2 V depotu České Budějovice (1911) se nacházejí dva takové groše (Národní muzeum, Praha, inv. č. H5-191163 a H5-191188).

U nového prezentovaného typu groše Vladislava II. Jagellonského se hřívá lva rovněž neskládá ze standardních měsíčků, nemá však ani tvar pramenů stočených do číslice 6³ jako u typu Hásková (1971) XXV. Jednotlivé prameny jsou tvořeny spíše linkou ve tvaru vysoké a úzké litery S, která je v horní části široce otevřena a ve spodní části stočena do kruhu, neboli slovy J. Háskové (1971, 27) do prstence. Takto zvlněné prameny hřívý jsou umístěny ve dvou řadách v počtu 3+4, 3+5, nebo 4+5 a jsou všechny shodně otočeny v jednom směru otevřenou horní částí vpravo (obr. 1b). Po detailním studiu jednotlivých pramenů hřívý lze konstatovat, že nebyly do razidla vyběty jediným kolkem, ale byly buď celé, nebo alespoň z větší části do razidla vyřezány ručně, neboť mezi nimi nenacházíme žádnou shodu v provedení, naopak tvar každého z pramenů je naprosto odlišný. Ostatní části figury lva opět v hrubých rysech odpovídají ostatním mladším typům Hásková (1971) XIV až XXIV. Hlava je lehce zakloněna, v široce rozevřené tlamě se nachází dlouhý jazyk prohnutý do vlnovky, na hlavě je složitější koruna z čelenky a tří lilií, vzadu na hlavě je větší oválné ucho. U grošů č. 4 a 5 je hlava celkově menší a v obrysech špatně patrná. Pravá přední tlapa je krátká, levá přední delší a napojená na tělo. Pravá zadní tlapa je nakročena, levá zadní je spojena s tělem a lehce protažená. Všechny tlapy mají tři velké prsty s výraznými drápy a ochlupení, které je u grošů č. 3 až 5 na zadní protažené noze více ozdobné. Ocas vychází ze zadní části těla, oba prameny jsou zakončeny dvěma chomáči chlupů, přičemž ty vnitřní se dotýkají a uzavírají tak horní smyčku ocasu. Před rozdvojením obou pramenů se nacházejí dvě kuličky, ve spodní smyčce jedna. Další kulička je umístěna pod nakročenou pravou zadní tlapou.

Obr. 1. Porovnání obrazu lva na pražském groši Vladislava II. Jagellonského: – a) typ Hásková (1971, 46, tab. VII: 41) XXV; b) nový prezentovaný typ (zvětšeno).

Sadilkův (2011, 13) a čtyři nově zdokumentované exempláře pražských grošů přinášejí na rubní straně tři varianty vyobrazení lva. Na groších č. 1 a 2 se nachází lev s prameny hřívý ve dvou řadách v počtu 3+4, u č. 3 je těchto zvlněných pramenů zakončených prstencem 3+5, u č. 4 a 5 je to 4+5 pramenů.

Obraz koruny na lící straně odpovídá opět mladším typům Vladislavových grošů, konkrétně typům Hásková (1971) XIV až XXIII, ale výjimečně se vyskytuje i u typu XIII. Jedná se o korunu s vysokými samostatně stojícími liliemi a s křížky ve výplních mezi nimi. To je další rozdíl oproti groši typu Hásková (1971, 46, tab. VII:41) XXV, který je znám pouze s korunou s postranními lístky lilií spojenými s čelenkou.

Nový ikonografický typ pražského groše se lvem s hřívou ze zvlněných pramenů zakončených prstencem je autorům znám celkem v pěti exemplářích ze soukromých sbírek. Dvě dvojice grošů (č. 1 a 2, č. 4 a 5) pocházejí ze stejného rubního razidla, ale odlišných lícních razidel. Groš č. 3 je oproti předchozím exemplářům z jiných rubních i lícních razidel. Celkem jsou tedy u tohoto nového typu pražského groše evidovány tři rubní a pět lícních razidel. Příprava nejméně tří různých rubních razidel poukazuje na určitou snahu kutnohorské mincovny zavést nové ikonografické ztvárnění lva v duchu nastupujícího renesančního myšlení, odpoutaného od předchozího gotického stylu. Podobný proces v mincovní ikonografii můžeme v době Vladislava II. Jagellonského sledovat i u dalších nominálů – bílých penězů (Černohorský 2016, 99) a dukátů (Černohorský – Videman 2019, 18). Na rozdíl od nich se na pražských groších nový motiv lva zatím trvale neudržel, jak ale ukazují další relativně

3 Jako „obrácenou šestku“ popisuje tvar těchto pramenů hřívý L. Sadílek (2011, 13).

vzácné typy Vladislavových grošů, např. Hásková (1971, 41) XVII, XIX a XX, vzniklo po roce 1500 v mincovně několik zajímavých variací hřívý lva, což lze považovat za určitou snahu nalézt nové heraldické ztvárnění figury tohoto symbolu českého království.

Opisová část tohoto typu groše přináší, vzhledem k počtu zdokumentovaných exemplářů, poměrně bohatou variabilitu, která se projevuje zejména ve vyobrazení a kombinacích rozdělovacích znamének na rubní straně, ale nalezneme zde i několik různých variant jednotlivých liter a dokonce i dvě chyborážby. Pro Vladislavovy pražské groše je specifické, že všechna slova opisů jsou v plném tvaru bez suspenzí, čili zkrácených forem, na rozdíl od grošů Ferdinanda I., kde je tento jev zcela běžný (Smělý 1996; Chvojka 1997). Jako chyborážbu zde proto můžeme považovat nejen vynechání, záměnu nebo prohození některých liter, ale právě i nedokončení daného slova, k němuž dochází zejména tím, že pro literu na konci opisu není dostatek místa. Posledně jmenovaná možnost se vyskytuje i na groších se lvem s hřívou ze zvlněných pramenů zakončených prstencem, kde se na jednom z razidel (groše č. 1 a 2) nachází suspenze PRAGENSE. Ke špatnému rozvržení rubního opisu došlo v důsledku rozvinutí rozdělovacího znaménka mezi slovy GROSSI a PRAGENSE, které je ve formě čtyřlísté růžice s křížky po stranách (◆◆◆). Na začátku rubního opisu se u tří grošů č. 1, 2 a 3 objevuje standardní složení rozdělovacích znamének ve tvaru kříže s rozštěpenými konci a šesticípými hvězdami po stranách (◆◆◆). U groše č. 3 je za slovem GROSSI jednoduché rozdělovací znaménko čtyřlísté růžice (◆), na konci opisu za slovem PRAGENSES se nachází poměrně vzácné rozdělovací znaménko ve tvaru čtyř přerušených kruhů postavených do kosého kříže (⊗). Nejzajímavějším prvkem u tohoto nového typu je postavení rozdělovacích znamének na rubní straně grošů č. 4 a 5, kde jsou na začátku opisu dokonce tři tato rozdělovací znaménka otočená tentokrát o 45° (čili do kříže) na začátku opisu (◆◆◆) a další stejné znaménko se nachází i mezi slovy GROSSI a PRAGENSES (◆). Obě variace natočení tohoto rozdělovacího znaménka byly v odborné literatuře již popsány, čtyři přerušené kruhy postavené do kříže (◆) poprvé publikoval J. Chvojka (1976) a později i P. Hampl s T. Smělým (2011, 126, č. 4) u grošů, které přiřadili typu Hásková (1971, 40, tab. VI:27) XVI. Rozdělovací znaménko ve tvaru přerušených kruhů ve formaci do kosého kříže (⊗) prezentoval i Z. Petráň (1998), který jej identifikoval na groši, určeném obecně jako typ Hásková (1971, 40, tab. V:25–26, tab. VI:27) XIV až XVI. Ve všech třech případech byla tato rozdělovací znaménka vyražena na lící straně na začátku vnějšího lícího opisu před slovem DEI a mezi slovy GRATIA a REX. Fotografie v uvedených člancích nejsou dostatečně kvalitní, nicméně groše Z. Petráně i P. Hampla a T. Smělého lze celkem snadno přiřadit k typu Hásková (1971, 40, tab. V:25) XIV. Přiřazení groše J. Chvojky je více problematické, ale podle určitého náznaku tečky ve spodní smyčce ocasu je možné s určitou opatrností konstatovat, že i v tomto případě se jedná o tentýž typ.

Písmo rubní strany přináší dvě základní modifikace tvaru liter. Zatímco některé litery mají u všech čtyř zdokumentovaných exemplářů stejný tvar, ostatní litery jsou u grošů č. 1 a 2, ražených ze shodného razidla, odlišné od ražeb č. 3, 4 a 5, pocházejících ze dvou různých razidel. Společnými literami pro všechny prezentované mince jsou zavinité gotické G s protaženou svislou patkou (Ⓒ), litera O s rozšířenými vnitřními stranami oblouků (⓪), okrouhlé S se šikmo položenými patkami (Ⓔ), úzké A, u něhož střední břevno přesahuje pravý dřík a tvoří v jeho střední části zesílení (Ⓐ), písmeno I s výrazně vidlicovitě rozštěpeným dřikem na obou koncích (Ⓘ) a literou N vytvořenou dvěma kolkly litery I bez šikmého dříku (Ⓝ). Podoba litery P je dobře čitelná pouze u groše č. 5, kde se nachází ve tvaru s rovným dřikem bez hrotu (Ⓟ). Zbylé litery R a E rubního opisu se již nacházejí vždy ve dvou variacích. U grošů č. 1 a 2 ražených ze shodného razidla se fabrika provedení těchto písmen více blíží ostatním literám, takže R má dlouhý dřík s rozštěpenými patkami a zaoblený krátký šikmý dřík ukončený krátkou patkou (Ⓡ), litera E je tvořena širokým obloukem, uzavřená pravá část má viditelné zesílení v napojení středního břevna na svislé patky (Ⓔ). V opisech na rubu grošů č. 3, 4 a 5 se nachází poměrně nevzhledná forma litery R, která byla zřejmě vytvořena narychlo zhotoveným provizorním kolkem (Ⓡ). V úvahu připadá i možnost, že levá část s obloukem a zaobleným šikmým dřikem byla do razidla vyryta ručně. Písmeno E je proti předchozí popsané variantě užší a má levý vnější oblouk protažený do výrazného středního hrotu, střední břevno je zakončeno vidlicovitým rozštěpením (Ⓔ).

Podobně jako na rubní straně, tak i v lících opisech se většinou vyskytují shodné tvary písma u všech pěti zdokumentovaných exemplářů, pouze u některých liter můžeme vidět jejich lehce pozměněnou formu. Vnější lící opis je, až na tři výjimky, tvořen víceméně shodným stylem písma na všech pěti groších. Široké kulaté D má dřík bez středního hrotu (Ⓛ), u latinské formy litery T je dřík i břevno mírně vidlicovitě rozštěpené (Ⓣ), podobně jako kulaté X (Ⓝ), dřík písmene B má na vnější straně

typický hrot (B). Litery I, G a A jsou stejného tvaru jako na rubní straně (X, G, A). Čtyři litery ve vnějším lícním opisu se objevují ve dvou formách, u pražských grošů č. 1 a 2 je to široké kulaté E (E) a O s rozšířenými vnitřními stranami oblouků (O), které se nachází i na rubní straně těchto mincí a písmeno M s krajními drůčky dole bez patek (M). U grošů č. 3 a 4 jsou tyto litery v mírně pozmeněném tvaru, E je méně robustní a má zřetelnější patky tvořící pravou uzavřenou stranu (E), O má vnitřní stranu oblouků zakončenou do hrotů (O) a postranní drůčky litery M jsou zakončeny krátkými patkami (M). Groše č. 1–4 mají společné provedení litery R, které je shodného provedení jako na rubu u č. 1 a 2 (R). U groše č. 5 nacházíme zcela jinou kombinaci liter R, E a M. Písmeno R je stejného provedení jako na jeho rubní straně (R), litera E je široká kulatá jako u č. 1 a 2 (E) a M má nezvykle mírně oblé drůčky s patkami (M). Další pozornost je u tohoto groše nutné věnovat slovu BOEMIE, kterého si všiml i L. Sadílek (2011, 126, č. 4). Namísto litery B je v opisu užit kolek pro R (R) a na místo O se zde nachází široké E s výraznými patkami (E), které svým okrouhlým tvarem zjevně mělo zastoupit literu O, čímž vznikla chyborážba REEMIE. Rozdělovací znaménka vnějšího lícního opisu začínají u grošů č. 1 a 2 čtyřlístou růžicí (R), zatímco u č. 3 a 4 křížem s rozštěpenými konci (K), groš č. 5 má začátek vnějšího i lícního opisu nečitelný. Zbývající rozdělovací znaménka mají všechny groše stejné, mezi slovy DEI – GRATIA a REX – BOEMIE se nacházejí dva kosé křížky (K) a mezi GRATIA – REX čtyřlístá růžice (R).

Větší diferenciace tvaru liter je patrná ve vnitřním lícním opisu, kde je u grošů č. 1 a 2 a grošů č. 3 a 4 u některých písmen zásadní rozdíl v jejich provedení. Nejmarkantnější je to patrné u liter W a V. Zde se u mincí č. 1 a 2 nachází latinské formy těchto znaků (W, V), kdežto u grošů č. 3, 4 a 5 gotické (W, V). Další rozdíly jsou u písmen L a N. U grošů č. 1, 2 a 5 se nachází pěkně symetrická gotická litera L s hrotem uprostřed levého drůčku (L) a uncíální N se zahroceným obloukem (N), kdežto u grošů č. 3 a 4 je L poměrně nevzhledné, snad i do razidla vypuncované dvěma provizorními kolky (L) a N je provedeno pomocí dvou punců litery I bez šikmého drůčku (N). Ostatní litery jsou již pro všechny čtyři exempláře shodné, A se velmi podobá svému tvaru ve vnějším lícním opisu, ale je užší a má méně výrazné patky (A), podobně jako I, jehož drůček není na koncích tolik vidlicovitě rozštěpený (I). Písmena D a C pocházejí ze stejného, pouze otočeného kolku s hrotem na vnější straně drůčku a obloukem protaženým do hrotu (D – C). Litera S se ve vnitřním lícním opisu vždy nachází ve tvaru s horizontálními patkami (S), výjimkou je groš č. 1, u nějž druhý S v SECVNDVS odpovídá své formě v rubním opisu (S), groš č. 5 má druhý S ve stejném slově nečitelné. Problematické je určení písmene E, které u grošů č. 1, 2 a 5 má vnější oblouk protažený do hrotu (E), u mincí č. 3 a 4 je v obou případech tato litera téměř nečitelná, takže její tvar nemůžeme přesně definovat. Pětice prezentovaných grošů má dále celkem čtyři variace rozdělovacích znamének ve vnitřním lícním opisu. Zatímco u mince č. 1 se nachází v mezerách obou slov po jednom křížku (K), u č. 2 je tentýž křížek pouze na začátku opisu. Groše č. 3 a 4 mají rozdělovací znaménko také pouze na začátku vnitřního lícního opisu, v obou případech je však opět hůře čitelné, snad se jedná o kosý křížek (K). U groše č. 5 je znaménko na začátku vnitřního lícního opisu nečitelné, ale za jménem panovníka se nachází výrazná středová tečka (•).

Z pohledu relativní chronologie lze diskutovaný nový typ pražského groše Vladislava II. Jagellonského zařadit do produkce dílny Hanuše z Řánské v letech 1502–1509. Důvodem k tomuto vročení je v první řadě ikonografie koruny s vysokými samostatně stojícími liliemi a s křížky ve výplních mezi nimi, která se běžně vyskytuje u typů Hásková (1971) XIII až XXIII, jež byly dle autorky typologie raženy právě v letech 1502–1509. Dalším určujícím znakem je i použití kolku se vzácně se vyskytujícími rozdělovacími znaménkem ve tvaru čtyř přerušovaných kruhů postavených do klasického, nebo kosého kříže (K, K), které bylo již dříve popsáno (Chvojka 1976, 18–19; Petrů 1998, 12–13; Hampel – Smělý 2011, 126, č. 4) u typu Hásková (1971) XIV.

Pražský groš se lvem s hřívou ze zvláště pramenů zakončených prstencem dosud nebyl zachycen v žádném podrobněji popsaném depotu jagellonských mincí. Zastoupen nebyl v depotech Tábor (Krajč – Chvojka 2007), Kosičky (Brádle 2011), Praha-Prosek (1933),⁴ Rychnov nad Kněžnou (1963),⁵ Plechůvky (Militký – Černošský – Vich 2018), ani v současné době zpracovávaném depotu České Budějovice (1911)⁶ a není také součástí Chaurovy sbírky (Hásková 1991).

- 4 Nález Praha-Prosek (1933) byl poprvé odborně veřejnosti podrobněji představen na konferenci v roce 2017 (O. Černošský, Nález mincí z Prahy – Proseku z roku 1933. Numismatica centroeuropaea II. Brno, 22.–25. 5. 2017). Nález je uložen v Muzeu města Prahy (inv. č. 32014).
- 5 Nález z Rychnova nad Kněžnou (1963) v současné době zpracovává PhDr. Vojtěch Brádle z Muzea východních Čech v Hradci Králové, kterému děkujeme za fotografie Vladislavových pražských grošů z tohoto depotu ke studiu.
- 6 Mince grošového období z tohoto depotu zpracovává O. Černošský.

**Katalog pražských grošů Vladislava II. Jagellonského
se lvem s hřívou ze zvlněných pramenů zakončených prstencem**
(všechny mince zvětšeny 1,5:1)

1

ČECHY, Vladislav II. Jagellonský (1471–1516)

Mincovna: *Kutná Hora*, řezač želez Hanuš z Řásné, AR pražský groš, 1502–1509

Av.: královská koruna s vysokými samostatně stojícími liliemi a s křížky ve výplních mezi nimi

+W I H D I S I H V S + S C Q V N D V S; + D E X G R A T I A + R E X I B O E W I E

Rv.: dvouocasý český lev doleva s hřívou ze zvlněných pramenů zakončených prstencem ve dvou řadách v počtu 3+4 *****GROSSI***PRAGENSIS⁷**

Lit.: *Hásková 1971*, –.

1. 2,18 g; 26,0/26,6 mm (soukromá sbírka; MA SHOP 20. 8. 2020)

2

–, Av.: královská koruna s vysokými samostatně stojícími liliemi a s křížky ve výplních mezi nimi
+W I H D I S I H V S S C Q V N D V S; + D E X G R A T I A + R E X I B O E W I E

Rv.: dvouocasý český lev doleva s hřívou ze zvlněných pramenů zakončených prstencem ve dvou řadách v počtu 3+4 *****GROSSI***PRAGENSIS⁷**

Lit.: *Hásková 1971*, –.

2. 28,3/29,8 mm (soukromá sbírka)

7 Fonty pro reprodukci opisů zhotovil PhDr. Lukáš Kučera, PhD. (Česká numismatická společnost, z. s. pobočka Pražské groše), tímto mu chceme vyjádřit poděkování za možnost jejich použití v tomto článku.

3

–, Av.: královská koruna s vysokými samostatně stojícími liliemi a s křížky ve výplních mezi nimi

•WIIHDIHVS SECUNDVS; [D]OXCARITIA+REXBOHE

Rv.: dvouocasý český lev doleva s hřívou ze zvlněných pramenů zakončených prstencem ve dvou řadách v počtu 3+5

*****CROSSI+PRAGENSIS**

Lit.: Hásková 1971, –.

3. 2,73 g; 27,9/28,0 mm (soukromá sbírka; Aurea e-aukce 25, č. 3536)

4

–, Av.: královská koruna s vysokými samostatně stojícími liliemi a s křížky ve výplních mezi nimi

•WIIHDIHVS SECUNDVS; *DOXCARITIA+REXBOHE

Rv.: dvouocasý český lev doleva s hřívou ze zvlněných pramenů zakončených prstencem ve dvou řadách v počtu 4+5

*****CROSSI+PRAGENSIS**

Lit.: Hásková 1971, –.

4. 2,61 g; 26,8/28,1 mm (soukromá sbírka; Aukro 23. 5. 2020)

5

–, Av.: královská koruna s vysokými samostatně stojícími liliemi a s křížky ve výplních mezi nimi
 [·W]HDIXIHVX·XGVNDV[X]; [·]DEXORHTIX+REXBOEIXE
 Rv.: dvouocasý český lev doleva s hřívou ze zvlněných pramenů zakončených prstencem ve dvou
 řadách v počtu 4+5 ☉☉☉GROSSI☉PRAGENSIS
 Lit.: Hásková 1971, –; Sadilek 2011, 13.
 5. 1,793 g; 25,2 mm (soukromá sbírka)

Katalog typů a variant pražských grošů Vladislava II. Jagellonského se lvem s hřívou ze zvlněných pramenů zakončených prstencem

Na/1 +WHDIXIHVX·XGVNDVX
 +DEXORHTIX+REXBOEIXE

***GROSSI+PRAGENSIS

Na/2 +WHDIXIHVX XGVNDVX
 +DEXORHTIX+REXBOEIXE

***GROSSI+PRAGENSIS

Nb/1 *WHDIXIHVX XGVNDVX
 [·]DEXORHTIX+REXBOEIXE

***GROSSI+PRAGENSIS

Nc/1 *WHDIXIHVX XGVNDVX
 *DEXORHTIX+REXBOEIXE

☉☉☉GROSSI☉PRAGENSIS

Nc/2 [·W]HDIXIHVX·XGVNDV[X]
 [·]DEXORHTIX+REXBOEIXE

☉☉☉GROSSI☉PRAGENSIS

Autorský podíl O. Černohorského na příspěvku vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/II.V.d, 00023272).

Literatura

Aurea e-aukce 25: Aukční katalog, 6. 9. 2020, Praha.

Brádle, V. 2011: Nález mincí z obce Kosičky. Příspěvek k typologii pražských grošů Vladislava II. Jagellonského. *Fontes Musei Reginahradecensis* 19. Hradec Králové.

Černohorský, O. 2016: Písmo jako pomůcka při stanovení relativní chronologie bílých peněz Vladislava II. Jagellonského. *Numismatický sborník* 30/1, 92–110.

Černohorský, O. – Videman, J. 2019: České dukáty Vladislava II. Jagellonského (1471–1516) a Ludvíka Jagellonského (1526–1516). *Numismatický sborník* 33/1, 3–70.

- Hámpel, P. – Smělý, T. 2011, Několik zajímavých pražských grošů Vladislava II. Jagellonského. Poznámky k chronologii. Numismatické listy 66, 123–130.
- Hásková, J. 1971: Pražské groše z let 1471–1526. Vladislav II.–Ludvík I. Hradec Králové.
- 1991: České, moravské a slezské mince 10. – 20. století. Národní muzeum v Praze – Chaurova sbírka. Pražské groše (1300–1526). Praha.
- Chvojka, J. 1976: Zajímavá varianta pražského groše Vladislava Jagellonského. Numismatické listy 31, 18–19.
- 1997: Pražské groše Ferdinanda I. Praha.
- Krajíc, R. – Chvojka, J. 2007: Táborský poklad. Archeologický výzkum domu čp. 308. Tábor.
- Militký, J. – Černohorský, O. – Vích, D. 2018: Raně novověký depot mincí z Plochůvek (okr. Ústí nad Orlicí). Numismatický sborník 32/2, 155–252.
- Petráň, Z. 1998: Několik poznámek k zajímavé variantě pražského groše Vladislava Jagellonského. Numismatické listy 53, 12–13.
- Sadílek L. 2011: Neznámý typ/varianta pražského groše Vladislava Jagellonského (1471–1516). Numismatické zprávy ČNS, č. 1, 13.
- Smělý, T. 1996: Nedatované pražské groše Ferdinanda I. Numismatické listy 51, 129–153.

Summary

Ondřej Černohorský – Václav Vrba, A new type of Vladislaus II Jagiellon Prague groschen featuring a lion with a mane made of wavy locks terminating in rings.

The newly presented Prague groschen type can be classified among the later types produced in the iron engraving workshop of Hanuš of Řánsná struck after 1502. What strikes the observer at first glance is the iconography of the lion figure which partly resembles the type Hásková (1971, 46, tab. VII, no. 41) XXV, principally in the rendering of the mane. The obverse of this Prague groschen type bears the image of a low crown of the latest type with the lateral lily leaves on the brow-band which can be found also on the types Hásková (1971, 45–46) XXIV and XXVI as well as on the so far unpublished type Hásková (1971, 44–45) XXIII.

In the newly presented type of the Vladislaus II Prague groschen, the lion's mane is not composed from small crescents as is usual nor from locks curled up into a figures-of-six as is the case with the type Hásková (1971) XXV. Here, the locks are made of a wavy line creating a high and narrow S-shape open wide on the top and rolled up into a ring at the bottom (fig. 1b). The five documented examples of the new Prague groschen type bear three variants of the lion depiction on their reverses. On the Prague groschen nos. 1 and 2 the locks of the lion mane are arranged in two rows of 3+4 locks; on no. 3 the lock arrangement is 3+5, and on nos. 4 and 5 it is 4+5. Rather than embossed in the die with a single punch, the mane locks were (entirely or at least partially) individually manually engraved since there is no similarity among them and each is completely different from the others. The rest of the lion figure corresponds roughly with the depiction on the other later types Hásková (1971) XIV to XXIV. The head is slightly tilted backwards, the language in the wide-open mouth is rendered by a long wavy line, on the head there is a complex crown composed from a head-band and three lilies, at the back of the head there is a large oval ear. The front right paw is short, the left front paw is somewhat longer and connected to the body. The right hind leg steps forward, the left hind leg is connected to the body and slightly stretched. On all the paws there are three large fingers with prominent claws and hairs which are rendered in a particularly intricate manner on the stretched hind leg on the Prague groschen nos. 3, 4, and 5. Both branches of the tail terminate in a double tuft of hairs; the inner ones are touching enclosing thus the upper loop of the tail. There are two dots in front of the bifurcation of the tail and one in the lower loop. Another dot is located below the pacing right hind leg.

The crown image on the obverse corresponds – once again – to the later types of Vladislaus's groschen, specifically to the types Hásková (1971) XIV to XXII, though exceptionally it appears also in type XIII. It represents a crown with high individually located lilies and with crosses in between them.

Five exemplars of the Prague groschen of the new iconographic type with a lion whose mane is made up of wavy locks terminating in rings are known to the authors of the present paper. All are kept in private collections. Two pairs of these groschen (nos. 1–2 and 4–5) were struck with the same obverse die but different reverse dies. In the groschen no. 3 both obverse and reverse dies are different. As a result, three reverse dies and five obverse dies have been attested for this new Prague groschen type.

Considering the small amount of documented items, the legend of this groschen type features a relatively rich variation manifesting itself mainly in the representation and combinations of dividing signs on the reverse; moreover, there are several variations of the individual letters as well as two misspellings. On groschen nos. 1 and 2 we find an abbreviated form PRAGENSE, while no. 5 features a corrupt word REEMIE. Another interesting trait is the distribution of dividing signs, mainly on the reverses of the groschen nos. 3, 4, and 5 featuring a (variously oriented) sign in the form of four interrupted circles.

English summary by Jan Kysela

DOSUD NEPUBLIKOVANÝ NÁLEZ MINCÍ Z TŘICETILETÉ VÁLKY Z KLOUŠOVA U MERKLÍNA (OKR. PLZEŇ-JIH)

Miroslav HUS

Abstract – A so-far unpublished Thirty Years War coin hoard in Kloušov near Merklín (Plzeň-jih district).

A small coin hoard from Kloušov near Merklín was bought by the Pilsen Historical Museum in 1937 but has never been published. It consists of 20 thalers and Guldentalers dated to 1546–1633 and originating from different parts of Central Europe: the best represented areas include Bavaria, the Alpine area, and both Low Countries; only two coins come from Bohemia. The most precious coin is the thaler of the Murbach-Lüders archabbey from 1546. The hoard was concealed sometime in the second half of the 1630s amidst the turmoil of the Thirty Years War.

Kloušov near Merklín, Thirty Years War, hoard, thalers, Guldentalers, Central Europe

Z období třicetileté války je v Plzeňském kraji dosud zaevidováno asi 44 nálezů, a to jak nálezů jednotlivých mincí (např. Štáhlavy,¹ Plzeň-Koterov,² Lštění,³ Stříbro⁴), tak nálezů čítajících stovky až tisíce ražeb (např.: Bězděkov (*Nálezy III/1*, 24, č. 3002), Partoltice (*Nálezy III/1*, 56, č. 3176), Kralovice (*Nálezy III/1*, 61–62, č. 3198), Postřekov 1915 (*Nálezy III/1*, 63, č. 3204) Postřekov 1961 (*Hásková 1964*) či Kašperské Hory.⁵ Asi třetina nálezů obsahuje několik desítek mincí, pravdou ovšem je, že o mnoha z nich nemáme v podstatě žádné relevantní informace (srovnej *Nálezy III/1*). Mezi těmito jsou nálezy tzv. jednotypové i s velkým množstvím různých nominálů. Někde převažují drobné mince, někde mince hrubé, ve dvou nálezech byla dokonce výhradně zlatá mince. Nálezů s pouze tolarovými mincemi známe jen několik málo – Plasy (*Nálezy III/1*, 75–76, č. 3260), Tlučná (*Nálezy III/1*, 77, č. 3266), Klatovy (*Nálezy III/1*, 84–85, č. 3301) a Trnová (*Nálezy III/1*, 105, č. 3399). Do této kategorie patří i zde prezentovaný nález z Kloušova.⁶ Depoty s výhradním zastoupením obchodních nominálů z období třicetileté války nejsou na českém území příliš časté (souhrnně *Militký – Hradil – Knápek – Novák – Smíšek – Vilímc 2020*, 181–182). Naprostou většinu reprezentují peněžní hotovosti smíšené s převažující složkou drobné mince. Groše a 3krejčary tvoří v nálezech z třicetileté války asi 50 % všech mincí (*Kostlán 1986*, 215, graf 7). Mezi dosud publikovanými nálezy ovšem kloušovský depot není podchycen a jeho zveřejnění je věnován tento příspěvek.

Nálezové okolnosti

V červenci 1937 nabídl pan Václav Duchek z Kloušova u Merklína plzeňskému Historickému muzeu k prodeji některé „starožitné“ mince nalezené na jeho pozemku, konkrétně na statku čp. 38.

1 Dary. Kniha III. 1889–1898. Městské historické muzeum v Plzni. Nepublikovaný rukopis, č. 17.

2 Kniha darů 1899–1920. Městské historické muzeum v Plzni. Nepublikovaný rukopis, 23, č. 54.

3 Výzkum NPÚ ú. o. p. Plzeň 2005, př. č. 22/2005.

4 Výzkum MČL Tachov 2007, př. č. 55/2007.

5 Vědci objevili v Kašperských Horách tisíce mincí ze 17. století – ČT24 – Česká televize (ceskatelevize.cz) staženo 7. 8. 2012; <https://www.zlate-mince.cz/mince-bankovky/poklad-v-kasperskych-horach-000055> (staženo 7. 8. 2012).

6 Některé dosud nepodchycené (zde nezmiňené) nálezy nebyly ani odborné instituci nahlášeny, ale ví se o nich v sběratelské nebo detektorářské komunitě.

Pracovníci muzea projevili zájem a po prostudování mincí okamžitě souhlasili s nákupem. Dne 17. července 1937 tak bylo od pana Duchka zakoupeno 14 mincí za celkovou sumu 545 korun. Za několik týdnů přišel opět pan Duchek a přinesl další mince, které prý byly nalezeny současně s prvními. I v tomto případě byly mince zakoupeny. Jednalo se o šest mincí v ceně 270 korun. Podle tvrzení prodávajícího našla mince na statku ještě jeho babička, bohužel přesné datum ani místo nálezů si pan Duchek nepamatoval, ale bylo to určitě v areálu statku a „někdy před rokem 1930“⁶. Za všech 20 mincí zaplatilo muzeum tedy 815 korun, což byl na konci 30. let spíše podprůměrný měsíční plat nějakého zřízence či podúředníka.⁷

Ačkoliv byl nákup již v roce 1937 řádně zapsán do muzejní evidenční knihy⁸ a byl i dobře určen, dále již nebyl nijak využit. Nebyl ani publikován ve výroční zprávě muzea, ani v jiných dobových publikacích či v tisku. Není dokonce uveden v největším dosavadním kompendiu mincovních nálezů z českého území (*Nálezy III/1*).⁹ Při nové muzejní evidenci podle platných a dodnes uspokojivých standardů, prováděné od konce 60. let (tzv. trojdílné karty), nebyl na těchto evidenčních kartách původ mincí zapsán a vzhledem k tomu, že v 60. a 70. letech 20. století nebyl v Západočeském muzeu v Plzni profesionální numismatik, nebylo s nálezem dále pracováno. A tak zůstal poměrně důležitý nález ukryt v depozitáři muzea a teprve nyní touto formou zpřístupněn veřejnosti.¹⁰

Obr. 1. Kloušov – celkový pohled na depot (foto Miroslav Hus, ZČM).

Složení nálezů je na první pohled zajímavé, neboť se jedná výlučně o tovary, resp. říšské zlatníky z poloviny 16. století až z 1. třetiny 17. století. Nejstarší ražbou je murbašský tolar z roku 1546, nejmladší je naopak tolar města Norimberk z roku 1633. V nálezů nebyl podle tvrzení prodávajícího zastoupen žádný jiný nominál.

Obec Kloušov leží asi 2 km jihozápadně od středu Merklína, na potoce Merklínka mezi rybníky Merklínským a Kačernou ve výšce kolem 390 m n. m. Statek čp. 38 v Kloušově leží v jižní části obce za potokem Merklínkou, v části obce zvané „Závodí“⁶, situované při okraji zalesněné plochy s návrším Srnčí vrch (*Rehberg*). Poloha statku čp. 38 má koordináty GPS – 49°32'43.7" N, 13°10'53.2" E, přesné místo nálezů neznáme. Z údajů o nálezů mincí na pozemku čp. 38 lze s určitou pravděpodobností odvodit, že depot mohl být odkrytý na nezastavěné části statku, avšak i to není jisté.

7 Kvalifikovaný dělník ve Škodovce si vydělal přes 1000 Kč, mistr v dělovce i 1500 Kč, stejně jako nižší úředník.

Vyšší úředník pak vždy přes 2000 Kč i mnohem víc.

8 Inventář mincí N2 (č. 6780–10022). První zápis v knize je z léta 1923, poslední z 1. 6. 1957. Až do roku 1939 byly zápisy souvislé a navazující, potom byly zápisy torzovité a neúplné, více jen z let 1942 a 1946 a ojediněle 1940, 1949, 1951, 1955 a 1957. V tomto inventáři jsou i stručné údaje o okolnostech a cenách mincí.

9 Není zde uveden ani jako Kloušov, ani jako Merklín, jehož administrativní součástí dnes obec Kloušov je.

10 V evidenční řadě jsou mezi kloušovské mince zapsány pod inv. číslu N 9603–9604 i mince z jiného nálezů (Plzeň–Masné krámy 1937), narušují tak posloupnost čísel kloušovského depotu.

Kloušov je poprvé v písemných pramenech připomínám roku 1373. Berní rula uvádí k roku 1654 jen 1 ½ osedlého, přesněji jednoho sedláka, jednoho pohořalého a 4 zahradníky či domkáře (*Doskočil 1953*, 461; *Čadková – Zahradníková 2003*, 816).¹¹ V té době patřil Kloušov paní Evě Beringerové, roz. Vratislavové z Mitrovic, před třicetiletou válkou byl v majetku Jana z Klenového a již 1657 byl přikoupen k Merklínu, tehdy v majetku Jana Greffa z Greffenburku (*Sedláček 1908*, 418–419). Byla to tudíž nevýznamná vesnice, nijak bohatá a důležitá, navíc ležící mimo hlavní komunikační trasy.¹² Majetek 20 tolarů a zlatníků je tedy v tomto kontextu poměrně překvapivý.

Katalog mincí

ČECHY, království

Maxmilián II. (1564–1576)

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Jiří Šatný z Olivetu a Samuel Vodňanský z Vodolína

AR říšský zlatník 1570

Lit.: *Halačka 1987*, 113, č. 190.

1. 24,35 g; 38,1/38,40 mm¹³ (inv. č. N 9590)

Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *Praha*, mincmistr Jan Bartoloměj Suttner ze Suttnerberku, AR tolar 1624

Lit.: *Davenport 1974*, č. 3136; *Halačka 1988*, 386, č. 741.

2. 29,02 g; 41,5/42,5 mm (inv. č. N 9589)

TYROLSKO, hrabství

Ferdinand Tyrolský, arcivévoda (1564–1595)

mincovna: *Hall*, mincmistr Thomas Krump, AR zlatník b. 1.

Lit.: *Miller zu Aichholz (etc.) 1948*, Taf. 9:13.

3. 24,25 g; 37,5/36,9 mm (inv. č. N 9592)

AR zlatník 1569.

Lit.: *Miller zu Aichholz (etc.) 1948*, Taf. 9:14.

4. 24,69 g; 38,1/37,7 mm (inv. č. N 9593)

AR zlatník 1574.

Lit.: *Miller zu Aichholz (etc.) 1948*, Taf. 9:16.

5. 24,49 g; 38,1/37,7 mm (inv. č. N 9594)

Maxmilián III. (1602–1618)

mincovna: *Hall*, mincmistr Christoph Örber (1613–1619), AR tolar 1615

Lit.: *Miller zu Aichholz (etc.) 1948*, Taf. 9:13; *Davenport 1974*, č. 3321, *Krause – Mishler 1996*, 67, č. 770n.

6. 28,65 g; 42,1/41,3 mm (inv. č. N 9607)

UHRY, království

Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *Kremnica*, mincmistr Hans Lienpacher (?), AR tolar 1622

Lit.: *Miller zu Aichholz (etc.) 1948*, Taf. 22:4; *Davenport 1974*, č. 3129; *Huszár 1979*, č. 1179.

7. 28,23 g; 44,1/44,5 mm (inv. č. N 9591)

11 Sedlák Jan Fikerle měl 24 rolí (tj. asi 18 ha, byl to tudíž téměř celoláník), 4 koňské potahy, 4 krávy a 2 jalovice a 10 vepřů. Zahradníci Jan Max, Ambrož Kuba, Tomáš Tejk a Jakub Leberle měli každý po 4 rolích, po 2 kravách a jedno až čtyři prasata (*Čadková – Zahradníková 2003*, 816). Nevíme však, který z nich byl vlastníkem statku čp. 38, resp. jeho předchůdce.

12 V současné době je v Kloušově 47 adres, ještě v roce 1869 tu bylo jen 26 usedlostí s pouhými 197 obyvateli a v Sommerově popisu Čech je zmiňováno 23 usedlostí a 151 obyvatel (*Sommer 1839*, 255–256).

13 Mince byly zváženy s přesností na setinu gramu na elektronických vážkách AND GX-200, digitálním posuvným měřidlem byl změřen vodorovný a svislý rozměr na lici.

AUGSBURG, svobodné říšské město

mincovna: *Augsburg*, mincmistr Bertl Hohleisen, AR tolar 1627 (s titulaturou Ferdinanda II.)

Lit.: *Davenport 1967*, č. 5029; *Krause – Mishler 1996*, 283, č. 51.

8. 28,87 g; 43,6/43,7 mm (inv. č. N 9606)

BAVORSKO, vévodství

Maxmilián I., jako kurfiřt (1623–1651)

mincovna: *Mnichov*, mincmistr Paul Krieger (?), AR tolar 1625

Lit.: *Davenport 1976*, č. 6069; *Krause – Mishler 1996*, 297, č. 39.

9. 28,94 g; 41,5/41,4 mm (inv. č. N 9609)

BRAUNSCHWEIG – WOLFENBÜTTEL, vévodství

Bedřich Oldřich (1613–1634)

mincovna: *Zellerfeld*, mincmistr Heinrich Oeckeler (1601–1612, 1614–1618), AR tolar 1614

Lit.: *Davenport 1976*, č. 6303; *Krause – Mishler 1996*, 402, č. 52.

10. 28,97 g; 42,5/43,2 mm, (inv. č. N 9605)

MURBACH – LÜDERS, arcipatství

Johann II. Rudolf Stoer von Stoerenberg (1542–1570)

mincovna: *Gebweiler / Guebwiller*, AR tolar 1546 (s titulaturou Karla V.)

Lit.: *Davenport 1979*, č. 9586.

11. 28,69 g; 40,5/40,4 mm (inv. č. N 9608)

NORIMBERK, svobodné říšské město

mincovna: *Norimberk*, mincmistr Hans Christoph Lauer (1618–1639), AR tolar 1625

(s titulaturou Ferdinanda II.)

Lit.: *Davenport 1967*, č. 5636; *Krause – Mishler 1996*, 600, č. 5636.

12. 28,98 g; 42,8/42,6 mm (inv. č. N 9597)

AR tolar 1630 (s titulaturou Ferdinanda II.)

Lit.: *Davenport 1967*, č. 5648; *Krause – Mishler 1996*, 601, č. 5648.

13. 29,06 g; 41,4/41,2 mm (inv. č. N 9596)

AR tolar 1633 (s titulaturou Ferdinanda II.)

Lit.: *Davenport 1967*, č. 5652; *Krause – Mishler 1996*, 602, č. 5652.

14. 28,56 g; 43,2 43,1 mm (inv. č. N 9598)

SALZBURG, arcibiskupství

Paris z Lodronu (1619–1653)

mincovna: *Salzburg*, mincmistr Georg Veit Puchenberger (?), AR tolar 1624

Lit.: *Davenport 1974*, č. 3504; *Šmerda 1987*, č. 154 var.; *Krause – Mishler 1996*, 129, č. 89.

15. 28,34 g; 40,5/40,9 mm (inv. č. N 9610)

AR tolar 1627

Lit.: *Davenport 1974*, č. 3504; *Šmerda 1987*, č. 154 var.; *Krause – Mishler 1996*, 129, č. 89.

16. 28,49 g; 40,4/40,6 mm (inv. č. N 9595)

Nizozemí, **GELDERLAND**, knížectví

Filip II. (1556–1576)

mincovna: *Nijmegen*, AR tolar (philipsdaalder) 1557

Lit.: *Delmonte 1967*, č. 29 var.; *Zonnebloem (nakl.) 1976*, 13; *Davenport 1977*, č. 8491–8492.

17. 29,12 g; 40,2/40,6 mm; ořezaný okraj (inv. č. N 9602)

BRABANT, vévodství

Filip II. (1556–1598)

mincovna: *Maastricht*, AR tolar (philipsdaalder) 1573

Lit.: *Delmonte 1967*, č. 23; *Davenport 1977*, č. 8634.

18. 28,50 g; 40,2/40,3 mm; ořezaný okraj (inv. č. N 9601)

ZEELAND, provincie Spojeného Nizozemí

mincovna: *Middelburg*, AR tolar (rijksdaalder) 1591 (posmrtná ražba)

Lit.: *Delmonte 1967*, č. 927 var.; *Davenport 1974*, č. 4825; *Zonnbloem (nakl.) 1976*, 112–113.

19. 28,42 g; 40,1/40,7 mm (inv. č. N 9599)

ZÁPADNÍ FRÍSKO, provincie Spojeného Nizozemí

mincovna: *Enkhuizen* (?), AR tolar (rijksdaalder) 1621

Lit.: *Delmonte 1967*, č. 940 var.; *Davenport 1974*, č. 4829; *Zonnbloem (nakl.) 1976*, 63.

20. 28,46 g; 41,8/40,5 mm, ořezaný okraj (inv. č. N 9600)

Obr. 2a. Kloušov – mince z depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Jan Balcar, ZČM).

5

6

7

8

9

10

Obr. 2b. Kloušov – mince z depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Jan Balcar, ZČM).

17

18

19

20

Obr. 2d. Kloušov – mince z depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Jan Balcar, ZČM).

Zhodnocení nálezů

V kloušovském depotu jsou zastoupeny dvě mince z Čech, a to jednak říšský zlatník Maxmiliána II. (úřední ryzost 931/1000) z mincovny Kutná Hora (č. 1), kde se zlatníky razily v letech 1565–1573), a které se po kaladě 1623 vyměňovaly za 80 krejcarů, a jednak tolar Ferdinanda II. z roku 1624 z pražské mincovny (č. 2), to už platil 90 krejcarů. Jde již o minci dobrého zrna (úřední ryzost 891/1000), která se odlišovala od starších i mladších tolarů celou postavou panovníka na lici¹⁴ a v pražské mincovně byla ražena v letech 1623–1638 (*Halačka 1987*, 113; *Halačka 1988*, 386–390). Dotčený tolar je variantou bez zemských znaků u nohou panovníka na lici mince.

14 V 16. století se na českých mincích objevovala celá postava panovníka pouze na zlatých ražbách, a to již za Maxmiliána II. od roku 1566, stejně tak za Rudolfa II. a Matyáše i za Fridricha Falckého (za Ferdinanda I. tu byla také celá postava, ale sv. Václava). Tento obraz tak měl garantovat kvalitu. Zajímavé je, že na moravských i slezských tolařích „dobrého zrna“ se tento obraz neobjevuje (s jednou brněnskou výjimkou) a tamní mincmistři setrvali u obrazu panovníkova poprsí.

Tyrolsko, zemi bohatou na stříbro a pravlast tolarů, získali Habsburkové dědictvím roku 1363 a po odstoupení Zikmunda Bohatého roku 1490 spravovali toto území přímo rakouští arcivévodové a římsko-němečtí králové, resp. císařové. Od 1564 byl správou země pověřen mladší syn císaře Ferdinanda I., rovněž Ferdinand (také od 1547 český zemský správce; byl vnukem českého krále Vladislava II. Jagellonského). Arcivévoda Ferdinand Tyrolský proslul velmi vysokou produkcí svých mincí, a to již za použití válcovacích strojů. Po jeho smrti (děti byly nerovného původu, a proto byly vyloučeny z nástupnictví) vládl v Tyrolsku přímo Rudolf II. a od 1602 byl zemským správcem jmenován Rudolfův mladší bratr (a Ferdinandův synovec) Maxmilián, velmistr Řádu německých rytířů.

V nálezu z Kloušova je arcivévoda Ferdinand zastoupen jen zlatníky, které se v Hallu razily s ryzostí 931/1000 v letech 1565–1575 (některé také bez letopočtu). Každý ze tří kloušovských zlatníků se liší umístěním nominálu – ve větším oválku mezi dvojkřížkem v opise u exempláře bez letopočtu (č. 3), na štítu v opise u ročníku 1569 s letopočtem na konci opisu (č. 4) a v malém oválku uprostřed opisu u ročníku 1574 (č. 5). U mincí č. 4 a 5 je rubní štít se složeným uherským, českým, španělským a burgundsko-rakouským znakem položen do pole zdobeného arabeskami. U mince č. 6 je štít otočen kolanou Zlatého rouna a letopočet je umístěn nad štítem. Jedním exemplářem je v nálezu zastoupen tolar Maxmiliana III. s letopočtem 1615 (č. 6). Tyto ražby mají, jako ostatní rakouské tolary, ryzost 875/1000.

Uherské království reprezentuje ve sledovaném nálezu kremnický tolar Ferdinanda II. z roku 1622 (č. 7). Kremnické tolary byly vždy dobrého zrna, v letech 1582–1659 měly ryzost 875/1000. Kiprové mince, tj. 120-, 140- a 150krejcarey se zde nerazily a zhoršení kvality doznala jen drobná mince (*Huszár 1979*, 14). Tolary dobrého zrna se nijak nelišily od starších tolarů a vyobrazovaly na líci poprsí panovníka v pancíři, španělském límci a s vavřínem ve vlasech. Tento tolar je variantou se čtvrceným uhersko-českým znakem na prsou orla na rubu a s mincovní značkou K-B u pařátů orla.

Svobodné říšské město **Augsburg** (česky Augšpurk, latinsky Augusta Vindelicorum) bylo významným obchodním centrem ve Švábsku a také sídlem biskupství. Samostatným se stalo 1276, mincovní právo obdrželo sice až roku 1521, ale mincovna zdejších biskupů tu pracovala již v 11. století. Augšpurské mince jsou rovněž nepočtenou, ale ne příliš vzácnou příměsí mincovních nálezů raně novověkých Čech (*Kostlán 1986*, 221). Typickým výtvarným motivem augšpurských mincí je piniová šiška. Velmi zajímavé je ztvárnění rubu tohoto tolaru, kde místo říšského orla je korunovaná orlice se svatozáří, bez srdečního štítku, držící v pařátech jak žezlo s mečem, tak říšské jablko. Ve sledovaném depotu je zastoupen jediný tolar z roku 1627 (č. 8).

Bavorské mince jsou v českých mincovních nálezech od časného středověku jednou z nejpočetnějších zahraničních složek a do jisté míry to platí i pro období třicetileté války. Bavorský vévoda Maxmilián I. byl od roku 1609 hlavou Katolické ligy, spojencem Ferdinanda II. (dokonce později jeho zetěm) a od 1623 i kurfiřtem.¹⁵ Typickým motivem na hrubých bavorských mincích je Madona jako „Patrona Bavariae“ a na líci i kolana Zlatého rouna.¹⁶ Tolar s letopočtem 1625 (č. 9) z depotu Kloušov byl ražen v mnichovské mincovně.

Území v Dolním Sasku mezi Labem a Vezrou bylo od 9. století panstvím brunšvických vévodů, jejichž doména se během středověku rozdělila na řadu větví, z nichž nejdůležitější byla linie Braunschweig – Lüneburg – Calenberg, která dokonce roku 1692 získala kurfiřtskou hodnost a po roce 1815 vytvořila Hannoverké království. Členové linie **Braunschweig – Wolfenbüttel** (vévodové z této větve se mohli i po rozdělení titulovat „z Lüneburgu“) patřili rovněž k nejvýznamnějším říšským feudálům. Jejich hojné mincování bylo podpořeno těžbou stříbra v pohoří Harz a v českých nálezech pozdního středověku jsou ne sice častou, ale celkem obvyklou složkou (*Kostlán 1986*, 207). Častým motivem na hrubých mincích brunšvických vévodů byl divý muž s vyrvaným stromem. V rámci depotu Kloušov je zastoupen jeden tolar Bedřicha Oldřicha z roku 1614 (č. 10) ražený v mincovně Zellerfeld.

Benediktýnský klášter Murbach v Horním Alsasku (ve Vogézách) vznikl již v roce 727 a patřil k nejdůležitějším klášterům Svaté říše římské, jak po stránce majetkové či kulturně-náboženské, tak i politické. Od 16. století obdržel knížecí titul (Fürstabtei) s právem zasedat na říšském sněmu a byl

15 Kurfiřtská hodnost mu byla udělena po zblavení Friedricha V. Falckého elektorátu. I když později (1648) původní falcká větev v osobě Karla I. Ludvíka opět kurfiřtskou hodnost získala zpět, Bavorsku kurfiřtský titul zůstal. Bavorský vévoda-kurfiřt byl současně i říšským arcistolníkem.

16 Maxmilián byl rytířem Zlatého rouna již od roku 1600.

též od 16. století personálně propojen se sousedním klášteřem v Lüders, takže se většinou označují za arcipatství **Murbach – Lüders**. Mincovní právo obdržel oficiálně až roku 1544, ale již ve 12. a 13. století se tu občas mincovalo. Klášter byl během reuňii připojen k Francii (1680) a zanikl během Velké francouzské revoluce. Všechny murbašské mince jsou velmi vzácné a tolar Jana II. z roku 1546 (č. 11) pocházející z depotu Kloušov je zřejmě v českých mincovních nálezech naprostým unikátem.

Početně výraznou součástí kloušovského depotu jsou tři toлары města **Norimberk**. Od roku 1219 svobodně říšské město Norimberk obdrželo brzy nato i četná výsostná práva a od 1424 dokonce převzalo mincování bývalých říšských purkrabí z rodu Hohenzollernů. V Norimberku byla ovšem již od 11. století i říšská, císařská mincovna. Norimberské mince, většinou feniky či jiná drobná mince, málokdy goldguldeny, dukáty či pozdější toлары, byly častou příměsí v českých mincovních nálezech vrcholného a pozdního středověku.¹⁷ Každý tolar sledovaného depotu (všechny nesou titulaturu Ferdinanda II.) je jiného typu – u tolaru 1625 (č. 12) jsou na líci tři barokní štíty a rozdělený letopočet po stranách, u tolaru 1630 (č. 13) je mezi štíty anděl s letopočtem ve spodní části a u tolaru 1633 (č. 14) je veduta, tři štíty a datum ukryté v chronogramu. Zatímco na rubu tolaru 1630 (č. 13) nese říšský orel na prsou habsburský štítek, u obou zbývajících tolarů orel srdeční štítek nemá. Rozdily u orlů panují také v držení insignií moci či korunách. Norimberské toлары byly raženy v rámci říšského měnového systému s ryzostí 891/1000.

Dvěma toлары jsou ve sledovaném nálezu zastoupeny ražby arcibiskupství **Salzburg**. Biskupství (od roku 798 arcibiskupství) Salzburg (Solnohrad) získalo mincovní právo již od 10. století jako vůbec jedno z prvních v Říši a hojně je využívalo. Uvážlivá politika arcibiskupa Parise z Lodronu umožnila arcibiskupství proplout krizí třicetileté války bez větší úhony, dokonce tu byla založena univerzita. Oba toлары jsou stejného typu s Madonou nad znakem Lodronů na líci a sv. Rupertem nad znakem arcibiskupství na rubu s letopočty 1624 a 1627 (č. 15–16). Salzburgské mince se v českých nálezech raného novověku vyskytují dosti často.

Nizozemí, původně součást burgundského vévodství, připadlo Habsburkům sňatkem dcery Karla Smělého (padl 1477) Marie Burgundské a Maxmiliána I., potomního krále resp. císaře Svaté říše římské (od 1486, resp. 1508). Rozdělením habsburských rodových linií roku 1521 připadlo jejich španělské větvi. Povstání nizozemských stavů (1568) vyústilo ve válku se Španělskem a později (1581) ve vyhlášení samostatnosti severních provincií, které do svého čela zvolily již roku 1572 Viléma Oranžského. Po jeho zavraždění roku 1584 byl po několika letech zvolen nástupcem jeho syn Mořic Oražský.¹⁸ Mince nizozemských povstalců byly zprvu raženy s titulem i obrazem španělského krále Filipa II. Jižní nizozemské provincie si svoji samostatnost na Habsburcích vydobýt nedokázaly a zůstaly v jejich správě.

Dvě mince z kloušovského depotu pocházejí z doby, kdy Nizozemí nebylo ještě rozděleno a tvořilo součástí španělského impéria. Král Filip II. byl proto formálním vládcem všech příslušných nizozemských vévodství, hrabství či panství.¹⁹ Typickou nizozemskou hrubou mincí jeho éry se staly tzv. filipské toлары (philipsdaaldery), ražené ve velkém množství v mnoha mincovnách (raženy i 1/2, 1/4 a dokonce i 1/5 a 1/10).²⁰ Jednalo se o stříbrnou obchodní minci s oficiální hmotností 34,27 g a ryzostí 833/1000. V rámci kloušovského depotu jsou zastoupeny dva philipsdaaldery, ražené v knížectví **Gelderland** (1557), mincovna Nijmegen (č. 17) a vévodství **Brabant** (1573), mincovna Maastricht (č. 18).

V rámci sledovaného depotu jsou zastoupeny dva toлары (rijksdaaldery) **Spojeného Nizozemí** (č. 13–14), nesoucí na líci poprsí místodržícího, tj. na tolaru 1591 provincie **Zeeland** Viléma Oranžského (č. 19) ač byl v té době již po smrti a na tolaru 1621 provincie **Západní Frísko** Mořice Oranžského (č. 20). Na starším tolaru je na rubu znak provincie, u mladšího je na rubu již znak Spojených provincií a znak příslušné provincie (tj. v tomto případě Západního Fríska) je na líci na štítku, který drží místodržící. Oba toлары byly raženy ze stříbra ryzostí 885/1000.

17 Zajímavou výjimkou je zlatá složka v depotu z Horních Rápotic 2015, kde byly norimberské dukáty po nizozemských dukátech druhou nejpočetnější složkou (*Militký – Hradil – Knápek – Novák – Smíšek – Vilimec 2020*, 107–109, 179–180, č. 190–207).

18 Robert Dudley, 1. hrabě z Leicesteru, vůdce anglických pomocných sborů, vládl v Nizozemí v 2. polovině 80. let 16. století jen jako generální náměstek.

19 Místodržící v Nizozemí byla v letech 1559–1567 Filipova nevlastní sestra Markéta Parmská, poté mezi léty 1567–1576 „železný vévoda“ Fernando Alvaréz z Alby a krátce i další Markétin nevlastní bratr Juan d’Austria († 1578), posléze Markétin syn Alexander Farnese.

20 Existující dvanáctiny měly odlišné parametry: 3,43 g, ryzost 416 / 100 (*Zonnebloem / nakl. / 1976*, 148–149).

Zajímavé je geografické rozdělení mincí z kloušovského nálezu. Z dvaceti ražeb jsou pouze dvě domácí (pražský tolar 1624 a kutnohorský zlatník 1570), což je jen desetina celkového počtu. Sedm mincí, tj. 35 %, pochází z německých zemí, a to převážně z bavorské oblasti (tři tolary norimberské, jeden augšpurský a jeden vládní bavorský), šest mincí (30 %) je z alpských zemí (tři tyrolské zlatníky, tyrolský tolar a dva tolary solnohradské). Čtyři tolary (20 %) mají svůj původ v Nizozemí. Z ostatních zemí Evropy tu pak najdeme jen jeden tolar uherský a kupodivu žádnou minci švýcarskou, slezskou ani polskou. V českém oběživu té doby bylo totiž jinak asi 37 % českých mincí, 22 % německých mincí, 18 % mincí z alpských zemí, pouhá 3 % původem z Nizozemí a nepatrné procento mincí uherských, nicméně slezské i švýcarské mince obvyklé byly. (*Kostlán 1986*, 231, graf 2). V nálezu v Kloušově je oproti průměru nižší podíl českých mincí, vyšší podíl mincí německých a alpských a výrazně vyšší je podíl i u mincí nizozemských.

Neméně zajímavý je rozbor mincovních pánů. Z dvaceti ražeb jsou tu tři tolary církevní (dva solnohradské, jeden murbašský),²¹ čtyři městské (tři norimberské a jeden augšpurský), dva tolary republikánské (Spojených provincií nizozemských) a jen 11 vyrazili světští panovníci, z toho jen tři císař a král (Ferdinand II.). Dvě mince vyrazil španělský král Filip II. (ale pod titulem vévody brabantského, resp. gelderského), dvě mince světská knížata (brunšvický vévoda a bavorský kurfiřt) a čtyři pak zemský správce v Tyrolích (tříkrát arcivévoda Ferdinand, jedenkrát arcivévoda Maxmilián).

Naprostým unikátem je tolar klášterů Murbach a Lüders z roku 1546, který se pravděpodobně v českých nálezech mincí objevuje poprvé. Vzácnosti této mince si byli vědomi i pracovníci muzea v roce 1937, neboť za tolar zaplatili 100 korun, kdežto jiné tolary pořídili za 30–45 korun. Murbach-lüderské mince se sice občas objevují (*Nálezy III/1* uvádějí osm nálezů), patrně ve všech případech jde však o grošovou minci.

Dotčených 20 tolarů a říšských zlatníků jistě není nálezem výjimečné hodnoty, jde spíše o střední majetek, ovšem v chudém vesnickém prostředí přesto patřil k hodnotám, které za to stálo ukrýt před nebezpečím. O jakou hodnotu se tedy jednalo v té době? Přepočítáme-li nález na společného jmenovatele, tedy na jeden všeobecně berný nominál, kterým bezpochyby byl v tehdejší době, tj. v 30. letech 17. století krejcar, dostaneme sumu 1775 ½ krejcaru (podle patentu císaře a krále Ferdinanda II. z 14. 12. 1623 se tolary, kterých bylo v nálezu 12, počítaly po 90 krejcarech, dále tu byly čtyři říšské zlatníky po 80 krejcarech, dva filipské tolary po 100 krejcarech a dva nizozemské tolary po 87 ¾ krejcarech. Viz *Čermák – Skrbek 1913*, 298, 303). Přibližně tedy necelých 1800 krejcarů čili 30 zlatých.

Co se za tuto sumu mohlo koupit? Na nějakou nemovitost to nestačilo – městský dům stál tehdy (podle výstavnosti a umístění) od 100 do 1000 kop²² míšeňských (dům v Plzni na náměstí až 2000 kop), i obyčejná chalupa stála kolem 50 kop a kovárna až 80 kop. Svobodný mlýn dokonce 350 zlatých. Nicméně v 2. třetině 17. století stála kopa záhonů (tj. 7 ½ strychů, což je přibližně 2,4 ha)²³ od 20 do 45 kop míšeňských. Cena polnosti na konci války totiž poklesla²⁴. Na malé pole o výměře několika strychů by to tedy stačilo (*Čermák – Skrbek 1913*, 503).

Ve 2. třetině 17. století se pro srovnání týdenní plat nádeníka, pohánka, ponocného, vrátného atp. pohyboval mezi 24–54 krejcarey, havíř či tesař si vydělal kolem zlatého, důlní tesař i více. Zednický mistr měl týdně již přes tři zlaté, stejně jako malíř. Štukatér si přišel i na 4 ½ zlatého týdně. Kutnohorský úředník mince měl týdně 6 ¾ zlatého. U vojska byl značný rozdíl mezi důstojníky a mužstvem či poddůstojníky. Zatímco prostý „kmán“ (der Gemeine) měl týdně cca 1 ½ zlatého, poddůstojníci podle hodnosti a funkce od 3 do 4 zlatých a dvojitou denní porci,²⁵ nižší důstojníci 8–12 zlatých a 5 porcí plus 2–3 porce pro koně. Hejtman si přišel již na 35 zlatých týdně (a 5+5 porcí) a „nejvyšší“ (tj. Obrist, plukovník) dokonce na 70 zlatých, šest porcí a 15 porcí pro koně.²⁶ S generálskými příjmy

21 Teoreticky sem můžeme přiřadit i tyrolský tolar arcivévody Maxmiliána 1615, který jej vyrazil pod titulem velmistra Německého řádu. Pak by byly církevní mince čtyři (20 %).

22 Kopa míšeňských grošů byla v té době už jen početní jednotkou pro oceňování nemovitostí a rovnala se 70 krejcarům, tedy 1 ½ zlatého.

23 Samozřejmě existovala různá počítání výměr zemědělské půdy, 1 lán měl podle typu, kraje atd. od 410 do 720 záhonů čili 18–28 hektarů (např. *Hofmann 1964*, 69, 87, 98).

24 Nebylo totiž, kdo by je obdělával – celé vesnice byly vypáleny, vyvražděny, vysídleny nemocemi i morem a odstěhováním jinam „za lepším“.

25 Denní porce byla obvykle 1 ½ libry chleba, stejně tolik masa, tři žejdlíky piva nebo máz levného vína a týdně na servicie (sůl, svíčky, otop atd.) 15 krejcarů. U jezdeckta byly přiděly asi o žejdlík piva a půl libry masa i chleba vyšší (*Líva 1954*, 171, 192, 271, 280, 314, 345). Hodnota denní porce se pohybovala v rozmezí 11–15 krejcarů. Pro koně bylo stanoveno denně 7 až 9 liber ovsu a 10–12 liber sena.

26 Důstojníci měli samozřejmě sluhu a štolbu, vyšší důstojníci celou družinu včetně pobočníka, kuchaře atd.

se to ovšem nedá srovnávat, to byly stovky zlatých a desítky porcí týdně (k cenám i mzdám např. *Čermák – Skrbek 1913*, 300, 502; *Líva 1953*, 362, 369; *Hus 1987*, 137–141)

Husa stála od 14 do 18 krejcarů, jehně kolem 15, sele až 19 krejcarů, kdežto kuře bylo jen za dva, kohout či kachna kolem šesti krejcarů (slepice o krejcar méně) a štika či kapr až osm krejcarů. Mořské ryby byly drahé – kopa herinků byla za tři zlaté (jeden slaneček tedy za tři krejcar). Kopa vajec byla za 15 krejcarů (jedno vejce za jeden fenik) a jitrnice stála jeden krejcar. Libra hovězího byla za 2 ½ krejcaru, libra špeku šest krejcarů, dvě libry másla až 10 krejcarů a libra svíček osm krejcarů. Drahý byl dobytek – kráva kolem šesti zlatých a býk nejméně 10 (*Čermák – Skrbek 1913*, 503, 504, 506–507), vepř přes tři zlaté.

Za necelých 30 zlatých kloušovského pokladu bylo tedy možno koupit tři kravky a býčka nebo skutečně velké hejno drůbeže (až 110 husí nebo skoro 300 kachen či slepic a kohoutů) nebo stádečko jehňat a selat. Majitel kloušovského pokladu by tudíž za uschované mince mohl docela dobře zvelebit své malé hospodářství. Za necelých 30 zlatých mohl přikoupit nějaké políčko a obstarat si kravku, hejno drůbeže, nějaká selata či jehňata atd. Nebyl to tedy pro rolníka majetek zanedbatelný a stálo za to ho ukrýt.

Prameny a literatura

Čadková, I. – Zahradníková, M. 2003: Berní rula 25. Kraj Plzeňský. Díl III. Praha.

Čermák, K. – Skrbek, B. 1913: Mince království Českého za panování rodu habsburského od roku 1526. Díl I. Od nastoupení Ferdinanda I. až do úmrtí Leopolda I. (1526–1705). Pardubice.

Delmonte, A. 1967: Le Benelux d'Argent – De Zilveren Benelux – The Silver Benelux. Crowns – Half-crowns – Quarter-Crowns and Siege Coins struck in the Territories of the former northern and southern Netherlands. Amsterdam.

Davenport, J. S. 1967: German church and city Talers 1600–1700. Galesburg (Ill.).

– 1974: European Crowns 1600–1700. Galesburg (Ill.).

– 1976: German Secular Talers 1600–1700. Frankfurt am Main.

– 1977: European Crowns 1484–1600. Frankfurt am Main.

– 1979: German Talers 1500–1600. Frankfurt am Main.

Doskočil, K. (ed.) 1953: Berní rula. Popis Čech r. 1654. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule. Praha.

Draskovic, F. – Rubinfeld, S. 1984: Standard Price Guide to World Crowns & Talers 1484–1968 as cataloged by Dr. John S. Davenport. Second Edition. Iola (Wis.).

Halačka, I. 1987: Mince zemí koruny české 1526–1856. Díl I. Kroměříž.

– 1988: Mince zemí koruny české 1526–1856. Díl II. Kroměříž.

Hásková, J. 1964: K chodským nálezům z Postřekova. Numismatické listy 19, 16.

Hofmann, G. 1984: Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy. Plzeň – Sušice.

Hus, M. 1987: Tolarový nález ze Sytna, okr. Tachov a jeho historické souvislosti. Numismatické listy 42, 129–142.

Huszár, L. 1979: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. München.

Kazimour, J. (ed.) 1978: Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850–1970. Počet obyvatelů a domů podle obcí a částí obcí podle správního členění k 1. lednu 1972 a abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1850–1970. Díl I/1. Praha.

Kostlán, A. 1986: Nálezy mincí českého prostředí z období třicetileté války jako historický pramen. Příspěvek k aplikaci matematických metod při rozboru historických hromadných pramenů pozdního feudalismu. Numismatický sborník 17, 191–236.

Krause, Ch. L. – Mishler, Cl. 1996: Standard Catalog of world Coins 1601–1700. Iola (Wis.).

Líva, V. (ed.) 1953: Prameny k dějinám třicetileté války. Regesta fondu militare Archivu ministerstva vnitra ČSR v Praze. Díl 4 (1626–1635). Praha.

– 1954: Prameny k dějinám třicetileté války. Regesta fondu militare Archivu ministerstva vnitra ČSR v Praze. Díl 5 (1636–1639). Praha.

- Milutký, J. – Hradil, F. – Knápek, A. – Novák, V. – Smíšek, K. – Vilimec, E. 2020: Poklad mincí z doby třicetileté války z Horních Rápotic. Praha – Havlíčkův Brod.
- Miller zu Aichholz, V. – Loehr, A. – Holzmaier, E. 1948: Österreichische Münzprägungen 1519–1938. 2. Auflage. Wien.
- Nálezy III/1: Nemeškal, L. 1957: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí tolarového. In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl III. Praha, 7–214.
- Sedláček, A. 1908: Místopisný slovník historický království českého. Praha.
- Sommer, J. G. 1839: Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt. Siebenter band. Klattauer Kreis. Prag.
- Šmerda, J. 1987: Solnohradské mince a medaile (1500–1809). Gottwaldov.
- Zonnebloem (nakl.) 1976: Catalogus van de zilveren munten geslagen door de Zeven Provinciën der Verenigde Nederlanden vanaf de Pacificatie van Gent in 1576 toot aan de oprichting van de Bataafse Republiek in 1795. Deel 1. Deel 2. Derte editie. Amsterdam.

Summary

Miroslav Hus, A so-far unpublished Thirty Years War coin hoard in Kloušov near Merklík (Plzeň-jih district).

A small coin hoard discovered in Kloušov near Merklík sometime before 1930 (?) was bought by the Pilsen Historical Museum in 1937 but has never been published. All the coins were thalers or Reichsguldiner, there was not a single middle or small coin in the hoard. The coins, struck in 1546–1633 came from 13 countries or free towns all over Central Europe. Most of them come from Bavaria (Bavaria – 1 piece, Augsburg – 1 piece, Nürnberg – 3 pieces), the Alpine area (Tyrol – 4 pieces, Salzburg – 1 piece), and both Low Countries (single coins from Gelder, Brabant, Western Frisia, and Zealand), while only two coins come from Bohemia. Hungary, the archabbey of Murbach-Lüders, and Branschweig-Wolfenbüttel were represented by one coin each. The most precious coin is probably the Murbach thaler from 1546, never documented in Bohemia up until now. Altogether the coins had the value of ca. 30 guldens (after the 1625 reform) which would be enough to buy a small number of livestock or a tract of a field. That was certainly the reason why this small fortune was concealed in this poor rural area during the precarious times of the Thirty Years War.

English summary by J. Kysela

NÁLEZ MINCÍ Z OBDOBÍ TŘICETILETÉ VÁLKY Z JANSKÝCH LÁZNÍ (OKR. TRUTNOV)

Vojtěch BRÁDLE

Abstract – A Thirty Years War coin hoard from Janské Lázně (Trutnov district).

Between 2011–2012 a coin hoard was discovered (coin by coin) on a slope in a forest near Janské Lázně. The documented part of the hoard consisted of 134 coins. All but one are currently kept in the numismatic collection of the Museum of Eastern Bohemia in Hradec Králové. The coins – all of them of silver – are of various provenance and date to the time span from the 15th century to the 1630s. They were concealed underground during the Thirty Years War.

 hoard, silver coins, Thirty Years War, Krkonoše mountains.

V dubnu 2011 prováděl na katastrálním území Janských Lázní detektorovou prospekci pan Přemek Bednář. Na zalesněném svahu jej zaujala nápadná propadlina a v povrchové vrstvě se mu podařilo mezi listím objevit několik fragmentů mincí. Na místo se vrátil v říjnu stejného roku. Při této příležitosti našel asi 20 ražeb a nějaké zlomky. Nacházely se v hloubce do 10 cm a na malé ploše přibližně 1 × 0,5 m. Opět lokalitu navštívil 16. října 2012, a to ve společnosti pana Romana Kurfiřta. Spolu pokračovali v hledání, přičemž objevili větší počet dalších mincí, resp. jejich fragmentů. Původně měly být maximálně 15 cm pod povrchem a rozprostřeny do pásu zhruba 3–4 m dlouhého a necelý metr širokého.

Obr. 1. Janské Lázně – místo nálezu depotu (mapový zdroj: mapy.cz).

Druhý den po objevu základu popisovaného mincovního depotu bylo kontaktováno Krkonošské muzeum ve Vrchlabí a náález oznámen. Po nutné domluvě realizovali jeho pracovníci Mgr. Olga Hájková a Mgr. Jiří Louda s Romanem Kurfiřtem 6. listopadu 2012 výjezd na lokalitu (obr. 1), kterého

se účastnil rovněž Mgr. Jiří Bašta, šéfredaktor časopisu Krkonoše – Jizerské hory (obr. 2). V rámci něho převzali zástupci vrchlabského muzea dříve dohledaný materiál. Zároveň proběhlo zaměření místa (souřadnice GPS: 50°37'50.96" N; 15°47'43.09" E) a nové prohledání prostoru za pomoci detektoru kovů, jehož výsledkem byl objev ještě několika mincí/zlomků.¹

Obr. 2. Janské Lázně – průzkum na místě nálezů (foto O. Hájková).

Ve vrchlabském muzeu bylo zahájeno čištění mincí, resp. jejich úlomků. Omývány byly roztokem Syntaponu a v demineralizované vodě. Mechanické nečistoty byly odstraňovány štetěčkem. Některé kusy byly navíc ponořeny do lázně Chelatonu III. Po oschnutí a odmaštění acetonem byly zafixovány 10% roztokem Paraloidu B72 v toluenu. Během práce se ukázal špatný stav čištěných ražeb, které měly tendenci k zřetelnému rozpadání se. Z tohoto důvodu byly práce přerušeny a ošetřena byla pouze menší část mincí, zatímco většina materiálu byla ponechána v nálezovém stavu. Veřejnosti byl depot později prezentován na výstavě *Třicetiletá válka a Krkonoše*, která se ve Vrchlabí uskutečnila v roce 2018.

Za účelem zpracování a numismatického vyhodnocení byl depot v květnu 2020 předán do Muzea východních Čech v Hradci Králové. Do zdejší evidence byl následně zapsán pod přírůstkové číslo N3/2020. Většina kusů byla v danou chvíli obalena v různé míře hlinou, která byla postupně odstraňována omýváním v destilované vodě a za pomoci měkkého kartáčku. Po jejím odstranění se ukázalo, že povrch mincí až na některé výjimky nepokrývaly vizuálně zřetelné korozní produkty. Bohužel se potvrdil špatný stav materiálu, jaký byl zjištěn již při počáteční konzervaci ve Vrchlabí. Opakovaně se projevilo, že ražby držely pohromadě pouze díky zaschlé vrstvě hlíny. Tendence k rozpadu byla u řady z nich značná. Vlivem dlouhodobého uložení v lesní půdě byl narušen nejen jejich povrch, ale i jádra. Mnohé tak zcela ztratily obvyklý kovový zvuk. Aby bylo alespoň částečně zabráněno jejich pokračující destrukci, byly znovu zafixovány roztokem Paraloidu B72.

Na problematickém stavu ražeb se kromě samotných půdních vlivů mohly odrazit rovněž v minulosti uskutečněné lesní práce, jež potencionálně vedly k jejich částečnému rozlámání. Stromy v místě objevu depotu byly v dané době staré přibližně 90–95 let.² Tím je určeno zhruba období, kdy mohlo patrně naposledy dojít k větší jednorázové destrukci souboru. Jak dokazuje mapa stabilního katastru, tak les se zde rozkládal i dříve a nemůžeme vyloučit, že při vzniku stávajícího porostu byl soubor již

1 Rád bych na tomto místě poděkoval Přemku Bednářovi a Romanu Kurfiřtovi za oznámení objevu depotu a za doplnění údajů o nálezových okolnostech. Poděkování náleží rovněž Mgr. Olze Hájkové, Mgr. Jiřímu Loudovi a Janě Skálové za poskytnutí informací o nakládání s mincemi ve vrchlabském muzeu a další konzultace. V časopisu Krkonoše – Jizerské hory byl o nálezů publikován popularizačně zaměřený krátký článek (*Brádle 2021*, 20–21).

2 Za konzultaci ohledně stáří na nalezišti rostoucích stromů děkuji Ing. Luboši Plecháčovi z oddělení péče o lesní ekosystémy Správy Krkonošského národního parku.

na ploše rozvlečen. V každém případě lze předpokládat další určitý pohyb a případné poškození mincí v souvislosti s růstem okolních stromů a působením jejich kořenových systémů.

Vzhledem k fragmentaci nemalé části ražeb nebylo na počátku zpracovávání ani zřejmé, kolik kusů je v depotu alespoň v podobě zlomků vlastně zastoupeno. Prvním krokem po kompletním očištění tedy bylo jejich postupné skládání, na jehož základě došlo k rozlišení nejspíše 134 mincí. Úplně přesné toto číslo být nemusí, neboť u několika fragmentů není zcela jisté, zda pocházejí z jedné či více ražeb. Lišit by se od skutečnosti ale mělo maximálně v nižších jednotkách. V současnosti jsou mince uloženy v numismatickém depozitáři královéhradeckého muzea. Jedná se o inventární čísla N/N 27242–27374 (obr. 3).³

Je otázkou, v čem byly původně ukryty. Na místě se nepodařilo objevit žádné střepy, které by ukázaly na rozbitou keramickou nádobu. Jako pravděpodobnější se tak jeví, že do země byly vloženy v nějakém rychleji zkáze podléhajícím obalu. V úvahu může přicházet zabalení do mezitím zetlelé textilie či ukrytí v koženém váčku. Jejich stopy však zjištěny rovněž nebyly.

Katalog mincí

ČECHY, Vladislav II. Jagellonský (1471–1516)

mincovna: *Kutná Hora*, řezač želez Jan zlatník a/nebo Říha zlatník s dílnou,

AR pražský groš, asi z let 1473/1476–1479⁴

Lit.: *Hásková 1971*, 33, typ IX.c/3.

1. 1,080 g; 27,8/28,9 mm⁵; proděravělý, částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27242)

řezač želez Jiša, AR pražský groš, asi z let po 1479–1494

Lit.: *Hásková 1971*, 35, typ XI.a/3.

2. 1,051 g; -/- mm; rozlámaný (3 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27243)

řezač želez Blažek Dráb, AR pražský groš, z let 1494–1502

Lit.: *Hásková 1971*, 38, typ XII.f/(11?).

3. 1,070 g; -/26,9 mm; olámaný (inv. č. N/N 27244)

řezač želez Hanuš z Řásné s dílnou, AR pražský groš, asi z let 1502–1509

Lit.: *Hásková 1971*, 39, typ (XIII?).e/?.

4. 0,825 g; -/27,1 mm; olámaný (inv. č. N/N 27245)

Maxmilián II. (1564–1576)

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Jiří Šatný, AR bílý groš 1577

Lit.: *Halačka 2011a*, 115–116, jako č. 203 (av. v opisu G.HV.B.E.R.;

rv. v opisu AVST a MA.M.1577); *Šimek 2011*, 63, č. 105.

5. 0,818 g; 21,0/22,7 mm (inv. č. N/N 27246)

mincovna: *Jáchymov*, mincmistr Jiří Geitzkofler, AR bílý groš 1574

Lit.: *Halačka 2011a*, 128, jako č. 238 (av. na začátku opisu tečka a AV°GE°HV°B°REX.; rv. v opisu DV°BVR°MA°MO74); *Šimek 2011*, 83, jako č. 165 (av. na začátku opisu tečka a GE°HV°B°REX.).

6. 0,521 g; -/21,3 mm; olámaný (inv. č. N/N 27247)

–, Lit.: *Halačka 2011a*, 128, jako č. 238 (av. v opisu MAXI a AV; rv. v opisu MAR); *Šimek 2011*, 84, jako č. 168 (rv. v opisu MAR).

7. 1,168 g; 20,6/21,3 mm (inv. č. N/N 27248)

3 Jedna ražba pocházející z popisovaného depotu se nachází v soukromém vlastnictví.

4 K otázkám datace a možného autorství razidel typů Hásková (1971) I–XI viz práce Ondřeje Černohorského (2016, 17–27).

5 Uváděné rozměry představují minimální a maximální průměr.

Rudolf II. (1576–1611)

mincovna: *Praha*, mincmistr Tobiáš Gebhart, AR malý groš 1580

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 37, tab. II:7a, opis 6a; *Šimek 2011*, 108, č. 239.

8. 0,339 g; -/17,2 mm; částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27249)

–, Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 37, tab. II:7a, opis 6a; *Šimek 2011*, 108, jako č. 239 (av. v opisu bez tečky před značkou mincmistra).

9. 0,470 g; -/17,2 mm; částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27250)

AR malý groš 1581

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 37, tab. II:8a, opis 6a; *Šimek 2011*, 110, jako č. 245

(av. v opisu D. značka mincmistra G.R.I.S.A.H.B.R.; rv. po stranách letopočtu patrně bez teček).

10. 0,383 g; -/16,9 mm; částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27251)

–, Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 37, tab. II:8a, opis 6b; *Šimek 2011*, 110, č. 245.

11. 0,299 g; -/16,9 mm; částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27252)

AR malý groš letopočet částečně nezachovaný (158?)

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 36, tab. I:5, opis 6a; *Šimek 2011*, 108, jako č. 238.

12. 0,264 g; -/17,4 mm; rozlomený (2 zlomky), částečně olámaný (inv. č. N/N 27253)

mincmistr Lazar Ercker, AR malý groš 1584

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 38, tab. III:20b, opis 6c; *Šimek 2011*, 114, č. 261.

13. 0,371 g; -/17,1 mm; zprohýbaný, částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27254)

AR malý groš 1586

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 38, tab. III:21, opis?; *Šimek 2011*, 115, jako č. 268.

14. 0,294 g; -/- mm; olámaný (inv. č. N/N 27255)

AR malý groš 1589

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 39, tab. IV:21, opis 7b; *Šimek 2011*, 119, jako č. 280 (av. v opisu R. značka mincmistra I.S.A.G.H.B.RE; rv. po stranách MALEY, GROSS a letopočtu bez teček).

15. 0,547 g; 16,2/16,9 mm (inv. č. N/N 27256)

–, Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 40, tab. V:31, opis 6e; *Šimek 2011*, 119, jako č. 281 (rv. před letopočtem tečka).

16. 0,657 g; 16,3/17,0 mm (inv. č. N/N 27257)

AR malý groš 1593

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 40, tab. V:32, opis 7d; *Šimek 2011*, 123, jako č. 295

(av. v opisu R. značka mincmistra I.S.A.G.H.BO.R.).

17. 0,406 g; 16,7/17,3 mm (inv. č. N/N 27258)

–, Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 40, tab. V:32, opis?; *Šimek 2011*, 123, jako č. 295 (av. v opisu H.B.R.).

18. 0,235 g; -/16,0 mm; olámaný (inv. č. N/N 27259)

mincmistr Lazar Ercker nebo Zuzana Erckerová, AR malý groš 1594

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 41, tab. VI:38b, opis 7a; *Šimek 2011*, 124, jako č. 298

(av. na konci opisu bez tečky).

19. 0,291 g; 16,3/16,7 mm (inv. č. N/N 27260)

mincmistr Zuzana Erckerová, AR malý groš 1598

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 41, tab. VI:38a nebo b, opis (7a?); *Šimek 2011*, 129–130, jako č. 314–315 (av. v opisu S.A.G.; rv. nejasný tvar MALEY).

20. 0,323 g; -/17,2 mm; rozlomený (2 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27261)

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Jiří Šatný, AR bílý groš 1580

Lit.: *Halačka 2011a*, 186, č. 376; *Šimek 2011*, 150, jako č. 376 (av. v opisu D.G.RO a H.B.R).
21. 0,715 g; 20,0/20,9 mm (inv. č. N/N 27262)

AR bílý groš 1588

Lit.: *Halačka 2011a*, 186, jako č. 376 (rv. hlavy orla bez svatozáře); *Šimek 2011*, 165, jako č. 430 (rv. hlavy orla bez svatozáře).

22. 0,625 g; -/21,1 mm; olámaný (inv. č. N/N 27263)

AR bílý groš 1590

Lit.: *Halačka 2011a*, 186, jako č. 376 (av. v opisu S.A.G. a vysunutá značka mincmistra; rv. v opisu BVR); *Šimek 2011*, 168, jako č. 442 (av. v opisu vysunutá značka mincmistra; rv. v opisu minimálně částečně s rozdělovacími znaménky).

23. 0,830 g; 21,0/21,4 mm (inv. č. N/N 27264)

–, Lit.: *Halačka 2011a*, 186, jako č. 376 (av. v opisu S.A.G.; rv. v opisu BVR a patrně bez rozdělovacích znamének); *Šimek 2011*, 168, č. 442.

24. 0,753 g; 19,6/20,9 mm (inv. č. N/N 27265)

AR bílý groš letopočet částečně nezachovaný (15??)

Lit.: *Halačka 2011a*, 186, jako č. 376 (av. v opisu S.A.; rv. v opisu BVR); *Šimek 2011*, ?.

25. 0,673 g; -/-; rozlomený (2 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27268)

AR malý groš 1580

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 45, tab. X:2b, opis 7a; *Šimek 2011*, 150, č. 377.

26. 0,456 g; -/17,5 mm; rozlomený (2 zlomky) (inv. č. N/N 27270)

AR malý groš 1581

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 45, tab. X:2b, opis 7a; *Šimek 2011*, 152, jako č. 385 (av. opis s rozdělovacími znaménky).

27. 0,407 g; 16,5/17,4 mm (inv. č. N/N 27271)

AR malý groš 1582

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, ?, opis?; *Šimek 2011*, ?.

28. 0,263 g; -/16,7 mm; olámaný (inv. č. N/N 27273)

AR malý groš 1592

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 44, tab. IX:1b, opis 7a; *Šimek 2011*, 173, jako č. 457 (av. v opisu II.D.G).

29. 0,362 g; -/17,4 mm; částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27274)

AR malý groš letopočet částečně nezachovaný (15??)

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 44, tab. IX:1b, opis?; *Šimek 2011*, ?.

30. 0,350 g; -/- mm; rozlomený (2 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27272)

mincmistr Jiří Šatný (?), AR malý groš letopočet nezachovaný

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, ?, opis?; *Šimek 2011*, ?.

31. 0,224 g; -/- mm; olámaný (inv. č. N/N 27283)

mincmistr Wolf Herold, AR bílý groš 1593

Lit.: *Halačka 2011a*, 186, jako č. 376 (av. v opisu S.A.G.; rv. v opisu BVR); *Šimek 2011*, 177, č. 472.

32. 0,862 g; 20,9/21,9 mm (inv. č. N/N 27266)

AR bílý groš 1594

Lit.: *Halačka 2011a*, 186, jako č. 376 (av. v opisu S.A.G.; rv. v opisu BVR); *Šimek 2011*, 179, č. 478.

33. 0,777 g; 19,9/20,4 mm (inv. č. N/N 27267)

AR malý groš 1593

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 46, tab. XI:6, opis 7a; *Šimek 2011*, 178, jako č. 473 (av. v opisu RIS).
34. 0,493 g; -/16,4 mm; olámaný (inv. č. N/N 27275)

–, Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 46, tab. XI:8, opis 7a; *Šimek 2011*, 178, č. 474.

35. 0,671 g; 16,5/17,6 mm (inv. č. N/N 27276)

AR malý groš 1594

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 46, jako tab. XI:10, ale značka „a“, opis?; *Šimek 2011*, 180, č. 481.
36. 0,228 g; -/- mm; olámaný (inv. č. N/N 27277)

AR malý groš 1595

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 46, tab. XI:8, opis 7a; *Šimek 2011*, neuvádí.

37. 0,632 g; 16,5/17,2 mm (inv. č. N/N 27278)

mincmistr Jiří Dominig, AR malý groš 1598

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 46, tab. XI:8, opis 7a; *Šimek 2011*, 188, č. 513.

38. 0,396 g; -/16,3 mm; rozlomený (2 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27280)

–, Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 46, tab. XI:8, opis 7(a?); *Šimek 2011*, 188, jako č. 513.

39. 0,241 g; -/- mm; rozlomený (2 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27279)

mincmistr Jan Spiess, AR malý groš 1602

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 47, tab. XII:12b, opis 7a; *Šimek 2011*, 197, č. 543.

40. 0,300 g; 16,2/17,7 mm (inv. č. N/N 27281)

mincmistr David Enderle, AR bílý groš 1603

Lit.: *Halačka 2011a*, 186–187, jako č. 378 (av. v opisu patrně RVDOLII.D:G.); *Šimek 2011*, 199, jako č. 550 (av. v opisu D:G.).

41. 0,782 g; 19,9/21,3 mm (inv. č. N/N 27269)

AR malý groš 1608

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 47, tab. XII:13a, opis?; *Šimek 2011*, neuvádí.

42. 0,517 g; -/18,1 mm; olámaný (inv. č. N/N 27282)

mincmistr David Enderle nebo Pavel Škréta (?), AR malý groš letopočet nezachovaný

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 47–48, tab. XII:15 nebo XIII:19a–b (?), opis?; *Šimek 2011*, ?.

43. 0,056 g; -/- mm; zlomek (inv. č. N/N 27284)

mincovna: *Jáchymov*, mincmistr Jiří Kádner, AR bílý groš 1580

Lit.: *Halačka 2011a*, 205–206, jako č. 403 (av. v opisu R.I značka mincmistra S.A.G.H.BREX; rv. v opisu .ARCHI.DVX a B.M.M.); *Šimek 2011*, 217, jako č. 609 (av. konec opisu H.BREX).

44. 0,774 g; 21,4/21,8 mm (inv. č. N/N 27285)

AR bílý groš 1582

Lit.: *Halačka 2011a*, 205–206, jako č. 403 (av. lev pouze v jednom kruhu a v opisu tečka za značkou mincmistra a konec B.RE; rv. v opisu .ARCHI.DVX a B.M.M.); *Šimek 2011*, 220, jako č. 621 (av. lev pouze v jednom kruhu a v opisu R značka mincmistra .I.S.A.G.H.B.RE; rv. v opisu B.M.M.).

45. 1,362 g; 20,7/21,5 mm (inv. č. N/N 27286)

AR malý groš 1579

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 49, tab. XIV:2, opis 7b; *Šimek 2011*, 216, jako č. 607

(rv. po stranách letopočtu tečky).

46. 0,254 g; -/16,8 mm; rozlámaný (3 zlomky), částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27288)

mincmistr Jiří Kádner (?), AR malý groš 1580

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 49, jako tab. XIV:3, opis?; *Šimek 2011*, 217, jako č. 611.

47. 0,219 g; +/- mm; rozlomený (2 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27289)

mincmistr Jiří Kádner nebo Lucie Kádnerová, AR bílý groš letopočet částečně nezachovaný (158?)

Lit.: *Halačka 2011a*, 205, jako č. 403 (av. v opisu značka mincmistra .I.S.; rv. v opisu M.M.).

48. 0,315 g; +/- mm; zlomek (inv. č. N/N 27287)

mincmistr Pavel Hofmann, AR malý groš 1587

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 50, tab. XV:8a, opis 7c; *Šimek 2011*, 228, č. 645.

49. 0,417 g; -/15,4 mm; rozlámaný (3 zlomky) (inv. č. N/N 27290)

AR malý groš 1588

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 50, tab. XV:8a, opis 7c; *Šimek 2011*, 230, jako č. 649

(av. odlišný ocas lva; rv. po stranách GROSS kroužky).

50. 0,332 g; 15,4/15,9 mm (inv. č. N/N 27291)

AR malý groš 1589

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 50, tab. XV:8a, opis 7c; *Šimek 2011*, 231, jako č. 653

(rv. po stranách GROSS kroužky).

51. 0,404 g; 15,7/16,0 mm (inv. č. N/N 27292)

AR malý groš 1594

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 50, tab. XV:8b, opis 7c; *Šimek 2011*, 237, jako č. 671

(rv. po stranách MALEY a GROSS asi bez teček).

52. 0,477 g; 15,6/15,9 mm (inv. č. N/N 27293)

AR malý groš 1596

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 50, tab. XV:8b, opis 7c; *Šimek 2011*, 238, č. 676.

53. 0,365 g; -/16,1 mm; olámaný (inv. č. N/N 27294)

–, Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 50, tab. XV:8b, opis 7c; *Šimek 2011*, 238, jako č. 676

(av. v opisu DG.R.IS.; rv. za letopočetem bez tečky).

54. 0,385 g; -/16,4 mm; částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27295)

AR malý groš 1598

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 51, tab. XVI:8b, opis 7c; *Šimek 2011*, 240, č. 681.

55. 0,321 g; -/16,4 mm; částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27296)

–, Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 50–51, tab. XV–XVI:8a, b nebo d, opis?; *Šimek 2011*, 240, jako č. 681.

56. 0,218 g; -/16,3 mm; olámaný (inv. č. N/N 27297)

mincmistr Hanuš Gipfel, AR malý groš 1605

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 52, tab. XVII:11a, opis (7c?); *Šimek 2011*, 246, jako č. 699.

57. 0,250 g; -/16,3 mm; olámaný (inv. č. N/N 27298)

mincmistr Centurio Lengfelder, AR malý groš 1609

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 52, tab. XVII:14a, opis (2?); *Šimek 2011*, 250, jako č. 709

(av. v opisu R.I.; rv. po stranách letopočtu bez teček).

58. 0,301 g; 15,1/15,5 mm (inv. č. N/N 27299)

mincovna: *České Budějovice*, mincmistr Kryštof Schönfeld, AR bílý groš bez letopočtu

Lit.: *Halačka 2011a*, 221–222, jako č. 442 (av. v opisu místo růžice tečka a IM;

rv. konec opisu MA.M.); *Šimek 2011*, 254, av. č. 721 a rv. jako č. 722 (konec opisu MA.M.).

59. 0,720 g; 20,9/21,4 mm (inv. č. N/N 27300)

AR malý groš 1583

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 56, tab. XXI:16b, opis 7a; *Šimek 2011*, neuvádí.

60. 0,404 g; -/17,4 mm; částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27301)

mincmistr Kryštof Mattighofer, AR malý groš 1586

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 57, tab. XXII:25a, opis 7a; *Šimek 2011*, 267, jako č. 766 (rv. po stranách letopočtu přítomnost teček nejistá).

61. 0,361 g; -/16,9 mm; částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27302)

–, Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 57, tab. XXII:25a, opis 7a; *Šimek 2011*, 267, jako č. 766 (av. v opisu D.G; rv. po stranách letopočtu bez teček).

62. 0,528 g; 17,2/17,6 mm (inv. č. N/N 27303)

AR malý groš 1591

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 57, tab. XXII:25a, opis?; *Šimek 2011*, 273, jako č. 786 (av. v opisu DG).

63. 0,188 g; -/- mm; olámaný (inv. č. N/N 27304)

–, Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 58, podobný jako tab. XXIII:27, opis (7a?) (rv. varianta provedení listů); *Šimek 2011*, 273, podobný jako č. 784 (av. v opisu nejistá přítomnost části rozdělovacích znamének; rv. varianta provedení listů).

64. 0,355 g; -/16,8 mm; olámaný (inv. č. N/N 27305)

AR malý groš 1592

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 58, tab. XXIII:28a, opis 7a; *Šimek 2011*, 274, jako č. 788

(av. na začátku opisu patrně růžice a nejistá přítomnost části rozdělovacích znamének).

65. 0,294 g; -/16,9 mm; olámaný (inv. č. N/N 27306)

mincmistr Kryštof Schönfeld nebo Kryštof Mattighofer (?), AR malý groš letopočet nezachovaný

Lit.: –

66. 0,083 g; -/- mm; zlomek (inv. č. N/N 27307)

mincovna: *neurčená*, mincmistr neurčený, AR malý groš letopočet nezachovaný

Lit.: –

67. 0,090 g; -/- mm; zlomek (inv. č. N/N 27308)

Matyáš (1611–1619)

mincovna: *Praha*, mincmistr Beneš Hübmer, AR bílý groš 1617

Lit.: *Halačka 2011a*, 255–256, jako č. 514 (av. v opisu .MATTHI.DG.R značka mincmistra I.; rv. v opisu patrně DVXBVR.).

68. 0,731 g; 20,1/20,5 mm (inv. č. N/N 27309)

AR bílý groš 161(?)

Lit.: *Halačka 2011a*, 255–256, jako č. 514 (av. v opisu D.G; rv. v opisu DVXBVR).

69. 0,795 g; 20,2/20,8 mm (inv. č. N/N 27310)

AR bílý groš 1618

Lit.: *Halačka 2011a*, 255–256, jako č. 514 (av. opis .MATTHIASDG. značka mincmistra RISAGH.BREX; rv. v opisu DVXBVR).

70. 0,561 g; 18,8/20,1 mm (inv. č. N/N 27311)

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Jan Šultys, AR malý groš 1612

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 61, tab. XXVI:2, opis 2.

71. 0,359 g; 17,2/18,0 mm (inv. č. N/N 27313)

mincmistr Šebestián Hölzl (?), AR bílý groš letopočet částečně nezachovaný (16??)

Lit.: *Halačka 2011a*, 265, jako č. 537.

72. 0,721 g; -/18,8 mm; rozlámaný (3 zlomky) (inv. č. N/N 27312)

mincovna: *Jáchymov*, mincmistr Centurio Lengefelder, AR malý groš letopočet

částečně nezachovaný (16??)

Lit.: *Hanibal – Novák 1981*, 62, tab. XXVII:2c, opis?.

73. 0,214 g; -/16,1 mm; olámaný (inv. č. N/N 27314)

mincovna: *neurčená*, mincmistr neurčený, AR malý groš letopočet částečně nezachovaný (16??)

Lit.: –.

74. 0,080 g; -/- mm; zlomek (inv. č. N/N 27315)

AR malý groš letopočet částečně nezachovaný (161?)

Lit.: –.

75. 0,143 g; -/- mm; zlomek (inv. č. N/N 27316)

Maxmilián II. (1564–1576), **Rudolf II.** (1576–1611) nebo **Matyáš** (1611–1619)

mincovna: *neurčená*, mincmistr neurčený, AR bílý groš letopočet nezachovaný nebo bez letopočtu

Lit.: –.

76. 0,130 g; -/- mm; zlomek (inv. č. N/N 27317)

Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *Praha*, mincmistr Beneš Hübmer, AR 3krejcar 1628

Lit.: *Halačka 2011a*, 369–370, jako č. 760 (av. v opisu :FERDI.II.D:G.R.; rv. v opisu DV. označení hodnoty BV.MA.M628).

77. 1,073 g; 20,7/21,3 mm (inv. č. N/N 27318)

–, Lit.: *Halačka 2011a*, 369, av. jako č. 760a (v opisu I. značka mincmistra .S.) a rv. jako č. 760 (v opisu DV. označení hodnoty BV.MA.M628).

78. 0,990 g; 20,2/21,0 mm (inv. č. N/N 27319)

AR 3krejcar 1629

Lit.: *Halačka 2011a*, 368, 370, jako č. 759 (av. v opisu RI značka mincmistra S.;

rv. v opisu DV. označení hodnoty v kroužku BV).

79. 0,786 g; 20,0/20,7 mm (inv. č. N/N 27320)

mincmistr Eliseus du Bois, AR 3krejcar 1631

Lit.: –.

80. 0,312 g; -/- mm; rozlomený (2 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27321)

mincmistr Tobiáš Schuster, AR 3krejcar 1633

Lit.: *Halačka 2011a*, 369–370, jako č. 761 (av. v opisu S.A.; rv. v opisu patrně BV.M.M.).

81. 0,981 g; 19,6/20,2 mm (inv. č. N/N 27322)

AR 3krejcar 1636

Lit.: *Halačka 2011a*, 369, 371, jako č. 763 (av. v opisu D.G.R.).

82. 0,645 g; 18,9/20,1 mm (inv. č. N/N 27323)

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Šebestián Hölzl, AR 3krejcar 1626

Lit.: *Halačka 2011a*, 392, 394, jako č. 809 (rv. opis ARCH.AV.DVX

označení hodnoty BV.MA.M.1626).

83. 0,732 g; -/20,8 mm; rozlomený (2 zlomky) (inv. č. N/N 27324)

AR 3krejcar 1631

Lit.: *Halačka 2011a*, 393, podobný jako č. 814 (av. varianta poprsí a opis růžice FERD.II.D.G. značka mincmistra v ozdobném kroužku R.I.S.A.G.H.B.RE; rv. v opisu bez rozdělovacích znamének a označení hodnoty v ozdobném kroužku).

84. 0,800 g; 19,7/21,1 mm (inv. č. N/N 27325)

AR krejcar letopočet částečně nezachovaný (162?)

Lit.: *Halačka 2011a*, 395, jako č. 817.

85. 0,128 g; -/- mm; olámaný (inv. č. N/N 27326)

Čechy, **Albrecht z Valdštejna** (1583–1634)

mincovna: *Jičín*, mincmistr Šebestián Steinmüller, AR 3krejcar 1631

Lit.: *Meyer 1885*, 516, jako č. 316 (av. v opisu D.G.D.); *Holečková 2012*, 206, jako č. 319

(av. v opisu D.G.D.; rv. v opisu odlišný ornament, RO.IM označení hodnoty

v závorkách a bez tečky za letopočtem); *Poley 2014*, 95–96, č. 118.

86. 0,744 g; 19,8/20,6 mm (inv. č. N/N 27327)

AR 3krejcar 1634

Lit.: *Meyer 1885*, 517, č. 329 (?); *Holečková 2012*, 208, jako č. 324 (av. v opisu D.G.D); *Poley 2014*, 113, č. 151.

87. 0,895 g; 20,0/21,0 mm (inv. č. N/N 27328)

MORAVA, Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *Brno*, mincmistr Kryštof Wohnsiedler, AR 3krejcar 1626

Lit.: *Halačka 2011a*, 425–426, jako č. 884 (rv. označení hodnoty pod křížkem a v opisu patrně B.MA.M.).

88. 0,904 g; 20,8/21,0 mm (inv. č. N/N 27329)

AR krejcar 1624

Lit.: *Halačka 2011a*, 427–428, jako č. 889.

89. 0,153 g; -/15,0 mm; olámaný (inv. č. N/N 27330)

AR krejcar 1625

Lit.: *Halačka 2011a*, 428, jako č. 892 (av. varianta poprsí a v opisu G značka mincmistra R.I.S.A. G.H.B.R.; rv. v opisu minimálně částečně tečky jako rozdělovací znaménka).

90. 0,270 g; 15,7/16,1 mm (inv. č. N/N 27331)

mincovna: *Olomouc*, mincmistr Martin Fritsch, AR 3krejcar 1628

Lit.: *Halačka 2011a*, 442–443, jako č. 927 (av. na začátku opisu ozdobný křížek/růžice .FERDI.

a na konci B.RE; rv. na začátku opisu tečka a dále DVA. značka mincovny .DV.B:C.).

91. 0,694 g; 20,4/20,8 mm (inv. č. N/N 27332)

AR 3krejcar 1630

Lit.: *Halačka 2011a*, 443–444, jako č. 933 (?) (av. v opisu D.G označení hodnoty v ozdobném rámu R.; rv. v opisu A.D značka mincmistra BVR.).

92. 0,850 g; 19,5/20,2 mm (inv. č. N/N 27362)

mincmistr Tobiáš Sonnenschein, AR 3krejcar 1637

Lit.: *Halačka 2011a*, 442, 444, jako č. 937 (rv. v opisu ARCH.DV.AV.D).

93. - g; -/- mm; olámaný (soukromá sbírka)

mincovna: *Olomouc* (?), mincmistr Martin Fritsch nebo Jan Kryštof Huber (?),

AR krejcar letopočet nezachovaný

Lit.: –.

94. 0,122 g; -/- mm; olámaný (inv. č. N/N 27363)

SLEZSKO, Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *Vratislav*, mincmistr Baltazar Zwirner, AR 3krejcar 1624

Lit.: *Halačka 2011a*, 467, av. jako č. 1006 (v opisu DGR. a konec D.S) a rv. podobný jako č. 1005 (bez značky mincmistra v poli, v opisu tečky na jeho začátku, za označením hodnoty a na konci); *Ejzenhart – Miller 2012*, 108, podobný jako č. 617d (av. v opisu .II.DGR.I.S. značka mincmistra).
95. 0,686 g; 20,6/21,0 mm (inv. č. N/N 27333)

mincmistr Jan Riedel, AR 3krejcar 1626

Lit.: *Halačka 2011a*, 468–469, 472, av. č. 1009 a rv. podobný jako č. 1011a (odlišná koruna, v opisu ARCHIDV a T.značka mincmistra.); *Ejzenhart – Miller 2012*, 111, č. 647b.
96. 0,940 g; 20,7/20,8 mm (inv. č. N/N 27334)

–, Lit.: *Halačka 2011a*, 468–469, 472, av. jako č. 1009 (varianta poprsí, opis růžice FERDIN.II.D:G.R označení hodnoty I.S.A.G.H.BO.REX) a rv. podobný jako č. 1011a (odlišná koruna, v opisu ARCHIDV); *Ejzenhart – Miller 2012*, 111, č. 645.
97. 0,745 g; 20,5/20,9 mm (inv. č. N/N 27335)

mincmistři Jan Riedel a Jan Ziesler, AR 3krejcar 1629

Lit.: *Halačka 2011a*, 470, 472, jako č. 1018 (rv. konec opisu T629); *Ejzenhart – Miller 2012*, 116, č. 684.
98. 0,997 g; 20,5/20,6 mm (inv. č. N/N 27336)

AR 3krejcar 1630

Lit.: *Halačka 2011a*, 470–471, av. jako č. 1023 (v opisu DG.R.) a rv. jako č. 1020 (konec opisu patrně CT630); *Ejzenhart – Miller 2012*, 117, č. 689.
99. 0,749 g; 20,1/20,3 mm (inv. č. N/N 27338)

AR 3krejcar 1631

Lit.: *Halačka 2011a*, 470–471, av. jako č. 1023 (varianta poprsí a v opisu D:G.R.) a rv. č. 1020; *Ejzenhart – Miller 2012*, 117, č. 692.
100. 1,021 g; 20,3/20,6 mm (inv. č. N/N 27339)

–, Lit.: *Halačka 2011a*, 470–471, av. jako č. 1023 (varianta poprsí a opis FERDII.D:G.R. označení hodnoty IS.AG.HB.REX.) a rv. jako č. 1020 (?; v opisu DUBUCT.631.); *Ejzenhart – Miller 2012*, 117, jako č. 692 (av. i rv. v opisu částečně jinak rozdělovací znaménka).
101. 0,980 g; 20,3/20,5 mm (inv. č. N/N 27340)

mincmistr Jan Riedel, sám nebo s Janem Zieslerem (?), AR krejcar letopočet nezachovaný

Lit.: –.
102. 0,007 g; +/- mm; drobný zlomek (inv. č. N/N 27343)

mincmistr Petr Hema, AR 3krejcar 1630

Lit.: *Halačka 2011a*, 471, 473, jako č. 1021 (av. konec opisu BO:REX; rv. v opisu AR:AVS:MA: a DVXSIL.); *Ejzenhart – Miller 2012*, 116, č. 686.
103. 0,931 g; 20,2/20,5 mm (inv. č. N/N 27337)

mincmistr Jan Ziesler, AR 3krejcar 1633

Lit.: *Halačka 2011a*, 471, 473, jako č. 1023 (av. varianta poprsí); *Ejzenhart – Miller 2012*, 118, jako č. 698 nebo 698a (?).
104. 0,655 g; -/20,3 mm; olámaný (inv. č. N/N 27342)

–, Lit.: *Halačka 2011a*, 471, 473, jako č. 1023 (av. varianta poprsí a v opisu G.R.; rv. v opisu AU. značka mincmistra DUBU.C.T633); *Ejzenhart – Miller 2012*, 118, jako č. 698 (?; rv. částečně jinak rozdělovací znaménka).
105. 0,754 g; 20,2/20,5 mm (inv. č. N/N 27341)

mincovna: *neurčená*, mincmistr neurčený, AR krejcar letopočet nezachovaný

Lit.: –

106. 0,113 g; +/- mm; olámaný (inv. č. N/N 27344)

107. 0,038 g; +/- mm; zlomek (inv. č. N/N 27365)

KLADSKO, Ferdinand III. (1627/1637–1657)

mincovna: *Kladsko*, mincmistr Petr Hema, AR 3krejcar 1629

Lit.: *Nechanický – Šafář 1983*, 54, jako č. 113, tab. IX:113 (av. v opisu D.G a HV.BO.;

rv. v opisu AVST.); *Halačka 2011b*, 606–607, jako č. 1335a (av. v opisu G označení hodnoty HV.BO.;

rv. v opisu AVST:Ec.1629); *Ejzenhart – Miller 2012*, 125, č. 741.

108. 0,939 g; -/20,9 mm; rozlomený (2 zlomky) (inv. č. N/N 27345)

–, Lit.: *Nechanický – Šafář 1983*, 54, jako č. 113, tab. IX:113 (av. v opisu III.D.; rv. v opisu AVST.); *Halačka 2011b*, 606–607, jako č. 1335a (av. v opisu HV:BO.; rv. v opisu AVST:Ec.); *Ejzenhart – Miller 2012*, 125, č. 741.

109. 0,637 g; +/- mm; rozlámaný (3 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27346)

České země, Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *neurčená*, mincmistr neurčený, AR 3krejcar 1627

Lit.: –

110. 0,255 g; +/- mm; zlomek (inv. č. N/N 27347)

111. 0,850 g; -/20,5 mm; rozlomený (2 zlomky) (inv. č. N/N 27348)

DOLNÍ RAKOUSY, Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *Videň*, mincmistr Matthias Fellner, AR 3krejcar 1624

Lit.: *Hahn 2016*, 124, č. 45.

112. 0,696 g; -/20,9 mm; částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27349)

113. 1,118 g; 20,4/20,6 mm (inv. č. N/N 27350)

114. 0,829 g; 20,8/21,0 mm (inv. č. N/N 27351)

AR 3krejcar 1629

Lit.: *Hahn 2016*, 124, č. 46a.

115. 0,875 g; 20,2/20,4 mm (inv. č. N/N 27352)

AR 3krejcar 1631

Lit.: *Hahn 2016*, 124, č. 46a.

116. 0,758 g; 20,4/20,6 mm (inv. č. N/N 27353)

ŠTÝRSKO, Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *Štýrský Hradec*, AR 3krejcar 1624

Lit.: *Hahn 2016*, 124, č. 48a.

117. 0,619 g; -/21,6 mm; olámaný (inv. č. N/N 27354)

AR 3krejcar 1626

Lit.: *Hahn 2016*, 124, č. 48a.

118. 0,752 g; -/23,1 mm; částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27355)

AR 3krejcar 1627

Lit.: *Hahn 2016*, 124, č. 48a.

119. 0,793 g; 22,0/22,8 mm; částečně olámaný okraj (inv. č. N/N 27356)

AR 3krejcar 1629

Lit.: *Hahn 2016*, 124, č. 48b.

120. 0,623 g; 19,6/21,4 mm (inv. č. N/N 27357)

121. 0,605 g; +/- mm; rozlomený (2 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27358)

AR 3krejcar letopočet nezachovaný

Lit.: *Hahn 2016*, 124, č. 48a.

122. 0,528 g; -/21,7 mm; rozlomený (2 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27359)

TYROLY, arcivévoda **Leopold** (1619–1632)

mincovna: *Hall*, AR 3krejcar bez letopočtu

Lit.: *Moser – Tursky 1977*, 256, podobný jako Abb. 449; *Hahn 2016*, 141, č. 18a.

123. 1,024 g; 20,9/21,3 mm (inv. č. N/N 27360)

Habsburské soustátí, Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *neurčená*, mincmistr neurčený, AR 3krejcar 1629

Lit.: –.

124. 0,504 g; -/- mm; rozlámaný (3 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27361)

AR krejcar letopočet nezachovaný

Lit.: –.

125. 0,073 g; -/- mm; rozlomený (2 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27364)

126. 0,057 g; -/- mm; zlomek (inv. č. N/N 27366)

FALC-NEUBURG, Wolfgang Wilhelm (1614–1653)

mincovna: *Kallmünz*, AR krejcar letopočet nezachovaný (z let 1626–1627)

Lit.: *Cuhaj (ed.) 2008*, 686, č. 68; *Nicol 2011*, 882, č. 68.

127. 0,131 g; -/- mm; rozlámaný (3 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27367)

GÖTTINGEN, město

mincovna: *Göttingen*, mincmistr Hans Berens, AR 12fénik (Fürstengroschen) 1566

(s titulem Maxmiliána II.)

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, neuvádí, podobný jako Taf. LXX:2131 (av. zkrácený letopočet 66);

Nicol 2011, 462, č. 12.

128. 0,966 g; 23,4/24,7 mm (inv. č. N/N 27368)

HESENSKO (?)

mincovna: *neurčená*, AR groš bez letopočtu

Lit.: –.

129. 0,234 g; -/- mm; olámaný (inv. č. N/N 27371)

PRUSY, Albrecht (1525–1568)

mincovna: *Königsberg*, mincmistr Heinrich Straube, AR groš 1542

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 127, č. 5076, Taf. LXXXVIII:2678; *Kopicki 1995a*, 169, č. 3784;

Nicol 2011, 918, č. 3.

130. 0,613 g; -/- mm; rozlámaný (3 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27370)

AR groš 1544

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 127, č. 5078, podobný jako Taf. LXXXVIII:2678 (av. varianta poprsí a letopočet 1544); *Kopicki 1995a*, 169, č. 3787, tab. 200:3787; *Nicol 2011*, 918, č. 3.

131. 0,252 g; -/- mm; zlomek (inv. č. N/N 27369)

ST. GALLEN, město

mincovna: *St. Gallen*, AR groš 1579

Lit.: *Richter – Kunzmann 2011*, 423, č. 2-891p (rv. v opisu GLORA).

132. 1,021 g; 21,3/22,1 mm (inv. č. N/N 27372)

POLSKO, Jan Olbracht (1492–1501)

mincovna: *Krakov*, AR půlgroš bez letopočtu (1492–1498)

Lit.: *Gumowski 1960*, 103, č. 467, jako Taf. XVIII:467; *Kopicki 1995a*, 42, jako č. 387 (?), jako tab. 23:387 (?).

133. 0,303 g; -/16,9 mm; olámaný (inv. č. N/N 27373)

ELBING (ELBLĄG), město pod vládou Zikmunda I. Starého (1506–1548)

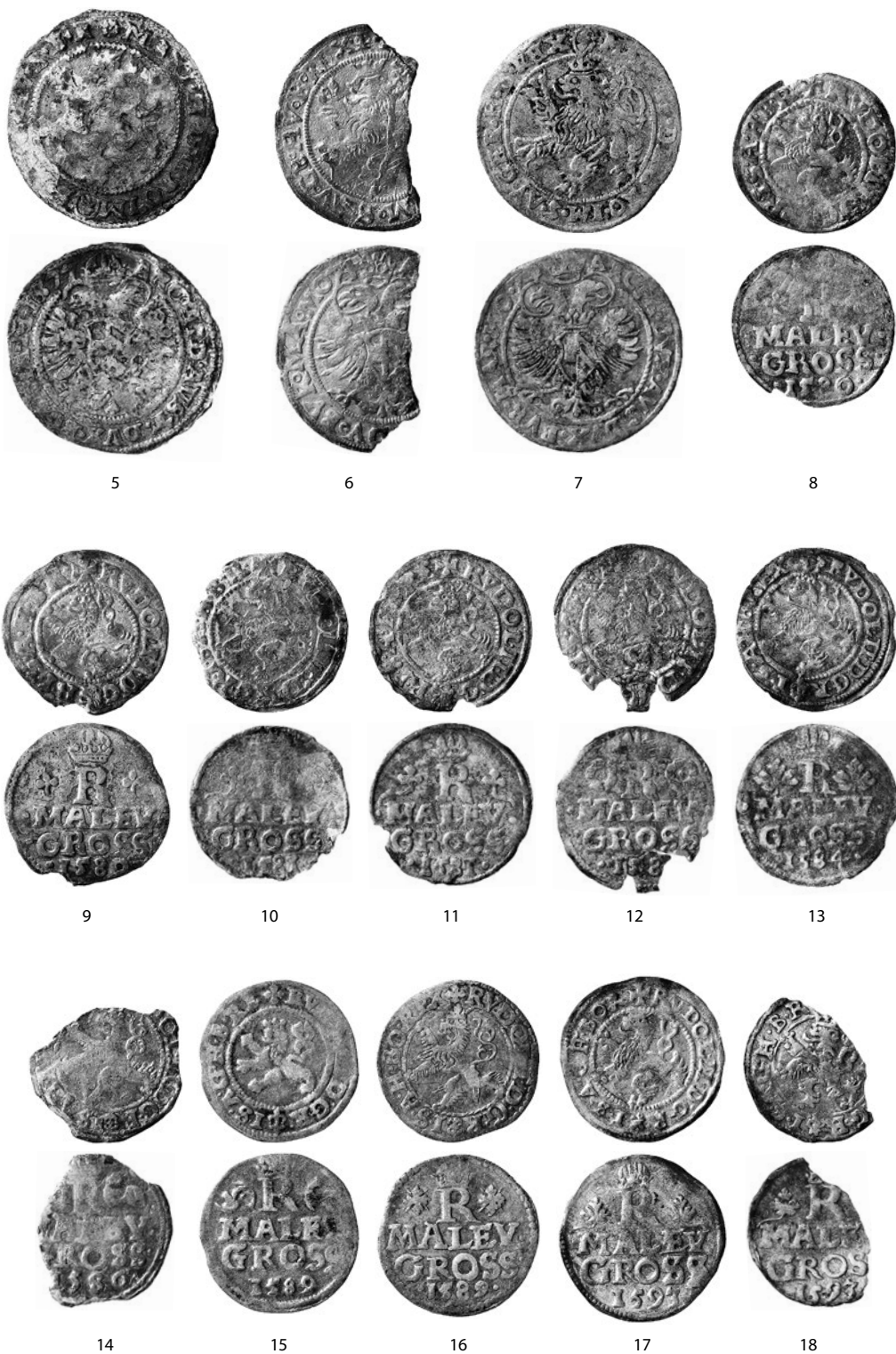
mincovna: *Elbing (Elbląg)*, AR groš letopočet částečně nezachovaný (15??)

Lit.: *Gumowski 1960*, 108, jako č. 582, podobný jako Taf. XX:582; *Kopicki 1995b*, 318, jako č. 7080–7082, podobný jako tab. 2:7080–7082.

134. 0,418 g; -/- mm; rozlomený (2 zlomky), olámaný (inv. č. N/N 27374)

Obr. 3a. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

Obr. 3b. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

Obr. 3c. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

Obr. 3d. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

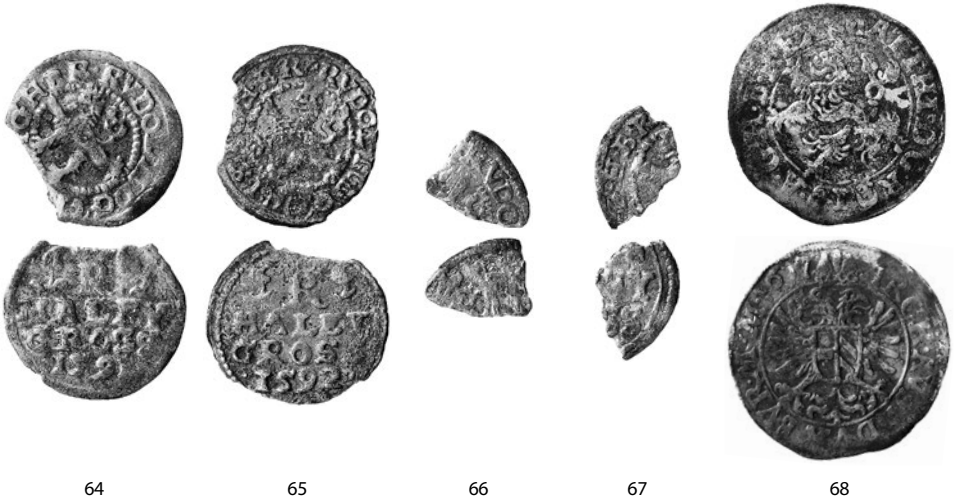
55

56

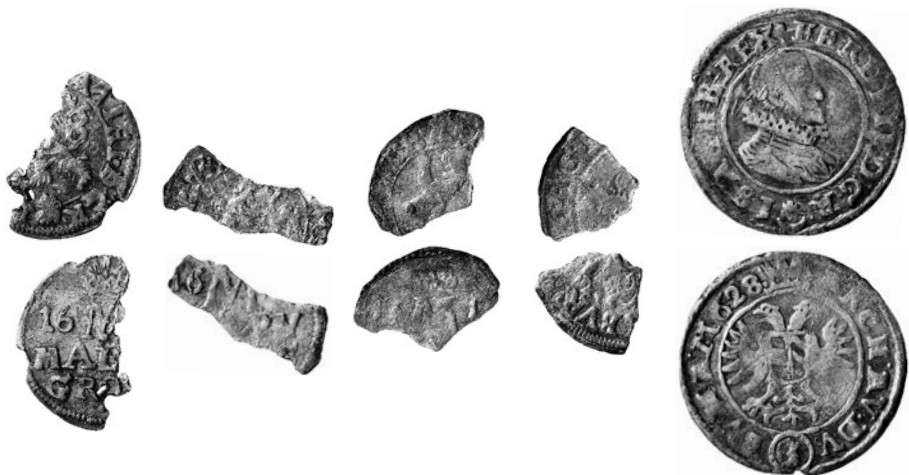
57

58

Obr. 3e. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

Obr. 3f. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

Obr. 3g. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

Obr. 3h. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

Obr. 3i. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

108

109

110

111

112

113

114

115

116

Obr. 3j. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

117

118

119

120

121

122

123

Obr. 3k. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

124

125

126

127

128

129

130

131

132

Obr. 31. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

133

134

Obr. 3m. Janské Lázně – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno; foto P. Kopecká).

Vzhledem k náleзовým okolnostem můžeme přijímat jako prakticky jisté, že zachovaný materiál nepředstavuje úplně celou někdejší hotovost. V současné podobě náleзовý soubor obsahuje ražby z 15. století až 30. let 17. století. V případě spolehlivě určitelných mincí patří k nejstarším čtveřice pražských grošů Vladislava II. Jagellonského (1471–1516) nebo polský půlgráš Jana I. Olbrachta (1492–1501).

Na druhé straně časového spektra leží mince z let 1636–1637 s portrétem Ferdinanda II. (1619–1637). Z kusů nacházejících se v královéhradeckém muzeu je nejmladším český 3krejcar 1636 z pražské mincovny (č. 82). Podle vyraženého letopočtu 1637 ještě o rok později vznikl moravský 3krejcar z Olomouce, jenž je uložen v soukromé sbírce (č. 93). Mezi dochovanými exempláři se již nesetkáme s žádnou ražbou, která by nesla portrét císaře Ferdinanda III. (1637–1657). Jeho mincovnictví v depotu zastupuje pouze dvojice starších kladských 3krejcarů s titulem českého a uherského krále (č. 108–109). Rokem 1637 tak je dána doba, kdy nejdříve mohlo dojít k ukrytí peněz. Vzhledem k tomu, že Ferdinand II. ovšem zemřel již v únoru stejného roku, je jasné, že navzdory absenci císařských ražeb jeho nástupce musela být hotovost uschována teprve za panování Ferdinanda III.

Z hlediska provenience (tab. 1) pochází jednoznačně nejvíce ražeb z českých mincoven (87 ks; 64,9 %). Vedle 84 vládních mincí celkem pěti panovníků (Vladislav II. Jagellonský – 4 ks; Maximilián II. – 3 ks; Rudolf II. – 60 ks; Matyáš – 8 ks; Ferdinand II. – 9 ks), které doplňuje jedna s nejistým vládařem, se objevuje ještě dvojice jičínských 3krejcarů Albrechta z Valdštejna. Ve výrazně menší míře jsou v depotu zastoupeny ražby z ostatních zemí habsburské monarchie. Právě mincovnictví Habsburků reprezentuje v souhrnu naprostou většinu depotu (120 ks; 89,6 %). Při započtení jage-lloňských a valdštejnských mincí se podíl „domácích“ ražeb zvyšuje až na 94,0 % (126 ks). Logicky se pak pouze jako s velmi malým doplňkem (8 ks; 6,0 %) v souboru setkáme s mincemi „cizích“ vydavatelů, kteří pocházejí z různých částí Evropy. Ti nám rozšiřují celkový počet doložených mincovních pánů na 15.

Pokud se na depot podíváme z pohledu zastoupených nominálů, tak zjistíme, že se zde objevují jenom ražby nižších hodnot. Nejvíce doloženy tu máme české malé groše z předbělohorského období (52 ks) a o něco mladší 3krejcarý různorodé provenience z let třicetileté války (1618–1648; 41 ks). V souboru se nevyskytla hrubá mince v podobě tolarových či dokonce dukátových nominálů. To by svědčilo pro závěr, že původní držitel hotovosti pocházel patrně z nižšího sociálního prostředí.

Tab. 1. Provenience mincí zastoupených v depotu z Janských Lázní.

Území	Počet mincí	Území	Počet mincí
ČECHY	85	Habsburské soustátí	3
Čechy, ALBRECHT Z VALDŠTEJNA	2	FALC-NEUBURG	1
MORAVA	7	GÖTTINGEN , město	1
SLEZSKO	13	HESENSKO (?)	1
KLADSKO	2	PRUSY	2
České země	2	ST. GALLEN , město	1
DOLNÍ RAKOUSY	5	POLSKO	1
ŠTÝRSKO	6	ELBING (ELBLĄG) , město	1
TYROLY	1	Celkem	134

Svou strukturou nález dobře zapadá mezi četné české depoty z doby třicetileté války, jejichž celkový rozbor publikoval Antonín Kostlán (1986, 191–236). Vzhledem k jeho pravděpodobnému ukrytí nejspíše někdy před koncem 30. let 17. století (nejdříve 1637) nás zajímá složení autorovy druhé podskupiny, do níž zařadil soubory z let 1634–1648. Jestliže výše bylo uvedeno, že základ jansko-lázeňského depotu tvoří české ražby, tak ty představovaly nejpočetnější složku i těch v Kostlánově analýze (48 %; 1986, 199, tab. I). Zde je důležitý fakt, že jde o průměrné zastoupení ve více nálezech vybraných na základě jasně stanovených kritérií jako reprezentativního vzorku. Samotné jednotlivé soubory se mohou přirozeně ve svém složení výrazně odlišovat v závislosti na sociálním postavení vlastníka, okolnostech vzniku dané hotovosti a dalších faktorech. V konkrétním nálezu tak mohou naopak zřetelně dominovat ražby jiné provenience.

Jako příklad podobného depotu můžeme uvést nedávno publikovaný poklad z Bošilce v jižních Čechách (*Chvojka – John – Thomová a kolektiv 2016*). Podle autorů jeho zpracování mohl být ukryt vzhledem k nejmladším mincím patrně v roce 1636. Kromě kladských ražeb s titulem českého a uherského krále v něm tak již rovněž chybí císařské ražby Ferdinanda III. I když bošilecký nález se skládá z několikanásobně většího množství mincí (766 ks), což se logicky odráží na jejich pestřejší provenienci, tak naprostý základ tvoří „domácí“ ražby. Mezi nimi výrazně dominují ty, jež reprezentují mincovnictví Habsburků. Stejně jako v nálezu u Janských Lázní jsou jednoznačně nejvíce doloženými panovníky Rudolf II. a Ferdinand II. Shoda panuje i na nejvíce zastoupených nominálech (malý groš a 3krejcar). V obou případech došlo „pouze“ k vzájemnému prohození, takže v Bošilci byl více zaznamenán Ferdinand II. a 3krejcar. Mezi zde objevenými ražbami v malé míře nechybí doklady mincovnictví Vladislava II. Jagellonského či Albrechta z Valdštejna. Na rozdíl od depotu z Janských Lázní se tu skrovně objevily tolarové nominály. Autoři citované práce se vzhledem ke složení pokladu přiklání k závěru, že se v jeho případě jednalo o majetek některého místního obyvatele (*Chvojka – John – Thomová a kolektiv 2016*, 31).

Depot objevený na katastrálním území Janských Lázní není prvním mincovním souborem z období třicetileté války v oblasti Krkonoš nebo Podkrkonoší. Pokud ponecháme bez bližšího komentáře různé problematické nálezy, k nimž nemáme dostatečné informace a jejichž spojení s léty tohoto vojenského konfliktu případně není zcela jisté, můžeme zmínit alespoň v literatuře opakovaně uváděný depot ze Dvora Králové nad Labem (nejnovější celkové popisy *Brádle 2006*, 145–155; 2007, 251–256, č. 3; nověji *Brádle – Smělý 2012*, 76–85). Ten se původně skládal z přibližně 500 mincí, z nichž je známo 428. Ukryt byl dříve než soubory z Bošilce a Janských Lázní, a to na konci roku 1625 či v tom následujícím. Také v jeho případě byly nejvíce zastoupeny české mince, ale nemalou část tvořily ražby různých zahraničních vydavatelů. Doloženy tu byly hlavně ty z polské oblasti. Díky dřívějšímu ukrytí příliš nepřekvapuje, že mezi nominály zřetelně převažují mince z předbělohorského období, které reprezentují v první řadě četné malé groše. To se odráží v zastoupení jednotlivých panovníků, jimž se značnou převahou dominuje Rudolf II. Naopak mincovnictví Ferdinanda II. představují pouze ojedinělé kusy.

Jestliže se nyní vrátíme zpět k Janským Lázním, tak v době třicetileté války náležely k vlčickému panství. To bylo 1622 zkonfiskováno Adamu Zilvárovi ze Silbersteinu v souvislosti s jeho odsouzením k propadnutí dvou třetin jmění za účast na protihabsburském povstání. V roce 1623 zakoupil toto zboží Albrecht z Valdštejna a 1627 jej jako manství zastavil na 30 let císařskému plukovníku Danielu Hebronovi. V jeho držení zůstalo i po Valdštejnově smrti. Po Hebronově úmrtí bylo vdovou Erdmut Hebronovou z Gottesbergu panství prodáno hraběti Jakubu Weyherovi, a to roku 1638 (např. *Bílek 1883*, 790–791 a 938–939; *Sedláček 1887*, 148–149; *Šůla 2009*, 256; *Horák – Reil – Vašata – Zahradník 2013*, 24; *Reil – Kubásek – Tásler – Tichý – Zahradník 2018*, 115). Poslední uvedená změna vlastnictví vlčického panství se rámcově kryje se zmiňovaným ukrytím mincovního depotu před koncem 30. let 17. století a peníze byly do země uloženy zjevně krátce před, či po jeho získání J. Weyherem.

Vlastní Janské Lázně (Teplice Svatojánské) se v 16. a 1. polovině 17. století skládaly jen z několika objektů (*Horák – Reil – Vašata – Zahradník 2013*, 30), což ovšem neznamená, že by okolí bylo v tomto období prosté lidských aktivit. Jejich zjevně nejviditelnějším projevem byla rozsáhlá těžba dřeva, pro potřeby dolů v Kutné Hoře, v královských lesích, které se v případě masívu Černé hory a Světlé částečně rozkládaly v samotném sousedství Janských Lázní. Zjistit jejich stav měla za úkol v září 1609 komise, jež se v rámci jeho plnění dostala mj. právě k Janským Lázním a zkontrolovala i okolní vrchy. Podle jejího závěru se královské lesy po předchozím velkém mýcení pozvolna obnovovaly a dorůstaly. Zároveň upozornila na fakt, že dřevaři si na různých místech postavili svá obydlí, která doplnili o louky a pole, přičemž chovaný dobytek byl pasen v lesích, což zpomalovalo jejich obnovu (*Zuman 1931a*, 349–354; *1931b*, 118, 138–140, 150–151; *Louda 2012*, 30–41).

Samotnému hřebeni mezi Janským potokem a Černoohorským potokem, který by nás vzhledem k lokaci naleziště zajímal nejvíce, komise žádnou pozornost vzhledem k jeho příslušnosti k vlčickému panství nevěnovala. Ze stejného důvodu je pomínut na mapě královských lesů ve východních Krkonoších z roku 1668, ačkoliv na ni jsou jinak zakresleny oba zmíněné toky i Janské Lázně (*Globic z Bučina 1949*). Při minimu informací můžeme pouze do určité míry logicky soudit (aniž by to bylo možné nyní reálně ověřit), že příslušný hřeben mohl také být podle potřeb využíván k těžbě dřeva, resp. zde mohla probíhat běžně praktikovaná lesní pastva dobytka. V úvahu připadá rovněž prospektorská činnost za účelem hledání nerostného bohatství. I tyto aktivity byly v Krkonoších rozšířené. Ostatně počátky dnešní Svobody nad Úpou, nacházející se prakticky v sousedství naleziště depotu, jsou spojovány s hornickou činností (*Reil – Kubásek – Tásler – Tichý – Zahradník 2018*, 111–112).

V průběhu třicetileté války získaly krkonošské lesy pro tehdejší obyvatelstvo ještě jednu důležitou funkci, a to úkrytu před jejími dopady (*Reil – Kubásek – Tásler – Tichý – Zahradník 2018*, 29). Pokud se zaměříme na 30. léta a počátek 40. let, tak roku 1634 do severovýchodních Čech vpadli Sasové a Švédové, přičemž mj. zaútočili na Trutnov (*Tomková 2004*, 48). V roce 1639 došlo k dalšímu vpádu Švédů do Čech, kteří za účelem obstarávání potřebného proviantu a získání kořisti podnikali výpady i do Podkrkonoší. Vyrabován tak byl Dvůr Králové nad Labem nebo došlo k vypálení Žacléře. Následně převzala iniciativu císařská armáda a Švédové postupně vypudila (*Tomková 2004*, 48–49; *Fukala 2012*, 114–117). V roce 1642 obyvatelstvo Trutnova hledalo před dalším rabováním Švédů ochranu v lesích, zatímco město bylo vojáky vydrancováno a zapáleno. Krátce poté se tamní obyvatelé do lesů uchýlili znovu po zásahu císařských, kteří vyplundrovali okolí (*Tomková 2004*, 49). V rabování si obě bojující strany vedly obdobně a přítomnost vojáků představovala pro postižené shodné ohrožení. Výmluvně o dopadech války ještě před výše popsányými vojenskými akcemi, které přitom vedly k dalšímu výraznému zhoršení situace civilního obyvatelstva, svědčí soupis pustých a prázdných domů v Trutnově pořízený před koncem roku 1633 (*Horák 2012*, 147–150).

Na základě provenienční struktury janskolázeňského depotu se zřejmou převahou českých mincí v kombinaci s jeho nominálovým složením můžeme soudit, že hotovost byla původně majetkem patrně některého místního a nepříliš bohatého obyvatele. Oním hypotetickým vlastníkem mohl být nějaký drobný řemeslník, někde v okolí hospodářící rolník nebo v lesích pracující dřevař. V úvahu by přicházela i osoba z hornického prostředí. V každém případě, ať jím byl kdokoliv, podobně jako mnoho jiných si své peníze již nikdy nevyzvedl.

Prameny a literatura

- Bílek, T. V. 1883:* Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. Část druhá. Praha.
- Brádle, V. 2006:* Nález mincí z doby třicetileté války ve Dvoře Králové nad Labem. Numismatické listy 61, 145–155.
- 2007: Nálezy mincí ve Dvoře Králové nad Labem (okr. Trutnov). Numismatický sborník 22, 248–260.
- 2021: Mincovní poklad u Janských Lázní. Krkonoše – Jizerské hory 54/1, 20–21.
- Brádle, V. – Smělý, T. 2012:* Napodobenina bílého groše Rudolfa II. z panství Frinco. Numismatické listy 67, 76–85.
- Cuhaj, G. S. (ed.) 2008:* Standard Catalog of World Coins 1601–1700. 4th Edition. Iola.
- Černohorský, O. 2016:* Příspěvek k typologii a chronologii pražských grošů Vladislava II. Jagellonského z let 1471–1494. Numismatický sborník 30/1, 17–27.
- Ejzenhart, D. – Miller, R. 2012:* Die 3-Kreuzer-Münzen der schlesischen Münzstätten. Regensauf.
- Fukala, R. 2012:* Švédský vpád do východních Čech a Dolního Slezska (1639–1640). Krkonoše – Podkrkonoší 20, 107–118.
- Globic z Bučina, S. 1949:* Mapa královských lesů východních Krkonoš 1668. Faksimile mapy Samuela Globice z Bučina. Praha – Vrchlabí.
- Gumowski, M. 1960:* Handbuch der polnischen Numismatik. Graz.
- Hahn, W. 2016:* Die Münzprägung der Habsburger im Österreichischen Reichskreis von Maximilian I. bis Ferdinand III. (1490–1657) / von Leopold I. bis zu den Reformen Maria Theresias (1657–1746). Wien.
- Halačka, I. 2011a:* Vládní mince zemí Koruny české (Čechy, Morava, Slezsko) 1526–1856 v době panování rodu Habsburského. Díl I. Brno.
- 2011b: Vládní mince zemí Koruny české (Čechy, Morava, Slezsko) 1526–1856 v době panování rodu Habsburského. Díl II. Brno.
- Hanibal, V. – Novák, E. 1981:* Malé groše. Poděbrady.
- Hásková, J. 1971:* Pražské groše z let 1471–1526. Vladislav II. – Ludvík I. Hradec Králové.
- Holečková, Z. 2012:* České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka. Svazek VI.2. Nevládní tolarové ražby. Rodové ražby a ražby olomouckého biskupství a arcibiskupství. Praha.
- Horák, V. 2012:* Seznam pustých domů v Trutnově z roku 1633. Krkonoše – Podkrkonoší 20, 145–151.
- Horák, V. – Reil, R. – Vašata, O. – Zahradník, P. 2013:* Janské Lázně. Procházka historií města pod Černou horou. Janské Lázně.
- Chvojka, J. – John, J. – Thomová, Z. a kolektiv 2016:* Bošilecký poklad. České Budějovice.
- Kopicki, E. 1995a:* Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych. Teksty. Część 1. Tablice. Część 1. Warszawa.
- 1995b: Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych. Teksty. Część 2. Tablice. Część 2. Warszawa.
- Kostlán, A. 1986:* Nálezy mincí českého prostředí z období třicetileté války jako historický pramen. Příspěvek k aplikaci matematických metod při rozboru historických hromadných pramenů pozdního feudalismu. Numismatický sborník 17, 191–236.
- Louda, J. 2012:* Zpráva o stavu královských lesů na Trutnovsku z roku 1609. In: Bartoš, M. – Klimeš, P. – Louda, J.: Nejstarší obrazová mapa Krkonoš. Vrchlabí, 30–41.
- Meyer, A. 1885:* Albrecht von Wallenstein (Waldstein). Herzog von Friedland und seine Münzen. Numismatische Zeitschrift 17, 417–522.
- Moser, H. – Tursky, H. 1977:* Die Münzstätte Hall in Tirol 1477–1665. Innsbruck.
- Nechanický, Z. – Šafář, O. 1983:* Kladské mincovnictví. Hradec Králové.
- Nicol, N. D. 2011:* Standard Catalog of German Coins. 1501–Present. 3rd Edition. Iola.
- Poley, H. 2014:* Albrecht von Wallenstein (Waldstein). Herzog von Friedland und seine Münzen. Stuttgart.

- Reil, R. – Kubásek, M. – Tásler, R. – Tichý, A. – Zahradník, P. 2018: Svoboda nad Úpou. Nahlédnutí do historie města pod zlatými Rýchorami. Svoboda nad Úpou.
- Richter, J. – Kunzmann, R. 2011: Der neue HMZ-Katalog. Band 2: Die Münzen der Schweiz und Liechtensteins 15./16. Jahrhundert bis Gegenwart. Regenstauf.
- Saurma-Jeltsch, H. v. 1892: Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge von etwa dem Beginn der Groschenzeit bis zur Kipperperiode. Berlin.
- Sedláček, A. 1887: Hrad, zámky a tvrže Království českého. Díl V. Podkrkonoší. Praha.
- Šimek, E. 2011: České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka. Svazek IV.2. Mince Maxmiliána II. a Rudolfa II. (1564–1576–1611). Praha.
- Šůla, J. 2009: Jakub z Wejherowa, majitel vlčického panství. Krkonoše – Podkrkonoší 9, 253–259.
- Tomková, E. 2004: Švédské vpády do Trutnova a Dvora Králové nad Labem. In: Kilián, J. (red.): Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova. Sborník příspěvků z konference konané v Mělníce ve dnech 4.–5. května 2004. Mělník, 48–55.
- Zuman, F. 1931a: Kolonisté v Krkonoších. Český časopis historický 37, 349–354.
- 1931b: Východní Krkonoše r. 1609. Krása našeho domova 23/8–10, 118, 138–140, 150–151.

Summary

Vojtěch Brádle, A Thirty Years War coin hoard from Janské Lázně (Trutnov district).

In April 2011 during a metal detector survey on a wooded slope in the territory of Janské Lázně, Přemek Bednář discovered several coin fragments. More coins and fragments thereof were discovered on the same spot in October of the same year. He revisited the site in October of 2012 and carried on the research together with Roman Kurfiřt bringing to light numerous coins and their fragments. At that point, the find was reported to the Krkonoše Museum in Vrchlabí whose specialists, accompanied by Roman Kurfiřt, organised a new survey of the find-spot.

The finds started being cleaned in Vrchlabí; unfortunately, during that process the very poor condition of many of the coins became apparent as they often tended to crumble. The hoard was later transferred to the Museum of Eastern Bohemia in Hradec Králové in order to ensure its full documentation, numismatic evaluation, and to finalise the cleaning. Given the high degree of fragmentation at the start it was not even clear, how many coins are represented among the numerous fragments. In the end, 134 coins were identified, 133 of which are currently kept in the museum of Hradec Králové while one is in a private collection.

Considering the find circumstances, we may be sure that the preserved finds do not represent the entire original sum. In its present state, the assemblage includes coins ranging from the 15th century to the 1630s. The very latest coin is a 3-kreuzer issued by Ferdinand II (1619–1637) dated to 1637. This date marks the *terminus post quem* for the concealment of the assemblage. The hoard contained only small denominations (mainly small groschen and 3-kreuzers). In terms of provenance (tab. 1), most coins come from Bohemian mints (87 pieces; 64.9%). The original owner of the treasure must have been a 'local' from lower social strata. He most probably concealed his property in order to protect it from the upheaval of the Thirty Years War (1618–1648) which inflicted heavy damage on the Krkonoše and its surrounding area.

English summary by J. Kysela

OBĚŽIVO KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY Z NEOFICIÁLNÍHO POHŘEBIŠTĚ CIVILISTŮ U BLATA (OKR. JINDŘICHŮV HRADEC)

Tomáš PANCÍŘ

Abstrakt – Late Second World War currency from the unofficial civilian cemetery at Blato (Jindřichův Hradec district).

The article describes an assemblage of 20th century coins collected during the excavation of the unmarked graves of civilians from World War II, near the village of Blato near Nová Bystrice. The finds represented the personal belongings of the buried. The finds provide the opportunity to report, from the archaeological point of view, on the local coin distribution in the frontier region of South Bohemia, during the last months of the Protectorate. Together with other personal belongings of the civilians, they tell the story of their life and tragic death. The article is a contribution to the archaeology of the 20th century and an effort to point out the significance of this and other similar finds dated to the modern time.

 group find of coins, village Blato near Nová Bystrice, archaeology of the 20th century, World War II, burials

Úvod

Nálezy mincovních souborů mají potenciál referovat o podobě platidel, používaných v určité době a představují významný archeologický pramen k porozumění obrazu minulého oběživa a jeho akumulace. Mince taktéž představují chronologický prostředek datace archeologických situací, či prostředek k určení stáří obalu, ve kterém byly uloženy. Registrované soubory mincí z moderní doby jsou v porovnání s mincovními nálezy starších období značně opomíjeny, či nejsou vůbec evidovány (Pták 2017, 74). Jedním z možných důvodů absence odborného zájmu je menší vypovídací hodnota mincí, či nezájem v důsledku možné averze vůči nálezům, učiněných amatéry s detektory kovů (Hus – Metlička – Hulina 2018, 100).

Značnou absenci registrace a dokumentace pozorujeme zejména u mincovních nálezů z 20. století. Přesto lze výběrem zmínit některé práce, kdy soubory neunikly archeologickému zájmu. Za zmínku jistě stojí uvést nález z roku 2013 z Roztok u Jilemnice,¹ kdy bylo ve dvou kovových schránkách celkem objeveno 2016 mincí, pravděpodobně uložených před začátkem druhé světové války (Boublík – Prostředník 2014), nebo nálezy z terénních akcí Archeologického ústavu Filozofické fakulty Jihočeské univerzity. Jako první zmiňujeme mincovní soubor z peněženky jednoho z exhumovaných německých vojáků z druhé světové války, poblíž Lipovské bašty. Peněženku zde tvořily protektorátní a říšské mince (Pták 2017, 75–77). Další nález pochází z hradiště Radiš a taktéž představuje peněženku s mincovním souborem z pol. 20. století (Pták 2017, 78–81).

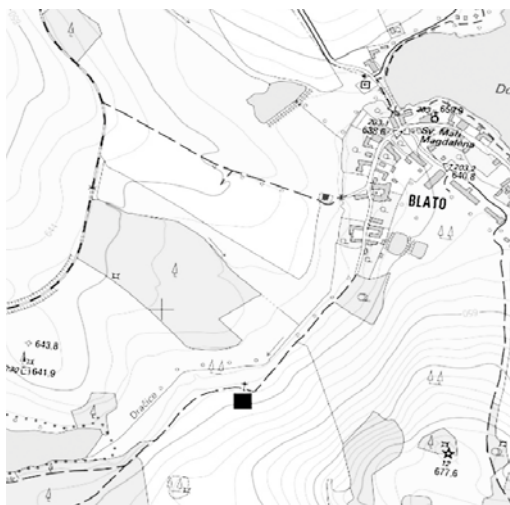
Mincím z 20. století, ať už jejich ojedinělým nálezům, či obsáhlejšími soubory, se začal zásadním způsobem přisuzovat význam hlavně v archeologii, zaměřené na 19. a 20. století, neboli archeologii modernity (Vařeka 2013, 8; 2017, 374), či moderní doby (Krajíc – Vařeka – Měřinský 2017, 392). Mincovní nálezy zde tak představují plnohodnotný archeologický pramen v kontextu památek 20. století a objevují se ve výstupech z rozličných archeologických výzkumů (Vařeka 2013, 124, 141, 143).

1 Nález samotný tvořil krom mincí i značný počet odznaků a jiný materiál (Boublík – Prostředník 2014, 258–260).

Nález neoznačených hrobů civilistů z konce druhé světové války poblíž vesnice Blato

Nález byl učiněn autorem příspěvku, který se dlouhodobě zabývá oblastí Novobystřicka a zdejšími událostmi spojenými s druhou světovou válkou. Součástí jeho práce byla i snaha získat výpovědi pamětníků, využít potenciál lidských vzpomínek a doplnit pramennou základnu k archeologicky zkoumaným lokalitám. Badatelská práce se k roku 2018 primárně týkala vojenského zajateckého tábora blízko vesnice Blato (*Pancíř 2017; 2020*). Díky jedné z pamětnických výpovědí místní rodačky se ve stejném roce podařilo poblíž vesnice lokalizovat a v rámci následné terénní exkavace odhalit doposud neznámé hroby civilistů.

Výzkum prováděl Archeologický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity. Pohřby se nacházely na kraji pole u cesty, mezi vesnicemi Blato a Klášter, v blízkosti poutního kříže z 19. století, na katastrálním území obce Blato u Nové Bystřice, 300 m jižně od vesnice (obr. 1). Pohřby mají zřejmou spojitost s děním poblíž vesnice v roce 1945. Jedinci zde pohřbení s velkou pravděpodobností představují civilisty, kteří prchali před hrůzami války (*Blaschka – Frodl 2008, 130–132*) a v tehdejší chaotické situaci přišli o život. Při sérii výzkumů v letech 2018 a 2019 byly pak nalezeny kompletní ostatky šesti jedinců a dalších minimálně šesti v hůře dochovaném stavu. Jedinci byli uloženi do samostatných hrobů v hloubce mezi 80–100 cm pod povrchem, a to v natažených polohách na zádech. Výjimku zde tvořil jedinec ze sondy 1, hrob 4; který se nacházel v poloze na pravém boku. Těla ležela v orientaci jih – sever, přičemž hlavy směřovaly k jihu, k sakrální památce. Antropologická analýza proběhla prozatím u souboru šesti nalezených jedinců. Zjistila, že se jednalo výhradně o ženy středního věku 27, respektive 37 let. Na kostech nebyly doloženy stopy po násilí (*Průchová 2018*). Předpokládá se, že úmrtí zapříčinil nedostatek jídla, nemoc, či jiné faktory.

Obr. 1. Blato (okr. Jindřichův Hradec) – mapa s vyznačením plochy sondáže (čtverec).

Mincovní soubor v hrobové výbavě – rozbor nálezů

Většina jedinců byla pochována se svými osobními věcmi, které jim byly ponechány – snubní prsteny, zrcátka, hřebeny, tužky na psaní, ale i značný počet mincí. V průběhu archeologického výzkumu bylo zajištěno celkem 77 mincí. Největší podíl na jejich celkovém počtu představuje nález dvou peněženek (S1, hrob 1; S1, hrob 3), přičemž jejich obsah tvořilo celkem 54 mincí (hrob 1: 26 kusů; hrob 3: 28 kusů). Celkově nejpočetnější obnos mincí pak představuje osobní výbava jednotlivce ze sondy 1, hrob 3. Mimo uložení v peněženkách se dále mince v hrobové výbavě vyskytovaly jednotlivě, či po několika kusech, vždy uložené v místě, kde byly na zesnulém doloženy zbytky ošacení a předpokládány kapsy a otvory pro možnost úschovy osobních předmětů.

Registrované mince byly většinou silně postiženy korozí, v důsledku čehož nebylo možno identifikovat mincovnu, ročník a v některých případech dokonce ani nominál. Dezolátní stav mincí je mnohdy způsoben materiálem (zinek), ze kterého byly v době války v nouzi vyrobeny (Pták 2017, 76; Boublík – Prostředník 2014, 236). Oproti tomu některé mince vykazovaly lepší zachovalost, tato skutečnost byla často registrována u mincí předválečných ročníků, kdy materiál k vyhotovení představovala měď a hliník.

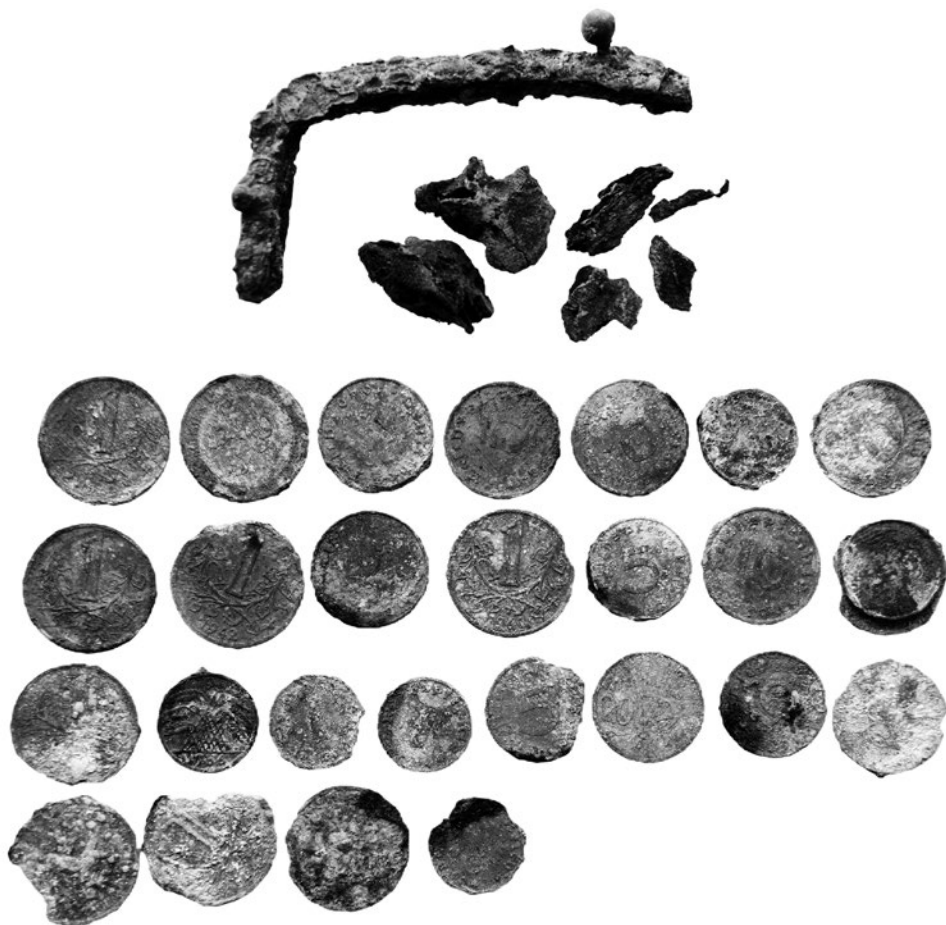
Nález byl podroben laboratornímu zpracování, jednotlivé mince byly zbaveny povrchových nánosů nečistot a korozních produktů očištěm kartáčkem a máčením v destilované vodě. Mince byly značně poškozeny korozí, v některých případech plastické korozní produkty spojily několik mincí v jeden celek a jejich rozpojení bylo značně náročné, či od něj nakonec bylo vzhledem ke stavu mincí upuštěno, aby nebylo riskováno jejich ještě větší poškození. Chemického očištění bylo docíleno mořením v roztoku o složení z kyseliny sírové H_2SO_4 a H_2O_2 (Boublík – Prostředník 2014), následně byla mince neutralizována v lázni hydroxidu sodného a znovu ponořena do destilované vody se zamezením přístupu vzduchu – stačila krátká doba při focení nálezu a mince začaly v reakci s prostředím znovu korodovat. Očista probíhala s ohledem na obecně doporučený numismatický postup při odstranění korozních produktů na zinkových mincích (Vojtěch 2011). Po laboratorní očiště vykazovaly některé z mincí lepší čitelnost, nově se ukázaly nominály, mincovní značky nebo letopočet ražby. Některé z mincí přesto nebylo vzhledem k dezolátnímu stavu možné po očiště plnohodnotně vyhodnotit. Laboratorní očištění nálezu doplnilo kompletní obraz obsazení mincovních nominálů a jejich zastoupení v příslušných pohřbech, druhová skladba mincí bude podrobně rozebrána v následujících odstavcích.

Sonda 1, hrob 1

V průběhu archeologického výzkumu byla v hrobu 1 registrována peněženka s obsahem mincí, evidovaná jakožto peněženka A (obr. 2). Peněženka byla látková s kovovým zapínáním na patent, přičemž látka samotná se dochovala pouze útržkovitě a kovová část zapínání ve stavu značné koroze. Celkem obsahovala 26 kusů mincí (obr. 3–4), z nichž převážná část představovala válečné oběživo Třetí říše (1 říšský feník, 5 říšských feníků a 10 říšských feníků), jedna mince pocházela z Protektorátu Čechy a Morava v nominální hodnotě 10 haléřů, objevena byla i předválečná mince Výmarské republiky. Dvě mince se vzhledem k špatnému stavu dochování nepodařilo ani po laboratorním očištění plnohodnotně určit a jsou dle rozměrů zařazeny alespoň přibližně jakožto 10 říšských feníků.

Obr. 2. Konvolut mincí z nalezeného torza peněženky A s kovovým zapínáním na patent (foto T. Pančíř).

Obr. 3. Soubor mincí a fragment peněženky před laboratorním zpracováním (foto T. Pancíř).

Obr. 4. Soubor mincí z peněženky po laboratorním zpracování (foto T. Pancíř).

Sonda 1, hrob 3

Nález z hrobu 3 tvořilo dohromady 41 mincí, přičemž početný mincovní soubor byl obsažen v pořadí druhé registrované peněženky, evidované jako peněženka B (obr. 5), ve které měl nebožtík krom dalších osobních věcí i početný mincovní obnos. Peněženka samotná byla stejného provedení, jako předešlá, nicméně namísto látky byla tato vyrobena z tmavé lakované usně. Celkem se uvnitř torza nacházelo 28 mincí (obr. 6). Jednalo se o platidla protektorátu Čechy a Morava, v nominálech koruna, 20 a 50 haléřů. Dále jsou v souboru zastoupeny mince, představují válečné oběživo Třetí říše, konkrétně se jedná o 1 říšský fenik, 5 říšských feniků a 10 říšských feniků. V souboru se taktéž nacházela mince Výmarské republiky v hodnotě 5 říšských feniků.

Obr. 5. Nálezový stav peněženky B se souborem mincí.

1 cm

Obr. 6. Soubor mincí z peněženky B před laboratorním zpracováním.

Výbavu hrobu tvořily mimo zmíněný mincovní soubor peněženky i další mince, šest mincí se nacházelo, stejně jako peněženka, vedle nebožtíkových femurů, přičemž zřejmě dříve tvořily obsah kapes v oblečení. Jednalo se o 20 haléřů a 1 korunu protektorátu Čechy a Morava, dále pak mince Třetí říše v nominálu 10 a 5 říšských feniků.

Další mince byly u nebožtíka registrovány nad pánevní kostí v oblasti pasu, v těchto místech byl předpokládán otvor pro kapsy. Jednalo se celkem o sedm mincí v nominálech 10 haléřů protektorátu Čechy a Morava, mince Třetí říše v nominálech 1 a 5 říšských feniků. Ojedinelý nález pak představuje polská mince z období německé okupace v nominálu 20 grošů.

Sonda 2, hrob 4

V roce 2019 navázal na předešlou exkavaci další terénní výzkum, při kterém byl v nově zřízené sondě, ve hrobu 4, učiněn nález dalších několika mincí. Mince byly nalezeny v oblasti femurů, je tak předpokládáno, že je měl nebožtík uloženy v oděvních kapsách. Samotný jedinec se vzhledem k nepřiznivému prostředí téměř nedochoval, oproti předešlým mincovním nálezům jeví vysoké poškození i mincovní soubor, některé (zinkové) mince se dochovaly pouze v obrysu a vzhledem k pokročilé korozi nebylo vhodné je plnohodnotně laboratorně čistit. Dvě mince představují 10 feniků Výmarské republiky a díky odolnému kovu, ze kterého byly zhotoveny, se daly poměrně dobře očistit a zařadit. Zbýlých 7 kusů mincí ze zinku zastupují nominály 5 a 10 říšských feniků z období Třetí říše a vzhledem ke špatnému materiálu těchto mincí bylo nemožné tyto mince plnohodnotně určit a zařadit. Jako ojedinělý nález se v souboru vyskytuje i hliníkových 50 říšských feniků (obr. 7), kov v tomto případě odolal všem negativním post depozičním vlivům a samotná mince se dochovala ve velmi dobrém stavu.

Obr. 7. Třetí říše. Nález 50 říšských feniků. Mince po laboratorním zpracování (foto T. Pancíř).

Katalog mincí

Každé minci bylo v seznamu přiřazeno evidenční číslo (1–77), přičemž u mince byl zohledňován zejména její nominál, stát, mincovna a označení, rok mince a materiál vyhotovení. Dále pak bylo zkoumáno provedení platidla – příslušný avers, revers a opis každé mince (pozn.: předložen doslovný přepis z katalogu). Součástí je i poznámka, kde je případně vysvětlena absence roku, nominálu, či mincovny, špatným stavem mince a nečitelností zmíněných vlastností. Výsledkem je přehled všech nalezených mincí a obsazení v příslušném hrobu, seznam dán k dispozici níže.

Sonda 1, hrob 1 – soubor mincí z peněženky A

NĚMECKO, Výmarská republika (1918–1933)

1. mincovna: *Berlín (A)*, AlCu 5fenik 1924

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 855, č. KM 39.

NĚMECKO, třetí říše (1933–1945)

2. mincovna: *Vídeň (B)*, AlCu 5fenik 1939

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 855, č. KM 39, 860, č. KM 89.

3.–9. mincovna: *nečitelná*, Zn fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 855, č. KM 39, 860, č. KM 89.

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 855, č. KM 39, 861, č. KM 97.

10.–11. mincovna: *Mnichov (D)*, AlCu 5fenik 1938

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 91.

12.–14. mincovna: *nečitelná*, Zn 5fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 100.

15.–16. mincovna: *Berlín* (A), Zn 10fenik 1941

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

17. mincovna: *Berlín* (A), Zn 10fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

18. mincovna: *nečitelná*, Zn 10fenik 1941, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

19.–23. mincovna: *nečitelná*, Zn 10fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

24.–25. mincovna: *nečitelná*, Zn 10fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

Kom.: Nejisté určení.

ČESKOSLOVENSKO, 1. republika (1918–1939)

26. mincovna: *Kreminca*, Cu 10halěř, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 649, č. KM 3; *M&Ch 2020*, 25, č. CSR1-010.

Sonda 1, hrob 3 – soubor mincí z peněženky B

ČECHY A MORAVA, protektorát (1939–1945)

27.–30. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn koruna 1942

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 4; *M&Ch 2020*, 54, č. PCM-001.

31.–32. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn koruna 1943

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 4; *M&Ch 2020*, 54, č. PCM-001.

33. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn 20halěř 1941

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 1; *M&Ch 2020*, 55, č. PCM-003.

34. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn 20halěř 1942

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 1; *M&Ch 2020*, 55, č. PCM-003.

35. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn 20halěř, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 1; *M&Ch 2020*, 55, č. PCM-003.

36.–38. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn 50halěř, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 3; *M&Ch 2020*, 54, č. PCM-002.

NĚMECKO, třetí říše (1933–1945)

39. mincovna: *Berlín* (A), AlCu 10fenik 1935

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 855, č. KM 37.

40. mincovna: *Hamburg* (J), AlCu 5fenik 1936

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 855, č. KM 39.

41. mincovna: *nečitelná*, Zn fenik 1942

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 97

42. mincovna: *nečitelná*, Zn fenik 1943

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 97

43.–44. mincovna: *nečitelná*, Zn fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 97

45. mincovna: *Hamburg* (J), AICu 5fenik 1938

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 91.

46.–48. mincovna: *Hamburg* (J), Zn 5fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 100.

49. mincovna: *Berlín* (A), Zn 10fenik 1940

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

50. mincovna: *Berlín* (A), Zn 10fenik 1943

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

51. mincovna: *Berlín* (A), Zn 10fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

52. mincovna: *Stuttgart* (F), Zn 10fenik 1943

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

53. mincovna: *nečitelná*, Zn 10fenik 1940

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

54. mincovna: *nečitelná*, Zn 10fenik 1942

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

Sonda 1, hrob 3 – samostatné uložení mincí

ČECHY A MORAVA, protektorát (1939–1945)

55. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn koruna 1943

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 4; *M&Ch 2020*, 54, č. PCM-001.

56. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn 10halěř 1943

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 1; *M&Ch 2020*, 55, č. PCM-004.

57. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn 10halěř 1944

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 1; *M&Ch 2020*, 55, č. PCM-004.

58. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn 10halěř, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 1; *M&Ch 2020*, 55, č. PCM-004.

59. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn 20halěř 1941

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 2; *M&Ch 2020*, 55, č. PCM-003.

60. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn 20halěř 1944

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 2; *M&Ch 2020*, 55, č. PCM-003.

61. mincovna: *Lysá nad Labem*, Zn 20halěř, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 223, č. KM 2; *M&Ch 2020*, 55, č. PCM-003.

NĚMECKO, třetí říše (1933–1945)

62. mincovna: *nečitelná*, Zn fenik 1940

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 97.

63. mincovna: *nečitelná*, Zn fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 97.

64. mincovna: *nečitelná*, Zn 10fenik 1941

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 100.

65. mincovna: *nečitelná*, Zn 10fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 100.

66. mincovna: *nečitelná*, Zn 10fenik 1941

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

POLSKO, období německé okupace (1941–1944)

67. mincovna: *Varšava*, Zn 20groš, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 1672, č. Y 37.

Sonda 2, hrob 4 – samostatné uložení mincí

NĚMECKO, třetí říše (1933–1945)

68. mincovna: *Berlín (A)*, AlCu 10fenik 1935

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 856, č. KM 40.

69. mincovna: *Hamburg (J)*, AlCu 10fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 856, č. KM 40.

70.–73. mincovna: *nečitelná*, Zn 5fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 100.

74.–76. mincovna: *Berlín (A)*, Zn 10fenik, letopočet nečitelný

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 101.

77. mincovna: *Berlín (A)*, Al 50fenik 1935

Lit.: *Cuhaj – Michael 2009*, 861, č. KM 87.

Zhodnocení nálezů

V průběhu archeologického výzkumu zajištěné mince představují platidla předválečné a válečné éry několika zemí. Jednalo se převážně o mince z válečného období. Konkrétně byly v nálezech početně zastoupeny mince z období německé třetí říše, registrované mince v nominálech 1, 5, 10 a 50 říšských feniků; dále pak nálezy tvořily mince z období Protektorátu Čechy a Morava, v nominálech 10 haléřů, 20 haléřů, 50 haléřů a koruna. Ojedinelý nález pak představuje polská mince z období německé okupace, nominální hodnoty 20 grošů. V neposlední řadě byly v souboru registrovány i mince předválečné, konkrétně se jednalo o mince Výmarské republiky, nominální hodnoty 1,5 a 10 feniků.

Skladba mincí ve své značné části představuje obraz oběživu, které bylo na našem území po přidružení k německé říši a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava (16. 3. 1939–9. 5. 1945) možné registrovat. Z počátku neproběhly žádné razantní změny v oběživu a jako platidla byly ponechány mince československé, které ale byly postupně z oběhu stahovány. Po osamostatnění Slovenska 14. 3. 1939 ztratily české země možnost využití mincovny v Kremnici a výroby nových mincí pro potřeby protektorátu se ujala firma Vichr a spol. v Lysé nad Labem (*Vondra 2012*, 67).

Začátkem roku 1940 pak došlo k poněmčení měny a mince byly označeny německými nápisy. Na území bylo vedle papírových poukázek dále možné platit i říšskými penězi, markami (*Burianová 2013*, 93), doklad této skutečnosti lze sledovat v archeologickém nálezů, ve kterém jsou zastoupeny platidla německé třetí říše a předchozího zřízení do roku 1933 – Výmarské republiky. Důsledky války

se odrazily i na mincovním materiálu, v němž začal dominovat zinek a jeho slitiny. Měně kvalitní kov poté černal (Vondra 2012, 68) a podléhal oxidaci (Novotný 2009, 22). Tuto skutečnost lze sledovat i v kontextu archeologických nálezů (Pták 2017, 76), kdy byla značná část mincí zasažena korozí a jejich nominály tak byly prakticky nepoznatelné. Protektorátním oběživem se platilo i po skončení války; ke stažení říšské marky došlo v červenci 1945 (Vondra 2012, 72).

Zajímavost představuje polská mince z období německé okupace (1941–1944) v nominální hodnotě 20 grošů (obr. 8). Ve 20. letech vyvstala v Polsku nutnost mincovní reformy, která proběhla roku 1924, přičemž oběživo tvořily groše a zlotý.² Přítomnost polského platidla by mohla mít případnou spojitost s historickou událostí, zmiňující cestu uprchlíků ze Slezska přes vesnici Blato (Blaschka – Frodl 2008). Mince ze sousední země ale může představovat i suvenýr z cest a nemusí nutně dokládat původ pohřbených osob.

Obr. 8. Polsko, 2. republika (1919–1939) – a) náleзовý exemplář; b) srovnávací exemplář

Nález početného peněžního oběživa podnítl vznik několika otázek. Jedna z prvních zněla, o jak hodnotný peněžní obnos se v té době skutečně jednalo. Na konci války říšské oběživo obecně ztrácelo na hodnotě, a tak lze prohlásit, že nalezený početný soubor mincí neměl pro jejich vlastníky zásadní význam. Vzhledem k tíživé situaci si tak vlastník zřejmě nebyl schopen za registrovaný obnos obstarat ani základní potřeby k přežití, v oblasti taktéž panovala mezi místními obecná nouze, a to nejen o potraviny, kterých byl nedostatek. Tíživou situaci na konci války dobře ilustrují výpovědi pamětníků. Pro představu poskytujeme část vzpomínek místní rodačky Růženy Švecové, jejíž příběh přispěl i k samotné lokalizaci pohřbů. Jaká byla skutečná situace poblíž Blata na konci války zůstává diskutabilní, díky vzpomínkám se jí ale můžeme částečně přiblížit: „*Starí lidé, ženy a děti, protože jejich manželé museli být někde na frontě, zemřeli hladem, nebo nemocí. Sedlák, u kterého jich pár bydlelo, také neměl tolik jídla, aby je všechny nakrmil. Oni chodili po vsi. Každý den chodili po vsi. My bydleli na samotě a maminka pekla obden chleba, protože každou chvíli někdo přišel a žebrol o krajíc.*“³

Početný výskyt mincí je v kontrastu s absencí papírových platidel. Vedle mincí bylo možné v souboru předpokládat i bankovky, které v protektorátu a říši taktéž tvořily, vedle poukázek, součást peněžního oběhu. Při archeologickém výzkumu ale nebyla platidla z papíru ani v jednom z pohřbů registrována, tato skutečnost je možná způsobena archeologickou transformací, přičemž materiál z papíru se do dnešních dnů nedochoval a podlehl zániku. Této hypotéze ale odporuje fakt, že v peněžence B se vedle platidel a osobních předmětů zesnulého podařilo registrovat i fragment lístku poštovní spořitelny a linkovaného papíru. Přítomnost zmíněných předmětů by tak pozitivně nahrávala hypotéze o příznivých podmínkách pro dochování papírových bankovek, ty ale v průběhu archeologického výzkumu nebyly doloženy. Z toho důvodu lze tak přijmout tvrzení o obecné absenci papírových platidel v hrobové výbavě.

Hypotézu o příznivých podmínkách k dochování materiálu z papíru ale nelze obecně uplatnit pro všechny pohřby jen na základě jednoho příkladu pozitivního nálezu. Z toho důvodu stále existuje možnost, že papírové bankovky součást výbavy skutečně tvořily, jen se vzhledem k okolním podmínkám v rámci postdepozičního působení nedochovaly v archeologickém kontextu/záznamu. V tomto ohledu nutno podotknout, že v některých případech se nedochovala ani platidla mincovní, kdy kov představuje materiál daleko odolnější rozkladu, nežli je papír. Na základě zmíněných tvrzení a hypotéz nemůžeme přítomnost platidel z papíru s jistotou potvrdit, či vyvrátit.

2 Informace převzaty z Dzieje Złotego. History of the Złoty in: NBP: Bankoteka, 68–69, 2018. [citováno dne 28.11.2020] Zdroj: https://www.cpnbp.pl/_data/assets/pdf_file/0020/215552/bankoteka_dzieje_zlotego.pdf.

3 Přepis rozhovoru s Růženou Švecovou.

Závěr

Skladba nalezených mincí vykresluje chaotickou situaci ke konci války. Vzhledem k značné absenci historických pramenů k nálezům, lze platidla částečně využít k dataci a chronologickému zařazení pochovaných jedinců do doby druhé světové války, respektive jejího konce.

Mincovní soubor vyzvednutý v průběhu terénního archeologického výzkumu a jeho rozbor, představuje exkurz do obrazu oběživa v posledním roce druhé světové války v jihočeském regionu (Nová Bystřice, Blato – Žižpachy). Mincovní nálezy z nejrůznějších období jsou obecně cenným archeologickým pramenem poznání a v současnosti tvoří značně medializované a diskutované téma,⁴ je proto škoda, že jsou nálezy z 20. století často přehlíženy a není jim věnována patřičná pozornost. V souvislosti s výzkumy památek 20. století dochází taktéž k hojnému nálezům platidel. Výše prezentovaný soubor se snaží přispět k rozvoji archeologie moderní doby a jde o příkladový materiál pro další podobné archeologické akce.

Vznik tohoto příspěvku byl podpořen Grantovou agenturou Jihočeské univerzity; projekt č. 130/2019/H – „Teoretické a metodologické aspekty rozvoje doktorských studijních programů v historických vědách“.

Literatura

- Blaschka, W. – Frodl, G. 2008:* Der Kreis Neubistritz (Südböhmen) und das Zlabingser Ländchen von A bis Z. Südmährischer Landschaftsrat, Geislingen/Steige. 130–132.
- Boublík, J. – Proštrředník, J. 2014:* Hromadný mincovní nález z Roztok u Jilemnice. Z Českého ráje a Podkrkonoší 27, 236–261.
- Burianová, M. 2013:* Móda v ulicích protektorátu: Život-oděv-lidé. Grada. Praha.
- Cuhaj S., G. – Michael, T. 2009:* 2010 Standard Catalog of World Coins: 1901–2000. Krause Publications, Wisconsin.
- Hus, M. – Metlička, M. – Hulina, P. 2019:* Mincovní depot z poloviny 18. století z vrchu Trní u Holýšova. Archeologie západních Čech 10, 100–108.
- Novotný, V. 2009:* Mince Československa 1918–1992. České republiky a Slovenské republiky 1993–2020, 9, Hodonín.
- Krajčic, R. – Vařeka, P. – Měřinský, Z. 2017:* Archaeology of the 16th–20th century in the Czech Republic. Archaeologia Historica 42, 367–399.
- Pancíř, T. 2017:* Nedestruktivní výzkum vojenských táborů z konce druhé světové války v Jižních Čechách, východně od demarkační linie. Bakalářská práce FF JČU, České Budějovice. Nepublikovaný rukopis.
- 2020: Odras každodennosti válečných zajatců v archeologických pramenech konce druhé světové války. Diplomová práce FF JČU, České Budějovice. Nepublikovaný rukopis.
- Průchová 2018:* Blato (Nová Bystřice). Nálezová zpráva – Antropologie. V tisku.
- Pták, M. 2017:* Hromadné nálezy mincí poloviny 20. století. Dva příklady z jižních Čech. Numismatické listy 72, 74–81.
- Vařeka, P. 2013:* Archeologie 19. a 20. století. Přístupy Metody Témata. Plzeň.
- Vojtěch, D. 2011:* Konzervování a restaurování zinku a jeho slitin. In: Havlínová, A. – Šilhová, A. – Selucká, A. (eds.): Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin. Brno, 568–570.
- Vondra, R. 2012:* Peníze v moderních českých dějinách. Praha, 66–72.

Internetové zdroje

- Dzieje Złotego. History of the Złoty in: NBP: Bankoteka, 68–69, 2018. [online] [citováno dne 28.11.2020] Dostupné z www.cpnbp.pl.
- 20 groszy. German occupation ww II [online] [citováno dne 30.11.2020] Dostupné z www.en.numista.com/catalogue/pieces2073.html.

4 Autor příspěvku naráží na nálezy mincovních souborů archeology a amatéry – jejich popularizaci v mediální a odborné rovině.

Summary

Tomáš Pancíř, Late Second World War currency from the unofficial civilian cemetery at Blato (Jindřichův Hradec district).

In 2018 and 2019 unmarked civilians' graves from the end of the Second World War were located and excavated close to the village of Blato near Nová Bystřice in South Bohemia. Altogether, twelve buried individuals have been identified by the several interventions in the vicinity of the 19th century peregrination cross. It is clear that their *ad hoc* burials can be linked with the events taking place near the village in the summer of 1945. Most individuals were buried with their personal belongings among which was also the period currency. The excavated finds were treated in the laboratory: 77 coins were cleaned from the corrosion products and subsequently classified and catalogued. The coins represent the currency used in the Protektorat Böhmen und Mähren, the Weimar republic, and the Third Reich, though an isolated coin minted in Poland under German occupation was documented as well. The composition of the coin assemblage illustrates the chaotic situation at the end of the war and gives rise to hypotheses as to the value of the coins for an individual and to questions about the absence of paper money. The former question is extremely difficult to explain and the reality will for ever remain open to discussion. The absence of bank notes is explicated by the author – based on the field evidence – by archaeological transformation. Regardless of the numerous open questions the documented coin finds represent a precious insight into the coin currency circulating in South Bohemia (the region as a whole and a specific village in particular) in the last year of the Second World War, disclosing thus a so far unknown story of buried civilians, their lives and their end.

English summary by J. Kysela

NÁLEZY MINCÍ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

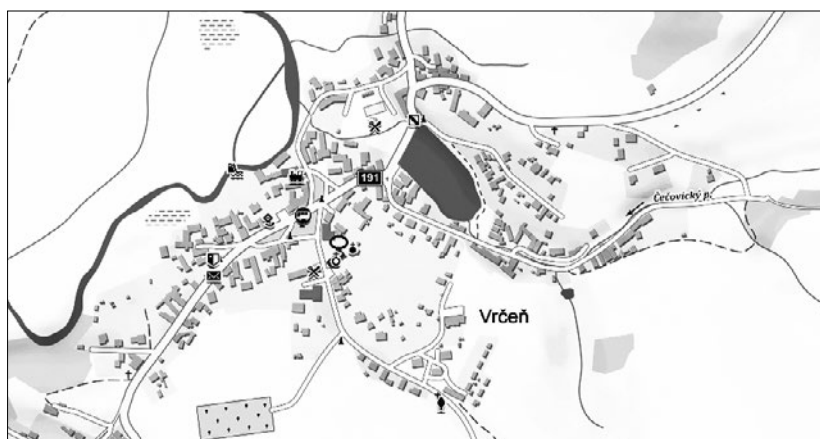
SOUBOR BAROKNÍCH MINCÍ Z HROBOVÝCH NÁLEZŮ U KOSTELA SV. VAVŘINCE VE VRČENI (OKR. PLZEŇ-JIH)

Jiří BOUDA – Miroslav HUS

Abstract – Baroque coins discovered in graves at St. Lawrence church in Vrčeň (Plzeň-jih district). *The former cemetery of the village of Vrčeň was excavated in 2018–2019. During the excavation, 62 coins were recovered. The coins date to the time span of 1624–1729 and come from 22 countries spanning from the Rhineland to Poland. Curiously, the best represented among them is the county of Montfort (15 pieces); 14 coins come from Bavaria (Bavaria, Bayreuth, Regensburg, Nürnberg, Ulm), 9 from eastern Switzerland (Chur, Reichenau, Konstanz, Haldenstein), six coins were issued in Silesia (both by the Imperial and local princely mints) while there were only two Bohemian coins. Small denominations are represented in the absolute majority of cases.*

 Vrčeň, grave finds, 17th and 18th century, small change, Central Europe

V roce 2018 plánovala obec Vrčeň rozšíření kapacity místní základní školy výstavbou nové odborné učebny a školního zázemí. Na základě dohody se stavebníkem zahájilo Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích p. o. ve spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni, p. o. pod vedením Mgr. J. Boudy záchranný archeologický výzkum. Akce probíhala od listopadu 2018 do počátku roku 2019, přičemž zajímavé výsledky z pohledu numismatiky přinesl zvláště výzkum v prosinci 2018.

Obr. 1. Vrčeň – prostor archeologického výzkumu (označeno oválem; zdroj: Mapy.cz).

Místní škola leží v centru obce přibližně 50 m severně od kostela sv. Vavřince (obr. 1). Kostel je v písemných pramenech připomínán jako farní roku 1352. V letech 1420 a 1620 byl vypálen a v 19. století novogoticky přestavěn. Obec Vrčeň vznikla někdy ve 12. století, poprvé je připomínána k roku 1189 a pak opět roku 1192. Byla založena v údolí Úslavy mezi Bukovou horou (651 m. n. m.), Zelenou horou (532 m. n. m.) a Štědrým (668 m. n. m.) na křižovatce důležitých cest spojujících Starou Plzeň s regionem Prácheňska a Prahu s Klatovskem. Již v roce 1144 byl poblíž pod Zelenou horou založen cisterciácký klášter u Nepomuka, kterému Vrčeň většinově patřila do jara 1420. Po husitských válkách náležela postupně Švamberkům, Šternberkům (1464–1726), Martinicům,

Colloredo-Mansfeldům a konečně Auersbergům (1822–1848/1931). Právě Šternberkové obec, velmi poničenou třicetiletou válkou, povznesli, obnovili zničené či skomírající místí železné hutě a hamry, postavili monumentální kapli sv. Vojtěcha (1684) a založili malé lázně (1724). V roce 1682 je zde připomínána i škola. Právě mezinárodní společenství hutníků a železářů, stejně jako poutníci ke kapli sv. Vojtěcha nebo návštěvníci lázní mohli přinést na plzeňský venkov tak zajímavý numismatický materiál, jaký byl odkryt při výzkumu hřbitova kolem kostela sv. Vavřince. Tento kostelní hřbitov byl posléze omezen po josefinských reformách a konečně zrušen. Přibližně 100 m jižně od obce byl poté založen v roce 1854 nový hřbitov. Plocha starého hřbitova byla zarovnána a po výstavbě nové školy se ocitla na školním pozemku.

Při přístavbě školy v listopadu 2018 se v rámci archeologického výzkumu podařilo objevit různé staré, převážně barokní terénní situace, byla odkryta původní ohradní zeď hřbitova, vápenná jáma a řada dalších objektů. V jižní části skryté plochy mezi hranou výkopu a nově objevenou zdí byla zjištěna část původního pohřebiště. Dokumentováno bylo několik hrobových úrovní s více než třiceti pohřby v anatomické poloze, ačkoliv jen výjimečně byl jedinec dochován z větší části. Většina pohřbů byla poškozena následným pohřbem a existujícími půdními podmínkami. Jen u několika pohřbů byla v terénu rozpoznána hrobová jáma. Pouze výjimečně se zachovaly zbytky dřevěných rakví a části zkorodovaných hřebů. Během výzkumu se podařilo získat soubor devocionálií, medailonků a částí růženců, které náležely k projevům tzv. lidové zbožnosti. Přesné určení devocionálií bude možné až po jejich konzervaci,¹ ale časově jsou rozptýleny od počátku 18. století až po počátek 19. století. Součástí nálezového souboru je i kolekce 62 mincí pocházející z hrobů 05 (č. 1–2, 4–8, 10–12, 16–17, 21, 23–24, 31, 33–34, 37–38, 41, 44, 46, 47–48, 52, 59–60) a 30 (č. 9, 13–15, 19, 22, 26–30, 32, 35–36, 39, 42–43, 45, 50–51, 54–58, 61). Menší část mincí byla pak nalezena během roku 2019 na různých místech bývalého hřbitova (č. 3, 18, 20, 25, 40, 49, 53, 62). Předběžně je ovšem možné datovat všechny zkoumané hroby do období baroka. Tomu nasvědčuje i datace nalezených mincí – nepočítáme-li polský korunní půlgroš z roku 1508 (který úřední hmotností kolem 1 g s kvalitou stříbra 375/1000 byl zajímavý i v době baroka), jsou všechny mince z rozmezí let 1624–1729. Oba hroby s nálezy (č. 05 a 30) se přitom nijak chronologicky neodlišují. U hrobu č. 05 je nejmladší mince z roku 1728, u hrobu č. 30 z roku 1729 a hroby jsou patrně současné. Z dodatečných nálezů z plochy hřbitova je pak nejmladší mince z roku 1727, tedy opět ze stejné doby. Nejen po stránce chronologické, ale ani po stránce hodnotové (nominálové) a ani po stránce geografické není mezi hroby zásadní rozdíl. Neobvyklé je ovšem regionální rozdělení všech získaných mincí – od horního Rýna či Švýcarska až po Polsko a Balt.

Katalog mincí

ČECHY, království, Karel VI. (1711–1740)²

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Jan F. Weyer (1716–1726), AR ½krejcar 1719

Av.: v kartuši oválný korunovaný štít s českým lvem, po stranách 17-19, dole mzn.,

po stranách koruny C-VI

Rv.: hladký

Lit.: *Schön 1984*, 86, č. 22; *Halačka 1988*, 866, č. 1875; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 54, č. 1142.

1. 0,52 g; 16,1 mm (hrob 05)

mincovna: *Praha*, mincmistr Ferdinand L. Scharff (1714–1746), AR ½krejcar 1724

Av.: v kartuši oválný korunovaný štít s českým lvem, dole 1724, po stranách koruny C-VI

Rv.: hladký

Lit.: *Schön 1984*, 86, č. 20; *Halačka 1988*, 857, č. 1846 var.; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 57, č. 1475.

2. 0,54 g; 16,4 mm (hrob 05)

1 Devocionálie budou publikovány v periodiku *Archaeologia historica* 52 (2021).

2 Jako český král Karel II.

SLEZSKO, vévodství, **Leopold I.** (1657–1705)³

mincovna: *Opolí*, mincmistr Franz Ignaz Kirschenhofer (1673–1685), AR ½krejcar 1678

Av.: pod vévodskou korunou dva oválné štíty (slezská orlice a říšský orel), pod nimi ovál s ½, po stranách koruny 16-78

Rv.: hladký

Lit.: *Miller – Loehr – Holzmaier 1948*, tab. 31:8; *Nechanický 1991*, 77, č. 844; *Krause – Mishler 1996*, 88, č. 1276.

3. 0,40 g; 15,4 mm (dodatečný nález)

mincmistr Martin Maximilian Wackerl (1685–1699), AR grešle 1686

Av.: nekorunovaný říšský orel, na hrudi španělský štítek s habsbursko-burgundským znakem

Rv.: říšské jablko s 3, po stranách 16-86, po stranách říšského jablka bod, zavínutá střílka a bod.

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1883*, 29, č. 111 Taf. LI / 111; *Šůla 1976*, 49, var. L1R21; *Halačka 1988*, 787, č. 1684; *Nechanický 1991*, 78, č. 866.

4. 0,55 g; 15,9 mm (hrob 05)

AR grešle 1688

Av.: nekorunovaný říšský orel, na hrudi španělský štítek s habsbursko-burgundským znakem

Rv.: říšské jablko s 3, po stranách 16-88, po stranách jablka včelka a zavínutá střílka.

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1883*, 29, č. 111 Taf. LI / 111; *Šůla 1976*, 49, var. L1R12; *Halačka 1988*, 787, č. 1682 (?); *Nechanický 1991*, 78, č. 873.

5. 0,55 g; 15,8 mm (hrob 05)

AR grešle 1694

Av.: nekorunovaný říšský orel, na hrudi španělský štítek s habsbursko-burgundským znakem

Rv.: říšské jablko s 3, po stranách 16-94, po stranách jablka kosočtvereček a včelka.

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1883*, 29, č. 111 Taf. LI:111; *Šůla 1976*, 49, var. L1R29; *Halačka 1988*, 787, č. 1685; *Nechanický 1991*, 78, č. 883.

6. 0,56 g; 16,1 mm (hrob 05)

Slezsko, **LEHNICE-BŘEH-VOLAVA**, knížectví,⁴ **Kristián I.** (1639–1672)

mincovna: *Lehnice*, mincmistr Christoph Brettschneider (1666–1675), AR krejcar 1669

Av.: poprsí panovníka v paruce zprava, D.G.CHRISTIAN.DVX.SIL.B. & W

Rv.: slezská orlice, po stranách písmena C–B, * MONETA NOVA (1) ARGENT 1669

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1883*, 8, č. 445, Taf. XXIII / 152; *Fiala 1903*, 1206, č. 17573.

7. 0,55 g; 16,3 mm (hrob 05)

Slezsko, **WÜRTEMBERG-OLEŠNICE**, knížectví,⁵ **Kristián Oldřich** (1697–1704)

mincovna: *Olešnice*, mincmistr (LL), AR grešle 1696

Av.: v kartuši korunovaný oválný štít s čtvrceným württemberským znakem, dole v oválu 3, po stranách koruny 16-96

Rv.: v kartuši oválný štít se slezskou orlicí, dole L.L

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1883*, 61, Taf. XXVIII / 76; *Schön 1984*, 813, č. 3.

8. 0,54 g; 15,9 mm (hrob 05)

3 Za Leopolda I. ještě trvalo mincovnictví některých slezských knížat a biskupů, ale dominovalo mincovnictví vládní – fungovala mincovna ve Vratislavi, Opolí a v Břehu.

4 Knižectví v Dolním Slezsku (*něm.* Liegnitz-Brieg-Wohlau), složené ze tří dříve samostatných státeků Lehnice, Volava (západně od Vratislavi) a Břeh (jihovýchodně od Vratislavi). Do konce 17. století tu vládli poslední Piastovci. Kníže volavský Kristián (* 1618–1672) se po smrti svých bratrů knížete lehnického Ludvíka IV. († 1663) a knížete břežského Jiřího III. († 1664) stal jediným vládcem. Jeho synem Jiřím Vilémem dynastie vymřela 1675. Území připadlo Habsburkům a po 1740 s celým Slezskem k Prusku.

5 Silvius I. Nimrod z vedlejší württemberské linie (Württemberg-Weiltingen-Brenz) se přiznil do olešnického knížectví 1647 a tak ve Slezsku vznikla další württemberská linie (Württemberg-Oels-Bernstadt). Zanikla na konci 18. století a Olešnicko připadlo k Brunšviku (Friedrich August von Braunschweig-Lüneburg).

DOLNÍ RAKOUSY, arcivévodství, **Leopold I.** (1657–1705)

mincovna: *Videň*, mincmistr Franz Faber von Rosenstock (1666–1679), AR ½krejcar 1676

Av.: tři oválné štíty (říšský, habsbursko-burgundský a vídeňský), po stranách horního štítu 16-76, dole v úhlu mzn.

Rv.: hladký

Lit.: *Miller – Loehr – Holzmair 1948*, Taf. 27:32; *Nechanický 1991*, 140, č. 2012; *Krause – Mishler 1996*, 111, č. 1850.

9. 0,50 g; 15,4 mm (hrob 30)

mincmistr Mathias Mittermayer von Waffenberg (1679–1708), AR ½krejcar 1690

Av.: tři oválné štíty (říšský, habsbursko-burgundský a vídeňský), po stranách horního štítu 16-90.

Rv.: hladký

Lit.: *Schön 1984*, 453, č. 1; *Nechanický 1991*, 141, č. 2022; *Krause – Mishler 1996*, 111, č. 1851.

10. 0,22 g; 15,2 mm; plošná koroze (hrob 05)

Karel VI. (1711–1740)

mincovna: *Videň*, mincmistr Franz-Joseph Mittermayer von Waffenberg (1708–1719), AR ½krejcar 1714

Av.: tři oválné štíty (říšský, habsbursko-burgundský a vídeňský), po stranách horního štítu 17-14 a po tečce.

Rv.: hladký

Lit.: *Schön 1984*, 454, č. 17; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 63, č. 1918.

11. 0,53 g; 15,0 mm (hrob 05)

BAVORSKO, vévodství, **Maxmilián I.** (1598–1651)

mincovna: *Mnichov*, mincmistr Paul Krieger (1620–1626), AR 2krejcar 1624

Av.: v hladkém kruhu štít s bavorskými routami, * M.C.P.R.V.B.D.S.R.I.A.E.E.⁶

Rv.: v hladkém kruhu říšské jablko s číslicí 2, u kříže 1624, SOLI.DEO.GLORIA

Lit.: *Fiala 1903*, 928, č. 13538; *Krause – Mishler 1996*, 293, č. 31.

12. 1,14 g; 18,5 mm (hrob 05)

AR 2krejcar 1625

Av.: v hladkém kruhu štít s bavorskými routami, * M.C.P.R.V.B.D.S.R.I.A.E.E.

Rv.: v hladkém kruhu říšské jablko s číslicí 2, u kříže 1625, SOLI.DEO.GLORIA

Lit.: *Fiala 1903*, 928, č. 15539; *Krause – Mishler 1996*, 293, č. 31.

13. 0,92 g; 18,6 mm (hrob 30)

AR 2krejcar 1626

Av.: v hladkém kruhu štít s bavorskými routami, * M.C.P.R.V.B.D.S.R.I.A.E.E.

Rv.: v hladkém kruhu říšské jablko s číslicí 2, u kříže 1625, SOLI.DEO.GLORIA

Lit.: *Fiala 1903*, 928, č. 15539 var.; *Krause – Mishler 1996*, 293, č. 31.

14. 0,99 g; 18,1 mm (hrob 30)

Maxmilián II. Emanuel, 1. vláda (1679–1705)

mincovna: *Mnichov*, mincmistr Caspar Zegglin (1666–1713), AR 10fenik (Landmünze) 1682

Av.: v hladkém kruhu korunovaný a palmovými listy ověšený štít s bavorskými routami, srdeční štítek s říšským jablkem.

Rv.: rozeta mezi ratolestmi / LAND / MINZ / •1682• / • C * Z •

Lit.: *Fiala 1903*, 930, č. 13567; *Krause – Mishler 1996*, 293, č. 113.

15. 0,96 g, 18,5 mm (hrob 30)

6 Maxmilianus Comes Palatinus Rheni Utriusque Bavariae Dux, Sacri Romanorum Imperii Archidapifer et Elector.

BRANDENBURG-BAYREUTH, markrabství,⁷ **Kristián Arnošt** (1655–1712)mincovna: *Bayreuth*, mincmistr Ignaz A. Putz (?),⁸ AR krejcar 1703

Av.: poprsí panovníka doprava, EINEN CREVZER

Rv.: orlice s hohenzollernským štítkem na prsou, po stranách IA-P, NACH.DEM.KEYSERL:FVS. 1703

Lit.: *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 241, č. 115; *Schön 1984*, 114, č. 3.**16.** 0,61 g; 16,2 mm (hrob 05)

AR krejcar 1707

Av.: poprsí panovníka doprava, EINEN CREVZER

Rv.: orlice s hohenzollernským štítkem na prsou, po stranách IA-P, NACH.DEM.KEYSERL:FVS.1703

Lit.: *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 241, č. 115; *Schön 1984*, 114, č. 3.**17.** 0,56 g; 16,5 mm (hrob 05)

AR krejcar, letopočet nečitelný

Av.: poprsí panovníka doprava, EINEN CREVZER

Rv.: orlice s hohenzollernským štítkem na prsou, po stranách IA-P, NACH.DEM.KEYSERL:FVS. nečitelný letopočet.

Lit.: *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 241, č. 115; *Schön 1984*, 114, č. 3.**18.** 0,46 g; 16,3 mm (dodatečný nález)**Jiří Vilém** (1712–1726)mincovna: *Bayreuth*, mincmistr Johann L. Ruckdeschel (1721–1740), AR krejcar 1721

Av.: poprsí panovníka v paruce zprava, GEORGI GVILLELM D.G.M.B.

Rv.: orlice, na prsou štítek s 1, u nohou mzn. IL-RT, PR.M.S.C.W.M[...]PR.H.M.C.1721⁹Lit.: *Fiala 1903*, 893, č. 12 975; *Schön 1984*, 115, č. 19; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 241, č. 123 var.**19.** 0,58 g; 15,7 mm (hrob 30)**FREIBURG IM BREISGAU**, svobodné město¹⁰mincovna: *Freiburg*, mincmistr Karl Joseph Weissenbach (?), AR 2krejcar 1723

Av.: v kartuši oválný štít s hlavou havrana, po stranách 2-K, MON+FRI++BRI+1723

Rv.: hvězdou převýšená orlice, +DA+PAC+DO IN+DIE+NO

Lit.: *Schön 1984*, 233, č. 24; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 305, č. 90.**20.** 1,09 g; 17,4 mm (dodatečný nález)**HESSEN-DARMSTADT**, lantkrabství,¹¹ **Jiří II.** (1626–1661)mincovna: *Darmstadt*, mincmistr Johann Sartorius (1654–1687), AR albus¹² 1655

Av.: v olivovém věnci hesenský lev

Rv.: *I* / ALBVS / 1655 / IS, GEORG LANGRAVIVS HAS

Lit.: *Krause – Mishler 1996*, 499, č. 41.**21.** 0,68 g; 17,5 mm (hrob 05)**Arnošt Ludvík I.** (1678–1739)Mincovna: *Darmstadt*, mincmistr Johann Adam Rephun (1693–1705), AR albus 1699

Av.: v olivovém věnci štít se lvem, nad štítem nápis H.D

Rv.: ve věnci + I + / ALBUS / 1699 / I.A.R, dole 1699

7 Bayreuth (česky Barout) bylo markrabství v Horních Frankách v dnešním severním Bavorsku, od 1398 do 1791 tu vládla vedlejší (katolická) linie Hohenzollernů. Po vyměnění této linie 1791–1810 připadlo krátce k Prusku a od 1810 definitivně k Bavorsku.

8 Ignaz Anton Putz (mzn. IAP) byl současně v letech 1702–1711 varďajnem v Praze.

9 Dei Gratia Margravius Brandenburgensis, Prussie, Magdeburgi, Stetini, Cassuliorum et Wandalorum et Mecklenburgensis Dux, Princeps Halberstadensis et Mindensis, Comes (in Hohenzollern).

10 Město v jihozápadním Německu. Díky intenzivní těžbě stříbra ve Schwarzwaldu se vykoupilo roku 1368 z poddanství a svěřilo se do ochrany Habsburků, kteří mu ponechali značnou autonomii v rámci tzv. Vorderösterreich. V letech 1713–1744 bylo okupováno Francií (i v tomto období vydávalo své mince), 1805 bylo postoupeno Bádensku.

11 Hrabství ve středním Německu, od jednotného Hessenska odděleno 1567, samostatné do roku 1871.

12 Původně na konci 14. století grošová mince v západním Německu, od 17. století už jen bilonová drobná mince, v různých dobách asi 1 ½ až 2 krejcarey.

Lit.: *Fiala 1903*, 1063, č. 15555 var.; *Krause – Mishler 1996*, 499, č. 71

22. 0,87 g; 18,7 mm (hrob 30)

KOSTNICE, svobodné město¹³

mincovna: *Kostnice*, AR krejcar 1702 (s titulaturou Leopolda I.)

Av.: překřížený kříž, na středu ovál s městským znakem, nad štítem letopočet, dole oválek s č. 1, MON NOV CIV. (1) CONSTANT

Rv.: říšský orel, na hrudi rakouský štítek, LEOPI.R. IMP.SEM.AVG.

Lit.: *Fiala 1903*, 1055, č. 15 438 var.; *Schön 1984*, 333, č. 4; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 292, č. 192.

23. 0,48 g; 15,7 mm; plošná koroze (hrob 05)

MOHUČ, arcibiskupství,¹⁴ **Jan Filip ze Schönbornu** (1647–1673)

mincovna: *Mohuč*, mincmistr Matthias Fisher (1652–1683), AR albus 1656

Av.: v olivovém věnci čtvrcený mohučský štít se srdečním štítkem Schönbornů

Rv.: v olivovém věnci * I * / ALBVS / 1656 / MF a zkřížené háky

Lit.: *Fiala 1903*, 852, č. 12393 var.; *Krause – Mishler 1996*, 556, č. 100.

24. 0,81 g; 17,2 mm (hrob 05)

mincovna: *Würzburg* (?), AR 3haléh 1658

Av.: v rozvilinách tři španělské štíty (Mohuč a Würzburg, dole Schönborn), po stranách dolního štítu dělený letopočet, nad štíty .III.H

Rv.: hladký

Lit.: *Fiala 1903*, 1173, č. 17119 var.

25. 0,32 g; 14,4 mm (dodatečný nález)

MONTFORT, hrabství,¹⁵ **Antonín III.** (1693–1733)

mincovna: *Langenargen*, mincmistr Franz Müller (?), AR krejcar 1714 (s titulaturou Karla VI.)

Av.: rozvilinami ozdobený oválný korunovaný štít s chrámovou korouhví, ANT.S.R.I.C.IN.MONT

Rv.: korunovaný říšský orel, na hrudi říšské jablko s písmenem K, CAROL.D.G.R.I.S.A.1714¹⁶

Lit.: *Fiala 1895*, 55, č. 786; *Schön 1984*, 407, č. 5 var.; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 370, č. 24.

26. 0,60 g; 15,2 mm (hrob 30)

AR krejcar 1717 (s titulaturou Karla VI.)

Av.: rozvilinami ozdobený oválný korunovaný štít s chrámovou korouhví, ANT.C.I. MONTFORT

Rv.: korunovaný říšský orel, na hrudi říšské jablko s 1, CAR.VI.D.G.R.I.S.A.1717

Lit.: *Fiala 1895*, 55, č. 789 var.; *Schön 1984*, 407, č. 12; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 371, č. 26.

27. 0,48 g; 15,4 mm (hrob 30)

AR krejcar 1718 (s titulaturou Karla VI.)

Av.: rozvilinami ozdobený oválný korunovaný štít s chrámovou korouhví, ANT.C.I. MONTFORT

Rv.: korunovaný říšský orel, na hrudi říšské jablko s 1, CAR.VI.D.G.R.I.S.A.1718

Lit.: *Fiala 1895*, 55, č. 789 var.; *Schön 1984*, 407, č. 12; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 371, č. 26.

28. 0,64 g; 15,8 mm (hrob 30)

29. 0,65 g; 15,9 mm (hrob 30)

30. 0,62 g; 15,8 mm (hrob 30)

31. 0,66 g; 15,9 mm; odlišné razidlo (hrob 05)

13 Město (*něm.* Konstanz) leží na jihozápadním břehu Bodamského jezera. Původně římské město (biskupství od roku 585), svobodné říšské město 1192–1548, poté pod Habsburky (s rozsáhlou autonomií) a od roku 1806 patří k Bádensku.

14 Město (*něm.* Mainz) v západním Německu. Původně římské město Moguntiacum bylo sídlem biskupa (od 343, ale snad již od 80), od 747 arcibiskupa. Od 13. století (nebo již od 1198) se arcibiskup stal i kurfiřtem a hlavou sboru volitelů. Roku 1802 bylo arcibiskupství (rozsáhla území na soutoku Rýna a Mohanu až k Neckaru) sekularizováno a rozděleno mezi sousední státy.

15 Hrabství ve Vorarlbersku, na východním břehu Bodamského jezera, a také jméno jedné z nejvyšších šlechtických rodin Říše (plným jménem von Montfort-Tettnang-Bregenz). Rod vymřel Antonínem IV. 1787, ale území bylo prodáno Habsburkům již 1780, po 1810 připadlo částečně i k Württembersku.

16 Antoninus (Sacri Romani Imperii) Comes in Montfort / Carolus (VI.) Dei Gratia Romanorum Imperator Semper Augustus

AR krejcar 1724 (s titulaturou Karla VI.)

Av.: rozvilinami ozdobený oválný korunovaný štít s chrámovou korouhví, ANT.C.I. MONTFORT

Rv.: korunovaný říšský orel, na hrudi říšské jablko s 1, CAR.VI.D.G.R.I.S.A.1724

Lit.: *Fiala 1895*, 55, č. 789; *Schön 1984*, 407, č. 12; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 371, č. 26.

32. 0,70 g; 16,4 mm (hrob 30)

AR krejcar 1726 (s titulaturou Karla VI.)

Av.: rozvilinami ozdobený oválný korunovaný štít s chrámovou korouhví, ANT.C.I. MONTFORT

Rv.: korunovaný říšský orel, na hrudi říšské jablko s 1, CAR.VI.D.G.R.I.S.A.1726

Lit.: *Fiala 1895*, 55, č. 789 var.; *Schön 1984*, 407, č. 12; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 371, č. 26.

33. 0,70 g; 17,1 mm (hrob 05)

34. 0,67 g; 16,1 mm (hrob 05)

AR krejcar 1727 (s titulaturou Karla VI.)

Av.: rozvilinami ozdobený oválný korunovaný štít s chrámovou korouhví, ANT.C.I. MONTFORT

Rv.: korunovaný říšský orel, na hrudi říšské jablko s 1, CAR.VI.D.G.R.I.S.A.1727

Lit.: *Fiala 1895*, 55, č. 791; *Schön 1984*, 407, č. 12; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 371, č. 26.

35. 0,56 g; 15,9 mm (hrob 30)

AR krejcar 1728 (s titulaturou Karla VI.)

Av.: rozvilinami ozdobený oválný korunovaný štít s chrámovou korouhví, ANT.C.I. MONTFORT

Rv.: korunovaný říšský orel, na hrudi říšské jablko s 1, CAR.VI.D.G.R.I.S.A.1728

Lit.: *Fiala 1895*, 55, č. 791 var.; *Schön 1984*, 407, č. 12; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 371, č. 26.

36. 0,61 g; 15,8 mm (hrob 30)

37. 0,63 g; 16,1 mm (hrob 05)

–, Rv.: korunovaný říšský orel, na hrudi říšské jablko s 1, CAR.VI.D.G.R.I.S.A.1728 rozetka

Lit.: *Fiala 1895*, 55, č. 791 var.; *Schön 1984*, 407, č. 12; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 371, č. 26.

38. 0,67 g; 16,4 mm (hrob 05)

AR krejcar 1729 (s titulaturou Karla VI.)

Av.: rozvilinami ozdobený oválný korunovaný štít s chrámovou korouhví, ANT.C.I. MONTFORT

Rv.: korunovaný říšský orel, na hrudi říšské jablko s 1, CAR.VI.D.G.R.I.S.A.1729 rozetka

Lit.: *Fiala 1895*, 55, č. 791 var.; *Schön 1984*, 407, č. 12; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 371, č. 26.

39. 0,55 g; 15,4 mm (hrob 30)

AR krejcar 172? (s titulaturou Karla VI.)

Av.: rozvilinami ozdobený oválný korunovaný štít s chrámovou korouhví, ANT.C.I. MONTFORT

Rv.: korunovaný říšský orel, na hrudi říšské jablko s 1, CAR.VI.D.G.R.I.S.A.172? rozetka

Lit.: *Fiala 1895*, 55, č. 789 var.; *Schön 1984*, 407, č. 12; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 371, č. 26.

40. 0,68 g; 16,5 mm; excentrická ražba (dodatečný nález)

NORIMBERK, svobodné říšské město¹⁷

mincovna: *Norimberk*, mincmistr Georg Fr. Nürnberger (1677–1716), AR krejcar (Stadtmünze)¹⁸ 1693

Av.: dva štíty (s orlicí a městský), pod nimi • N •, nad nimi cherubín (okřídlená hlava anděla)

Rv.: překřížený dvojitý kříž, +STADT MVNTZ • 1693

Lit.: *Fiala 1903*, 958, č. 14028.; *Schön 1984*, 427, č. 2.

41. 0,64 g; 16,7 mm (hrob 05)

¹⁷ Město ve Francích v dnešním severním Bavorsku. Svobodné město od 1219, mincovalo od konce 14. století do 1806, kdy bylo připojeno k Bavorsku.

¹⁸ Krejcar městské mince (Stadtmünze) měl nižší hodnotu jak krejcar říšské měny (½ nebo ¾).

ŘEZNO, svobodné říšské město¹⁹

mincovna: *Regensburg*, mincmistr Balthasar Ziegler (1623–1634), AR 2krejcar 1624

Av.: ve španělském štítě dva zkřížené klíče, nad štítem 1624, MONE:REIPVB:RATISPONENSIS

Rv.: říšský orel, na prsou štítek s 2, koruna, DA.PACEM.NOBIS.DOMINE

Lit.: *Berman 1845*, 123, č. 3074 var.; *Fiala 1903*, 964, č. 14134.

42. 0,896 g; 18,5 mm (hrob 30)

mincmistr Hans Sigmund Federer (1639–1653), AR krejcar 1646

Av.: v oválném volutami ozdobeném štítě dva zkřížené klíče, nad štítem 16-46

Rv.: říšský orel, na hrudi říšské jablko s 1, opis nečitelný

Lit.: *Berman 1845*, 123, č. 3070 var.; *Fiala 1903*, 965, č. 14139–14144.

43. 0,63 g; 16,2 mm (hrob 30)

SALCBURK, arcibiskupství,²⁰ Jan Arnošt von Thun-Hohenstein (1687–1709)

mincovna: *Salcburk*, mincmistr Johann B. Polz (?) nebo Benedikt Mosshamber (?), AR 2krejcar 1701

Av.: pod biskupským kloboukem oválný čtvrcený štít s thunovským znakem,

IO:ERN.D:G:ARCHIEPIS

Rv.: v kartuši oválný solnohradský erb, pod ním 2, SALISBV (2) RGENSIS *17+01*

Lit.: *Fiala 1895*, č. 1623; *Šmerda 1987*, tab. XX:221.

44. 0,99 g; 17,7 mm (hrob 05)

AR 2krejcar 1702

Av.: pod biskupským kloboukem oválný čtvrcený štít s thunovským znakem,

IO:ERN.D:G:ARCHIEPIS

Rv.: v kartuši oválný solnohradský erb, pod ním 2, SALISBV (2) RGENSIS *17+02*

Lit.: *Fiala 1895*, č. 1623; *Šmerda 1987*, tab. XX:221.

45. 1,01 g; 17,5 mm (hrob 30)

ŠTRASBURK, svobodné říšské město²¹

mincovna: *Strasbourg*, mincmistr Johann Casimir Hermann (?), AR krejcar b. l. (před 1681)

Av.: štít s městským znakem, nad ním • I . K •,²² MON:NOV:ARGENTINENSIS

Rv.: lilie, *GLORIA.IN.EXCELSIS.DEO a mzn.

Lit.: *Fiala 1903*, 919, č. 13397; *Saurma-Jeltsch 1892*, 47, Taf. XXXII:981.

46. 0,40 g, 15,5 mm (hrob 05)

ULM, svobodné říšské město²³

mincovna: *Ulm*, AR krejcar (Stadtmünze)²⁴ b. l. (1704)

Av.: dělený štít městského znaku v kartuši

Rv.: říšský orel, na hrudi ovál s 1

Lit.: *Schön 1984*, 757, č. 1; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 472, č. 31.

47. 0,40 g; 14,9 mm (hrob 05)

19 Město (*něm* Regensburg) v Horní Falci. Za Římanů Castra Regina, biskupství od 739, svobodné říšské město od 1245. Byla tu jedna z nejstarších mincoven středověkého německého i bavorského státu, pod svým jménem mincovalo město od 13. století. Od roku 1802 patří k Bavorsku.

20 Arcibiskup (od roku 798; biskupství snad již kolem 700) v Salcburku (čes. Solnohradu) měl mincovní právo již od roku 996. Samostatný stát a jedno z nejdůležitějších církevních dominií v Říši bylo v roce 1802 sekularizováno a přeměněno na kurfiřtství. V roce 1816 se definitivně připojilo k Rakousku.

21 Štrasburk (*něm*. Strassburg, *franc.* Strasbourg, *alsas.* Strossburi) je hlavní město Alsaska, pův. římské město Argentoratum. Biskupství od 4. století, městská republika mincovala od 14. století (biskupové od 9. století). V letech 1681–1870 a 1919–1940 připojeno k Francii a od 1944 znovu.

22 Zkratka I. K. nad městským znakem značí I KREUZER, nikoliv značku mincmistra.

23 Ulm je důležité město na hranicích Bavorska a Württemberska, doložené již v 9. století. Svobodné říšské město 1155–1802, mincovní právo od 1398. Po 1803 připadlo k Bavorsku a po 1809 k Württembersku.

24 Ulmský krejcar (Stadtmünze) se rovnal ¾ krejcaru říšské měny, tedy jedné grešli. V roce 1704 během války o španělské dědictví uložil francouzský velitel města Jean-Jules markýz de Blainville okupovanému městu obří kontribuci, která musela být rychle zaplacena, proto byly v Ulmu narychlo vyraženy ze stolního stříbra, šperků a příborů nepříliš kvalitní mince od krejcaru po gulden, některé dokonce jen ve formě klipy.

48. 0,32 g; 15,3 mm (hrob 05)
49. 0,44 g; 15,3 mm (dodatečný nález)

WÜRTEMBERG, vévodství,²⁵ **Eberhard Ludvík** (1677–1733)

mincovna: *Stuttgart* (?), mincmistr Martin Heuglin (?), AR ½krejcar 1708

Av.: v kartuši oválný štít s virtemberskými parohy, nad štítem hodnotou rozdělený letopočet

Rv.: hladký

Lit.: *Schön 1984*, 801, č. 2; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 477, č. 2 var.; *Krause – Mishler 1996*, 718, č. 270.

50. 0,30 g; 14,1 mm (hrob 30)

Švýcarsko, **HALDENSTEIN**, svobodné panství,²⁶ **Gubert von Salis** (1722–1737)

mincovna: *Chur* (?), AR krejcar 1725 (s titulaturou Karla VI.)

Av.: v kartuši oválný korunovaný štít s rohem kozoroha, G.V.S.D.I.HALDENST.

Rv.: korunovaný říšský orel, na prsou říšské jablko s 1, CAR.VI.D.G.R.I.M.S.1725²⁷

Lit.: *Fiala 1903*, 1325, č. 19342; *Schön 1984*, 258, č. 10; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 910, č. 83.

51. 0,59 g; 15,5 mm; excentrická ražba (hrob 30)

52. 0,51 g; 16,2 mm (hrob 05)

AR krejcar 1727 (s titulaturou Karla VI.)

Av.: v kartuši oválný korunovaný štít s rohem kozoroha, G.V.S.D.I.HALDENST.

Rv.: korunovaný říšský orel, na prsou říšské jablko s 1, CAR.VI.D.G.R.I.M.S.1727

Lit.: *Fiala 1903*, 1325, č. 19345; *Schön 1984*, 258, č. 10; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 910, č. 83.

53. 0,50; 16,4 mm (dodatečný nález)

Švýcarsko, **CHUR**, biskupství,²⁸ **Oldřich VII. von Federspiel** (1692–1728)

mincovna: *Chur*, AR krejcar 1709 (s titulaturou Josefa I.)

Av.: korunované poprsí sv. Lucia, po stranách S–L,²⁹ VDAL.D.G.EP. CVR[...] ³⁰

Rv.: říšský orel, na hrudi oválek s 1, IOSEPHVS D.G.R.I.S.A 1709

Lit.: *Fiala 1903*, 1318, č. 19243; *Schön 1984*, 194, č. 8; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 904, č. 137.

54. 0,61 g; 14,9 mm (hrob 30)

AR 2feník b. I. (kolem 1728?)

Av.: tři španělské štíty se znaky (říšský orel, kozoroh Churu a kozí roh rodu Federspiel), dole 2

Rv.: hladký

Lit.: *Fiala 1903*, 1318, č. 19244–19247; *Schön 1984*, 194, č. 3 nebo 195, č. 18; *Krause – Mishler 1996*, 1044, č. 109.³¹

55. 0,27 g; 14,1 mm (hrob 30)

56. 0,29 g; 14,1 mm (hrob 30)

57. 0,20 g; 13,9 mm (hrob 30)

25 Jihoněmecký stát ve Švábsku, původně hrabství, 1495–1803 vévodství, poté krátce kurfiřtství a od 1806 království – zůstalo autonomní i po sjednocení Německa 1871 až do konce roku 1918.

26 Svobodné panství v dnešním Švýcarsku (kanton Graubünden) na horním Rýnu v těsném sousedství města Chur.

27 Gubert von Salis Dominus in Haldenstein / Carolus VI. Dei Gratia Romanorum Imperator Memoriae Sacrum.

28 Biskupství (snad již od 5. století) ve východním Švýcarsku na horním Rýnu (kanton Graubünden).

29 Písmena S-L na líci nejsou značkou mincmistra, ale zkratkou *Sanctus Lucius*. Svatý Lucius byl poustevník v 6. století a dodnes je „patronus Raetiae“, tedy i patron Švýcarska a města Chur.

30 Udlaricus Dei Gratia Episcopus Curiensis (Dominus).

31 G. Schön (1984, 194–195), přičítá ražbu jak Oldřichu VII von Federspiel a také Josefu Benediktu von Rost (1728–1754) kolem 1728. Naopak katalog Krause – Mishler (1996, 1044), klade ražbu již do konce 17. století.

Švýcarsko, **REICHENAU**, panství,³² **Jan Rudolf von Schauenstein**³³ (1709–1723)

mincovna: *Chur* (?), AR 2feník b. l. (po 1718)

Av.: dva převrácené oválné štíty (říšský orel a schauensteinské ryby), nad nimi písmeno R, pod nimi 2

Rv.: hladký

Lit.: *Schön 1984*, 548, č. 4; *Krause – Mishler – Bruce II 1993*, 915, č. 23.

58. 0,29 g; 13,9 mm (hrob 30)

POLSKO, království, **Zikmund I. Starý** (1506–1548)³⁴

mincovna: *Kraków*, mincmistr Kasper Ber (1507–1511), AR půlgroš korunní 1508

Av.: polská orlice, +MONETA:SIGISMVNDI

Rv.: královská koruna, +REGIS:POLONIE: 1508

Lit.: *Zagórski 1845*, tab. I:4 var.; *Gumowski 1914*, 174, č. 559; *Hunka 1997*, tab. 1, č. 10.

59. 0,53 g; 18,0 mm; vyložený okraj (hrob 05)

Zikmund III. Vasa (1587–1632)

mincovna: *Bydgoszcz*, mincmistr Jakob Jakobson (1617–1639), korunní podskarbí³⁵ Mikołaj Daniłowicz (1616–1624), AR półtorak³⁶ 1624

Av.: říšské jablko s 24, po stranách kříže 2-4, MONE NO (mzn. Sas³⁷) REG POLO

Rv.: korunovaný čtvrcený polsko-litevský znak se srdečním vasovským štítkem, SIGIS 3 DG (3)³⁸ REX P.M.D L³⁹

Lit.: *Zagórski 1845*, tab. XVI:234–236 var.; *Gumowski 1914*, 200, č. 1077; *Krause – Mishler 1996*, 967, č. 15; *Hunka 1997*, tab. 4d, č. 141.

60. 0,87 g; 19,6 mm (hrob 05)

LITVA, velkoknížectví, **Zikmund III. Vasa** (1587–1632)

mincovna: *Vilnius*, mincmistr Hans Trylner⁴⁰ (1618–1627), litevský podskarbí Krzysztof Naruszewicz (1618–1631), AR groš 1625

Av.: korunované poprsí panovníka doprava, SIG.III.D.G.REX.PO:M.D:L

Rv.: štít s Pogoňem, pod ním mzn. Wadwicz⁴¹, koruna GROSS:MAG.DVCA:LIT.1625

Lit.: *Zagórski 1845*, tab. XXV:355; *Gumowski 1914*, 215, č. 1398; *Krause – Mishler 1996*, 902, č. 32; *Hunka 1997*, tab. 4e, č. 168.

61. 0,71 g; 19,0 mm (hrob 30)

32 Svobodné panství ve východním Švýcarsku (kanton Grabünden; jihozápadně od Churu). Ve vlastnictví rodu von Schauenstein-Tamins, samostatně do roku 1792.

33 Teoreticky by to mohla být i mince Tomáše Františka ze Schauensteinu (1723–1740). Písmeno R nad oběma štíty označuje patrně Reichenau a nikoliv mincmistra.

34 Personální svazek Polska a Litvy po tzv. Lublinské unii 1569, trval až do konce společného státu 1795. Úředně Království polské a Velkoknížectví litevské (*pol.* Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie, *lit.* Lenkijos Karalystė ir Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė), v obecném jazyku jen „Rzeczpospolita“ (*lit.* Žečpospolita). Volený panovník vládl v Polsku jako král, na Litvě jako velkokníže. Rada okrajových oblastí byla vazalem Rzeczpospolity se značnou vnitřní autonomií, mj. i hanzovní město Gdaňsk.

35 Podskarbí (*lat.* Supremus rei monetariae magister) byl vysoký zemský úředník mající na starosti státní pokladnici a měnu, čili kombinaci dnešních funkcí ministra financí a guvernéra státní banky. V polsko-litevském státě byli dva – korunní (polský) a litevský, jejich zástupci byli dvorský podskarbí korunní, resp. litevský.

36 Półtorak, tedy 1 ½ polského groše, se měl rovnat říšskému groši jak vzhledem, tak kvalitou, ta ovšem u polských mincí časem značně poklesla. Říšský groš podle nařízení z roku 1577 měl mít 2,42 g stříbra ryzosti 455/1000, polský półtorak podle ordinace z 1623 měl jen 1,18 g stříbra ryzosti 375/1000, tedy asi jen 40 %, byť na rubu bylo říšské jablko s číslicí 24, tj. 1/24 tolaru (*Gumowski 1914*, 86, 290). Na počátku vlády Zikmunda III. Vasy však měl tolar skutečně ještě 36 grošů (tedy 24 półtoraků), na konci vlády už 84 grošů (tedy cca 56 półtoraků). Za Jana Kazimíra měl tolar již 90 grošů (półtoraky se již nerazily).

37 Šíp nad půlměsícem mezi dvěma hvězdami. Erb rodu Daniłowicz.

38 Číslice 3 na półtoraku označuje tři půlgroše, ne tři krejčary.

39 Moneta Nova Regis Poloniae / Sigismundus Tertius Dei Gratia Rex Poloniae Magnus Dux Lithuaniae

40 Hans (Hanusz) Trylner byl medailér, fezač želez a současně byl probířem nebo vardajnem v Gdaňsku.

41 Dvě převrácené ryby. Erb rodu Naruszewicz.

GDANŤSK, svobodné město

mincovna: *Gdaňsk*, mincmistr Stenzel Berman (1621–1635), AR groš 1626 (?)⁴²

Av.: korunované poprsí panovníka doprava, SIG:III:D.G:REX:POL:D:PRV

Rv.: oválný korunovaný gdaňský znak (dva křížky nad sebou), +GROSSVS.CIVI.

GEDANENSIS.1626 (?)⁴³

Lit.: *Zagórski 1845*, tab. XXVI:371; *Gumowski 1914*, 203, č. 1444 var.; *Krause – Mishler 1996*, 973, č. 11; *Hunka 1997*, tab. 4g, č. 208.

62. 0,43 g; 18,0 mm; plošná koroze a perforace (dodatečný nález)

Obr. 2a . Vrčeň – mince z nálezového souboru (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1,5:1; foto J. Balcar, ZČM v Plzni, p.o.).

42 Gdaňsk měl v rámci polsko-litevského soustátí značnou autonomii a tak na mincích neuváděl znak korunního či litevského podskarbiho. Gdaňské (ani litevské) mince se neměly lišit od mincí korunních, leč obrazem.

43 Sigismundus Tertius Dei Gratia Rex Poloniae Magnus Dux Prussiae / Grossus Civitatis Gedanensis.

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

Obr. 2b . Vrčeň – mince z náleзовého souboru (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1,5:1; foto J. Balcar, ZČM v Plzni, p.o.).

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

Obr. 2c . Vrčeň – mince z názovového souboru (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1,5:1; foto J. Balcar, ZČM v Plzni, p.o.).

39

40

41

42

43

44

45

46

47

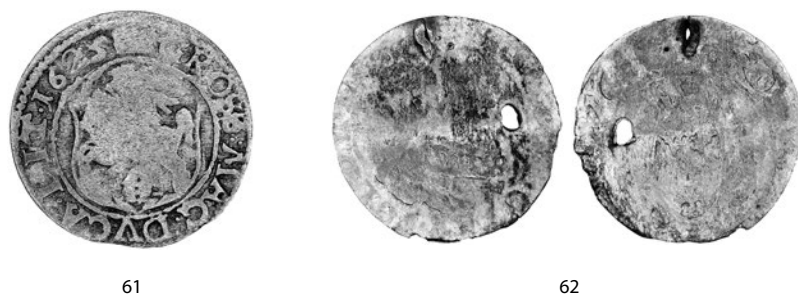
48

49

50

51

Obr. 2d . Vrčeň – mince z nálezového souboru (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1,5:1; foto J. Balcar, ZČM v Plzni, p.o.).

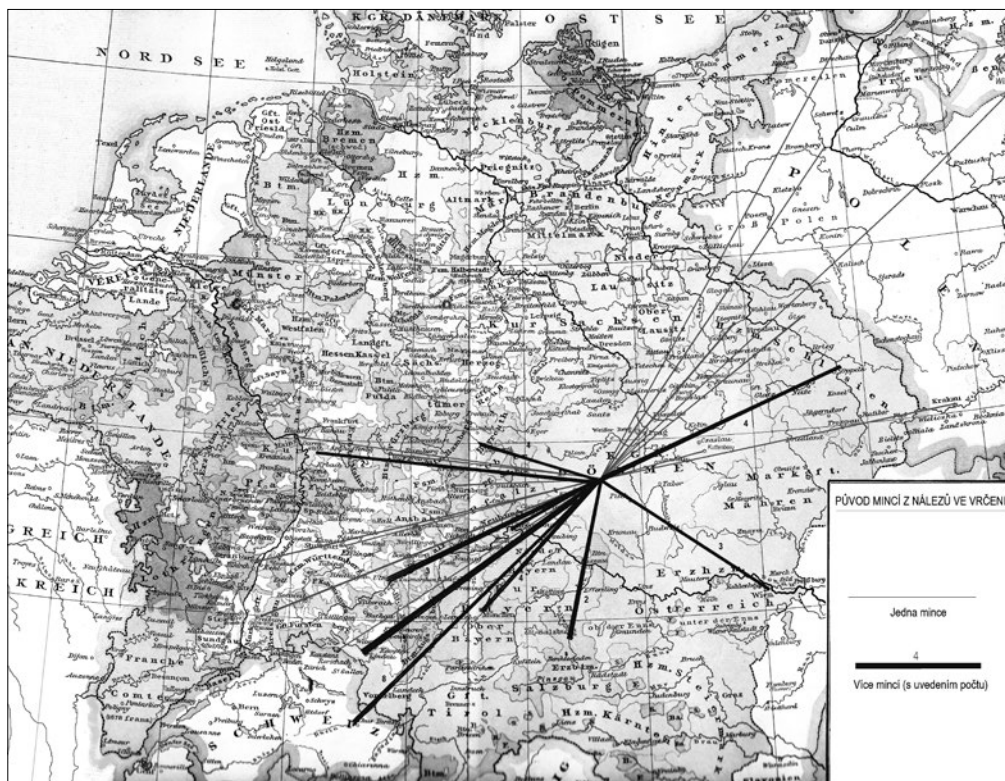

Obr. 2e . Vrčeň – mince z nálezového souboru (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1,5:1; foto J. Balcar, ZČM v Plzni, p.o.).

Mince prezentované v tomto příspěvku pocházejí z 24 zemí či měst (obr. 3), z 25 mincoven a jsou od 26 vydavatelů (7 měst a 19 feudálů), z nichž dva – císaři Leopold I. a Karel VI. – reprezentují mince ze dvou zemí. Téměř čtvrtinu nálezové kolekce představují krejčary hrabství Montfort (15 kusů,

navíc od jednoho vydavatele), více jsou ještě zastoupeny mince slezské (vládní i lehnicko-břežské a württembersko-olešnické) s šesti kusy a ražby biskupství Chur (4 ks). Relativně hodně je mincí z těsného sousedství Čech – po čtyřech exemplářích bavorských, bayreuthských a polských, o něco méně je mincí rakouských, salzburských a řezenských. Sečteme-li ovšem všechny mince z bavorské oblasti, dostaneme počet 14 kusů (Bavorsko, Bayreuth, Řezno, Norimberk, Ulm). Překvapující je ovšem početnost mincí z východního Švýcarska a nejbližšího okolí – mincí z Churu, Haldensteinu, Reichenau a Kostnice je devět a přičteme-li i mince montfortské je už to překvapujících 24 mincí, tedy téměř 40 %. V českém oběživu první poloviny 18. století přitom švýcarské mince představují zlomek procenta (Brádle 2018, 264, tab. 16) a montfortské mince jen něco přes procento. Typické pro nálezy přelomu 17. a 18. století je malé početní zastoupení domácích ražeb. V nálezech mincí z této doby české mince tvoří jen cca 5 % (Brádle 2018, 254, tab. 2). Ve Vrčeni byly české pouze dvě, tedy cca 3 %. Ovšem tehdy byly jako „domácí“ počítány všechny habsburské ražby, tedy i ražby slezské a rakouské, a tak „domácích“ mincí bylo ve Vrčeni ve skutečnosti 10, a tudíž téměř šestina! Zdá se dokonce, že u drobného oběživa českých zemí počátku 18. století bývala právě většina původem ze Slezska. Velké zastoupení drobných zahraničních mincí je také v souladu s tehdejší situací. Z písemných pramenů víme, že cizí drobná mince byla v oběživu poč. 18. století zastoupena velmi silně, neboť existovala řada jejich různých omezení a zákazů (Brádle 2018, 269).

Ze všech 62 mincí má 15 ražeb mírně vyšší, avšak běžnou hodnotu (groše, půlpacnéře a alby) a 47 mincí je drobných (krejcarý, grešle, 1/2krejcarý aj.). Žádná ražba však nereprezentovala vyšší nominál (např. 15- a 6krejcarý nebo přímo tolary a jejich díly). Nastíněná nominálová struktura je obvyklá. V českém oběživu první poloviny 18. století tvořily mince vyšší hodnoty (tj. od 6krejcaru) jen cca 6 %, zatímco drobné mince (tj. do 6krejcaru včetně) plných 80 % (Brádle 2018, 259, tab. 7). Vrčenské hrobové nálezy jsou ovšem zvláštní tím, že se v jejich případě nejednalo o cíleně ukládanou hotovost, ale o běžné peníze nošené po kapsách ke každodennímu použití.

Obr. 3. Vrčeni – geografický rozptyl mincí z náleзовého souboru.

Nalezené mince nepředstavují žádný velký majetek. Dohromady šlo v případě hrobu č. 05 o hodnotu zhruba 26 krejcarů, u hrobu č. 30 pak asi 28 krejcarů. To byl asi denní, maximálně dvoudenní plat řemeslníka a asi půl týdenního služného kantora (ten ovšem pobíral ještě různé naturálie a poplatky *ad hoc*).⁴⁴ Za to by se na počátku 18. století nekoupil ani korec ovsu nebo střevice, maximálně tak dvě husy nebo dva kapouni či 3–4 kg hovězího masa, případně 3 mázy vína (*Nohejlová-Prátová 1964*, tab. 11).⁴⁵ Dodatečně nalezené mince během roku 2019 představují hodnotu jen asi 8 krejcarů. Zdá se, že se skutečně jednalo o běžnou hotovost, kterou měli zesnulí při sobě a byli s ní i pohřbeni, ale zajímavá je právě ona velká různorodost mincí, v barokních nálezech ostatně dosti častá.

Literatura

- Berman, J. 1845*: Verzeichniss der Münz- und Medaillen-Sammlung des kaiserl. königl. Hofrathes und Mitgliebes mehrerer gelehrten Gesellschaften, Herrn Leopold Welzl von Wellenheim. II. Band. Wien.
- Brádlé, V. 2018*: Oběživo v Čechách první poloviny 18. století ve světle hromadných nálezů mincí. Numismatický sborník 32/ 2, str. 253–274.
- Čermák, B. – Skrbek, B. 1913*: Mince království Českého za panování rodu Habsburského od roku 1526. Díl I. Od nastoupení Ferdinanda I. až do úmrtí Leopolda I. (1526–1705). Díl II. Od nastoupení Josefa I. až do dovršení 62. roku vlády Františka Josefa I. (1705–1913). Pardubice.
- Fiala, E. 1895*: Collection Ernst Prinz zu Windisch-Grätz. I. Band: Münzen und Medaillen des österr. Kaiserstaates. Prag.
- 1903: Collection Ernst Prinz zu Windisch-Grätz. III. Band: Münzen und Medaillen von Deutschland und vor der Schweiz. Prag.
- Gumowski, M. 1914*: Podręcznik numismatyki polskiej. Krakow.
- Halačka, I. 1988*: Mince zemí Koruny české 1526–1856. III. Díl. Kroměříž.
- Hunka, J. 1997*: Orientačná příručka európských mincí 6. – 20. storočia. II. časť – mince Poľska (1506 – 1864). Nitra.
- Kopicki, E. 1976*: Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historycznie z Polską związanych. III. 1506 – 1632. Warszawa.
- Krause, L. Ch. – Mishler, C. 1996*: Standard Catalog of World Coins 1601–1700. Iola (WI).
- Krause, L. Ch. – Mishler, C. – Bruce II, C. R. (ed.) 1993*: Standard Catalog of World Coins. Eighteen Century 1701–1800. Iola (WI).
- Miller zu Aichholz, V. – Loehr, A. – Holzmair, E. 1948*: Österreichische Münzprägungen 1519–1938. 2. Auflage. Wien.
- Nechanický, Z. 1991*: Mincovníctví Leopolda I. 1657–1705. Hradec Králové
- Nohejlová-Prátová, E. 1964*: Krátký přehled českého mincovnictví a tabulky cen a mezd. Opava.
- Saurma-Jeltsch von, H. 1883*: Schlesische Münzen und Medaillen. Breslau.
- 1892: Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge von etwa dem Beginn der Groschenzeit bis zur Kipperperiode. Berlin.
- Schön, G. 1984*: Deutscher Münzkatalog 18. Jahrhundert. München.
- Šmerda, J. 1987*: Solnohradské mince a medaile (1500–1809). Gottwaldov.
- Šůla, J. 1976*: Příspěvek k problematice variant ornamentů slezských grešlí Leopolda I. Numismatické listy 31, 45–55
- Zagórski, I. 1845*: Tablice do dzieła o monetach dawnej Polski jakoteż prowincyj i miast do niéj niegdy należących, z trzech ostatnich wieków. Warszawa.

44 V Kutné Hoře bral roku 1701 tesař denně 24–27 krejcarů, tovaryš 15–18 krejcarů, kantor v Čáslavi měl v roce 1714 ročně 40 zlatých, tedy týdně přes 46 krejcarů a varhaník týdně asi 31 krejcarů (*Čermák – Skrbek 1913*, 502).

E. Nohejlová-Prátová (1964, tab. 11) uvádí u tesaře max. 13 krejcarů, u zedníka 21–24 krejcarů a u jeho tovaryše kolem 17 krejcarů.

45 V Čáslavi 1722 stál strych pole (tj. asi 0,29 ha) kolem 70–85 krejcarů, strych louky jen 35–52 krejcarů, malá chalupa 15 kop mišeňských, tedy 17,5 zlatého. Sáh dříví stál 12 krejcarů. V Holešově 1711 stála libra másla 14 krejcarů, kapoun 12 krejcarů, slaněček tři krejcarj, máz vína (zhruba 1,4 litru) devět krejcarů a máz piva po 1 ½ krejcaru. Drahé byly exotické potraviny – citron 12 krejcarů, krůta 45 krejcarů a libra cukru 39 krejcarů (*Čermák – Skrbek 1913*, 506, 871).

Summary

Jiří Bouda – Miroslav Hus, Baroque coins discovered in graves at St. Lawrence church in Vrčeň (Plzeň-jih district).

The former cemetery of the village of Vrčeň, between the Saint Lawrence church and the local school, was excavated in 2018–2019. During the excavation, 62 coins were recovered in graves nos. 05 and 30 and on the cemetery area surface. The coins date (with the single exception of a Polish half-groschen) to the time span of 1624–1729 and come from 22 countries spanning from the Rhineland to Poland. Curiously, the best represented among them is the county of Montfort (15 pieces); 14 coins come from Bavaria (Bavaria, Bayreuth, Regensburg, Nürnberg, Ulm), 9 from eastern Switzerland (Chur, Reichenau, Konstanz, Haldenstein), six coins were issued in Silesia (both by the Imperial and local princely mints) while there were only two Bohemian coins. Somewhat numerous were further the coins of Poland (4 pieces) while Hessen-Darmstadt, Mainz, and Salzburg were represented by two coins each. Small denominations such as 3-hellers, 1/2-kreuzers, groeschels, and kreuzers are represented in the absolute majority of cases (47 pieces). Only 15 coins were of slightly higher value (albus, groschen, 10-pfennig). The small denominations let us assume that these were the small change from the personal belongings of the deceased with which they were buried. Their large territorial and temporal range is surely caused by the cosmopolitan community iron smelters and workers as well as of the Saint Vojtěch chapel and the spas. All these factors combined contributed to bringing this interesting numismatic material to the countryside of the Pilsen region.

English summary by J. Kysela

OBSAH

Jan Videman

Dva poklady českých denárů velkého střížku z 11. století.

Two hoards of 11th century large flan deniers. 127–136

Marta Kazanowicz-Milejska – Paweł Milejski

Skarb groszy praskich Jana Luksemburskiego i Karola IV z Mstowa II.

Hoard of Prague groschen of John the Blind and Charles IV from Mstów II.

Depot pražských grošů Jana Lucemburského a Karla IV z Mstowa II. 137–157

Ondřej Černohorský – Václav Vrba

Nový typ pražského groše Vladislava II. Jagellonského se lvem s hřívou ze zvlněných pramenů zakončených prstencem.

A new type of Vladislaus II Jagiellon Prague groschen featuring a lion with a mane made of wavy locks terminating in rings. 158–166

Miroslav Hus

Dosud nepublikovaný nález mincí z třicetileté války z Kloušova u Merklína (okr. Plzeň-jih).

A so-far unpublished Thirty Years War coin hoard in Kloušov near Merklín

(Plzeň-jih district). 167–179

Vojtěch Brádle

Nález mincí z období třicetileté války z Janských Lázní (okr. Trutnov).

A Thirty Years War coin hoard from Janské Lázně (Trutnov district). 180–209

Tomáš Pancíř

Oběživo konce druhé světové války z neoficiálního pohřebiště civilistů u Blata (okr. Jindřichův Hradec).

Late Second World War currency from the unofficial civilian cemetery at Blato

(Jindřichův Hradec district). 210–221

Nálezy mincí na území České republiky

Coin Finds in the territory of the Czech Republic

Jiří Bouda – Miroslav Hus

Soubor barokních mincí z hrobových nálezů u kostela sv. Vavřince ve Vrčeni (okr. Plzeň-jih).

Baroque coins discovered in graves at St. Lawrence church in Vrčeň (Plzeň-jih district). 224–241

SEZNAM AUTORŮ

Mgr. Jiří Bouda

Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích, p.o., Hradiště 1, 336 01 Blovice
e-mail: bouda@muzeum-blovice.cz

PhDr. Vojtěch Brádle

Muzeum východních Čech v Hradci Králové,
Eliščino nábřeží 465, 500 03 Hradec Králové
e-mail: v.bradle@muzeumhk.cz

Mgr. Ondřej Černohorský

e-mail: ondrej.cernohorsky@email.cz

PhDr. Miroslav Hus

Západočeské muzeum v Plzni, příspěvková organizace, Kopeckého sady 2, 301 00 Plzeň
e-mail: mhus@zcm.cz; miroslav.hus@seznam.cz

Mgr. Marta Kazanowicz-Milejska

Uniwersytet Wrocławski, Instytut Archeologii
ul. Szeska 48, PL 50-139 Wrocław / Polsko
e-mail: mkazanowicz@gmail.com

Mgr. Paweł Milejski

Uniwersytet Wrocławski, Instytut Archeologii
ul. Szewska 48, PL 50-139 Wrocław / Polsko
e-mail: pawel.milejski90@gmail.com

Mgr. Tomáš Pancíř

Jubilejní 172/7, 37010 České Budějovice
e-mail: pancir.tom665@gmail.com

Ing. Jan Videman

Česká numismatická společnost, z.s., pobočka Kroměříž,
Stoličkova 1968/31, 767 01 Kroměříž
e-mail: jan.vid@seznam.cz

Václav Vrba

e-mail: v.antik@seznam.cz

POZNÁMKY